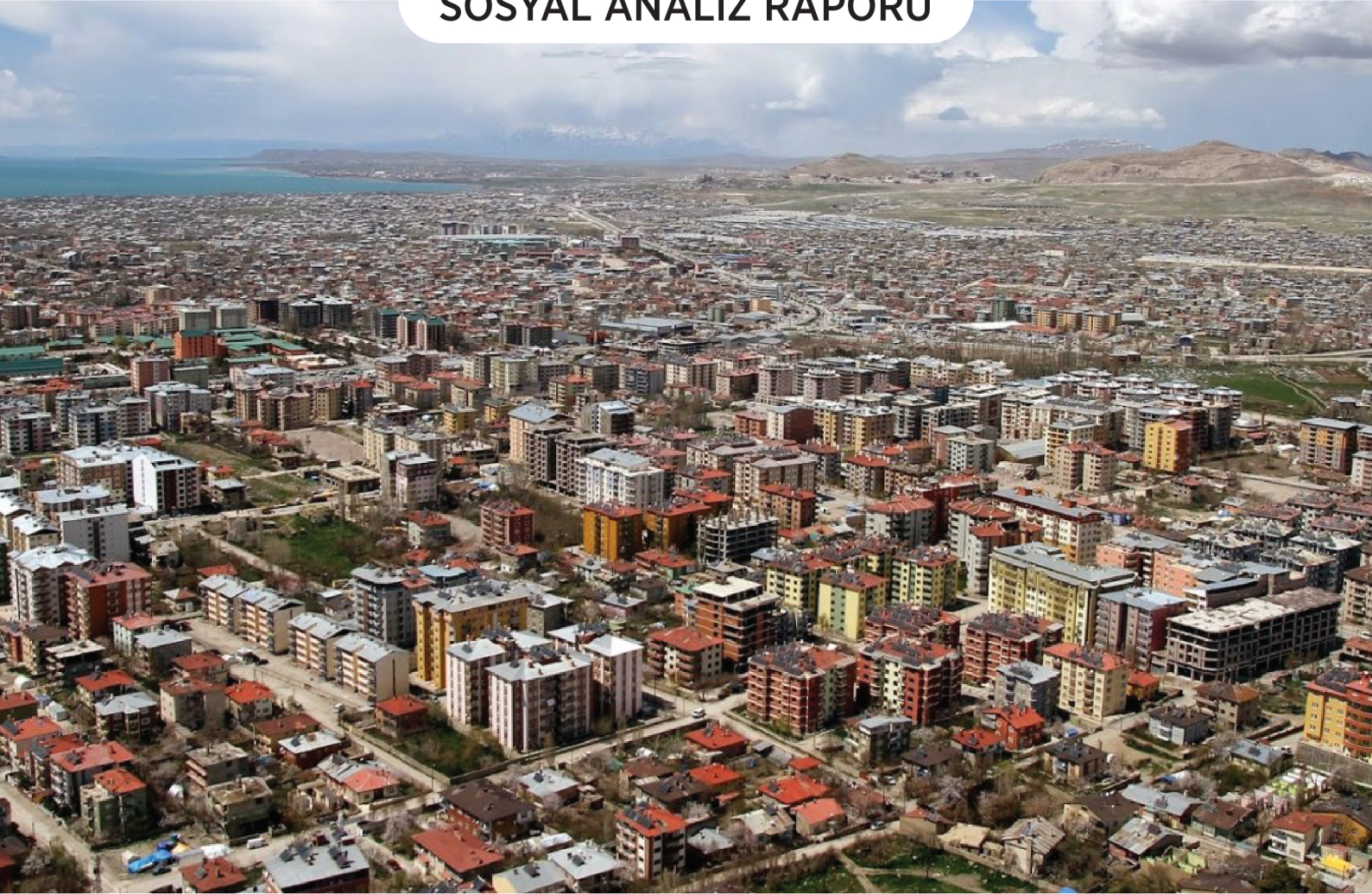

VAN İLİ

SOSYAL ANALİZ RAPORU

DAKA
DOĞU ANADOLU
KALKINMA AJANSI

VAN İLİ SOSYAL ANALİZ RAPORU

Sosyal Analiz Raporu - VAN

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 12.07.2016

No:

Raporu Hazırlayan:

Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi

İçindekiler

İçindekiler	iii
Tablolar.....	vi
Grafikler.....	viii
Şekiller	viii
1.NÜFUS VE DEMOGRAFİ	1
1.1.Nüfus	1
1.1.1 Mevcut Durum.....	1
1.1.2 Nüfusun Yaşlara Göre Dağılımı ve Yaşlanma	4
1.1.3 Toplam Doğurganlık Hızı	5
1.1.4.Kaba Ölüm Hızı	5
1.1.5 Nüfus Projeksiyonları	6
1.1.6 Nüfusun Mekânsal Dağılımı.....	7
1.2. Göç.....	8
1.2.1 Alınan Göç, Verilen Göç ve Net Göç.....	9
1.2.2 Göç Edenlerin/ Göçle Gelenlerin Profili	10
1.2. 3.Göç Verme/Alma Nedenleri	11
1.2.4 Göçle Gelenlerin Mekânsal Dağılımı	12
1.2.5 Göçle Gelenlerin Entegrasyon Durumu	13
1.2.6 Sığınmacılar, Mekânsal Dağılımları ve Entegrasyon Durumları	13
1.3. Öncelikli Sorunlar	13
1.4. Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar	14
1.5. Sonuç	14
2. EĞİTİM	15
2.1. Mevcut Durum ve Eğilimler.....	15
2.1.1 Temel Eğitim.....	15
2.1.2.Ortaöğretim.....	16
2.1.3.Yüksek Öğretim	25
2.1.4. Yaygın Eğitim	29
2.2. Öncelikli Sorunlar	33
2.3. Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar	35
2.4. Sonuç	36
3. AİLE	37
3.1. Mevcut Durum ve Eğilimler.....	37

3.1.1 Evlilik Oranları.....	37
3.1.2 Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü.....	38
3.2. Sonuç	39
4. GÜVENLİK VE ADALET.....	39
4.1.Mevcut Durum ve Eğilimler	39
4.2. Sonuç	40
5. SOSYAL GÜVENLİK.....	41
5.1.Mevcut Durum ve Eğilimler	41
5.2. Öncelikli Sorunlar	42
5.3. Sonuç	43
6. GELİR DAĞILIMI VE FIRSAT EŞİTLİĞİ	43
6.1.Mevcut Durum ve Eğilimler	43
6.2. Sonuç	45
7. KONUT	47
7.1 Mevcut Durum ve Eğilimler	47
7.1.1 Konut Mülkiyet Durumu.....	47
7.1.2 Konut Niteliği.....	47
7.2. Sonuç	48
8. YOKSULLUK	49
8.1.Mevcut Durum ve Eğilimler	49
8.1.2 Yoksulların Profili	50
8.2. Öncelikli Sorunlar	50
8.3. Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar	51
8.4. Sonuç	51
9. SOSYAL YARDIMLAR	52
9.1. Sosyal Yardımlardan Faydalanma Durumu	52
9.1.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları	52
9.2. Öncelikli Sorunlar	54
9.3. Çözüm İçin Temel Araçlar Ve Fırsatlar	55
10. SİVİL TOPLUM VE SOSYAL HAREKETLER	56
10.1 Mevcut Durum ve Eğilimler.....	56
10.1.1 Vakıf Sayısı.....	56
10.1.2 Vakıfların Türleri ve Hedef Kitleleri.....	57
10.1.3 Dernek Sayısı ve Dernekleşme Düzeyi	57

10.1.4 Derneklerin Türleri ve Hedef Kitleleri	58	
10.2. Öncelikli Sorunlar	59	V
10.3. Çözüm İçin Temel Araçlar Ve Fırsatlar	60	
10.4. Sonuç	61	
11. İSTİHDAM.....	62	
11.1. İşgücüne Katılma ve İstihdam Oranları	62	
10.1.1 Sektörlere Göre İstihdam	65	
10.1.2. İşyeri Verileri.....	69	
10.2. Öncelikli Sorunlar	71	
10.3.Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar	71	
KAYNAKLAR.....	73	
İNTERNET KAYNAKLARI.....	73	

Tablolar

vi

Tablo 1: Nüfus ve Nüfus Artış Hızı, 2015	1
Tablo 2: Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	4
Tablo 3: Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	5
Tablo 4: Toplam Doğurganlık Hızı	5
Tablo 5: Kaba Ölüm Hızı	6
Tablo 6: Nüfus Projeksiyonları	6
Tablo 7: Ortanca Yaş	6
Tablo 8: Merkez ve Kırsal Alan Nüfusları.....	7
Tablo 9: İlçelere Göre Nüfus, Nüfus Artış Hızı.....	7
Tablo 10: Van, Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı	9
Tablo 11: Van, Alınan ve Verilen Göçün Dağılımı, 2014-2015 Dönemi	9
Tablo 12: Yeterlilik, Çekim ve Gelişmişlik Düzeyi Sıralamaları.....	11
Tablo 13: Yaygın Eğitim Kurumları Bina Durumu.....	32
Tablo 14: Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlülerin Suçlara Göre Dağılımı, 2014	40
Tablo 15: TRB2 Bölgesi ve Türkiye Kayıt Dışı İstidam Oranları.....	41
Tablo 16: Sosyal Güvenlik İstatistikleri, 2016	42
Tablo 17: Sosyal Güvenlik Türüne Göre Aktif Çalışan Kişi Sayısı (2016 yılı Haziran ayı itibarıyla)	42
Tablo 18: : Sosyal Güvenlik Kapsamında Bakmakla Yükümlü Tutulanların (Yararlanıcıların) Sayısı (2016 yılı Haziran ayı itibarıyla)	42
Tablo 19: Düzey 1 Bölgeleri itibarıyla Gelir Dağılımı, 2007, 2014	44
Tablo 20: Gini Katsayısı.....	45
Tablo 21: : Konut Mülkiyet Durumu.....	47
Tablo 22: Hane halklarının bina inşa yılına göre dağılımları (%)	48
Tablo 23: Isıtma Sistemi	48
Tablo 24: Yoksulluk Sınırı, Sayısı ve Oranı, Ortadoğu Anadolu	49
Tablo 25: Yoksulluk Sınırı, Sayısı ve Oranı, TRB2 (Van, Bitlis, Muş, Hakkari)	50
Tablo 26: Van ilinde 2014-2015 Yıllarında Yardım Alan Sayısı ve Yakacak Yardımı Yapılan Sayısı.....	54
Tablo 27: Vakıf Sayıları, 2016.....	56
Tablo 28: Yeni Vakıf Sayısının Yıllara Göre Dağılımı	57
Tablo 29: Faal Dernek Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı, 2016	57
Tablo 30: Derneklerin Türlerine Göre Dağılımı, 2015	58
Tablo 31: TRB2 Bölgesi Özet İşgücü Tablosu	62
Tablo 32: İşgücüne Katılma Oranları	63

Tablo 33: Van İli İstihdam Oranları.....	63
Tablo 34: Van İli Temel İşgücü Göstergeleri	64
Tablo 35: Bölge ve Türkiye’de İstihdam Oranları.....	65
Tablo 36: Van İli Sektörlere Göre İstihdam.....	65
Tablo 37: Bölgede İstihdamın Sektörel Dağılımı	65
Tablo 38: Van İli Sektörlere Göre İşyerlerinin Dağılımı	66
Tablo 39: Van İli Çalışanların Meslek Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı	67
Tablo 40: Kayıtlı İşsizlerin Mesleklere Göre Dağılımı 2015	67
Tablo 41: Kayıtlı İşsizlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	68
Tablo 42: Açık İşlerin Mesleklere Göre Dağılımı	69
Tablo 43: Sektörlere Göre İşyerlerinin Dağılımı.....	69
Tablo 44: Sektörlere Göre Ortalama Çalışan Sayıları	70

Grafikler

Grafik 1: Nüfus Artış Hızı, (%)	2
Grafik 2: Van Nüfus Piramidi, 2015	3
Grafik 3: Türkiye'nin Nüfus Piramidi, 2015.....	3
Grafik 4: Nüfus Kaydı Van'da Olup Başka İllerde İkamet Edenlerin Dağılımı-2015.....	10
Grafik 5: Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Alınan ve Verilen Göç, 2015	11
Grafik 6: İlçelere Göre Net Göç Hızı, 2014-2015	12
Grafik 7: Nüfusa göre öğrenci oranı (%)	16
Grafik 8: Van İli 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı Öğrenci Dağılımı	17
Grafik 9:Van İli Okul Türlerine Göre Öğrenci Dağılım Oranı (%)	17
Grafik 10: Türkiye ve Van Ortaöğretim Okulları Dağılım Oran (%)	18
Grafik 11: Türkiye ve Van Ortaöğretim Okullarındaki Öğrenci Dağılım Oran (%)	18
Grafik 12: Temel Eğitimi bitirip Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarına Yerleşen Öğrenci Oranı (%)....	19
Grafik 13: Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı.....	19
Grafik 14: Net Okullaşma Oranları (%)	20
Grafik 15: Van İli Okulöncesinde Okullaşma Oranları (%)	20
Grafik 16:Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	21
Grafik 17: Türkiye ve Van'da İkili ve Normal Eğitime Devam Eden Okulların Oranları(%)	21
Grafik 18: Van İli Ortaöğretim Öğrenci Sayıları ve Pansiyonda Kalan Öğrenci Durumu.....	22
Grafik 19: Yıllara göre TEOG Puan Ortalamaları	22
Grafik 20: 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılına göre YGS Net Ortalamaları	23
Grafik 21: 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılına göre LYS Net Ortalamaları	23
Grafik 22: Van İli Öğretmen Durumu (Kişi).....	24
Grafik 23: 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı Taşınabilir Öğrenci Durumu (Kişi).....	24
Grafik 24: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Öğrenci Sayıları.....	25
Grafik 25: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Akademik Personel Sayısı.....	26
Grafik 26: Yıllara Göre YYÜ Öğretim Üyesi Başına Düşen Öğrenci Sayısı	26
Grafik 27: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim-Öğretim Hizmet Binaları.....	27
Grafik 28: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayın ve Gerçekleştirilen Diğer Faaliyet Sayısı	27
Grafik 29: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi tarafından gerçekleştirilen eğitimler ve katılımcı sayısı	28
Grafik 30: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Öğrenci Topluluğu ve Kültürel ve Sanatsal Hizmetler Sayısı	28
Grafik 31: Yaygın Eğitim Kurumları Personel Durumu	31
Grafik 32: Yaygın Eğitim Kurumları Bina Durumu	31
Grafik 33: Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında Açılan Kurs ve Kursiyer Sayısı	32
Grafik 34: Vali Alipaşa Mesleki Eğitim Merkezi Öğrenci Sayıları.....	33
Grafik 35: Evliliğe İlişkin Veriler.....	37
Grafik 36: Boşanmaya İlişkin Veriler	37
Grafik 37: Yıllara Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü.....	38
Grafik 38: İlçelere Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü 2015	38
Grafik 39: Yıllara Göre Dernek Üye Sayıları	58

Şekiller

Şekil 1: Kentleşme Oranı 2014.....	8
------------------------------------	---

1.NÜFUS VE DEMOGRAFİ

Nüfusun büyüklüğü ve yapısı yerleşim alanlarının sosyo-ekonomik gelişmelerini etkilemektedir. Nüfus politikaları ile yoksulluğun giderilmesi, sermaye birikiminin artırılması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve eğitim, sağlık gibi alanlarda fırsat eşitliğinin sağlanması yollarıyla ekonomik ve sosyal gelişmenin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

1.1.Nüfus

1.1.1 Mevcut Durum

Türkiye'nin kalabalık nüfuslu illerinden biri olan Van, TRB2 Bölgesi'nin de en büyük ili konumundadır. Van ilinin nüfusu 2011 yılına kadar artarken aynı yıl gerçekleşen deprem sebebiyle il nüfusu azalma eğilimine girmiştir. 2012 yılından günümüze değin de giderek artmaktadır.

Tablo 1: Nüfus ve Nüfus Artış Hızı, 2015

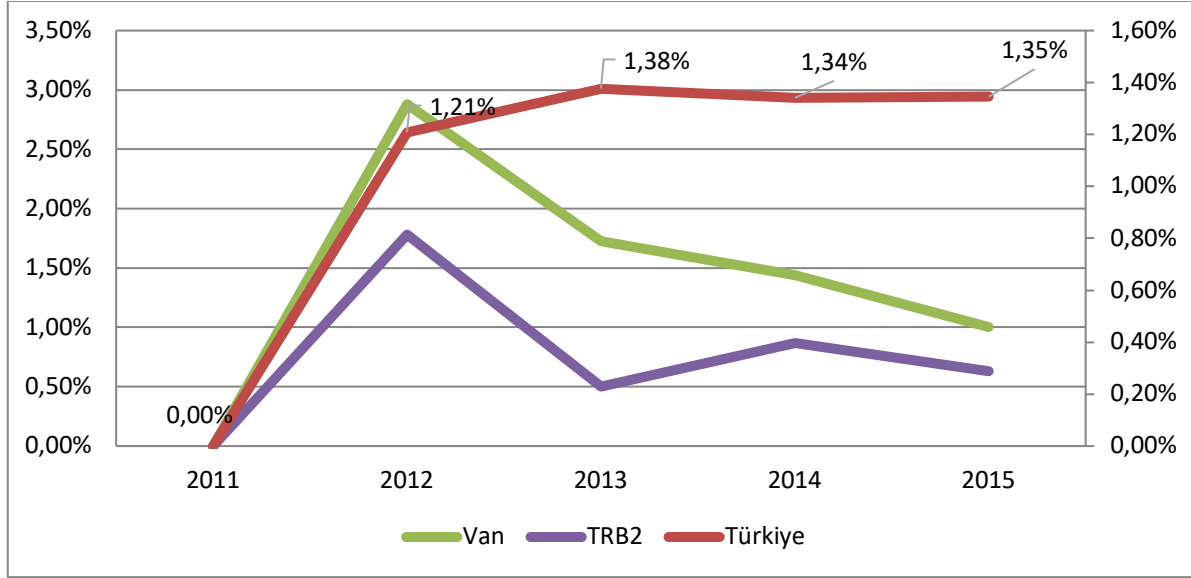
	VAN			TRB2			Türkiye		
	Nüfus	Artış Hızı (%)	*Nüfus Yoğunluğu	Nüfus	Artış Hızı (%)	*Nüfus Yoğunluğu	Nüfus	Artış Hızı (%)	*Nüfus Yoğunluğu
2010	1.035.418	12,7	54	2.022.373	5,1	49	73.722.988	15,9	96
2011	1.022.532	-12,5	53	2.046.027	11,6	49	74.724.269	13,5	97
2012	1.051.975	28,4	55	2.082.470	17,7	50	75.627.384	12	98
2013	1.070.113	17,1	55	2.092.863	5	50	76.667.864	13,7	100
2014	1.085.542	14,3	56	2.111.068	8,7	50	77.695.904	13,3	101
2015	1.096.397	9,9	57	2.124.349	6,3	51	78.741.053	13,4	102

Kaynak: www.tuik.gov.tr

*kilometrekareye düşen kişi sayısı

Nüfus artış hızına baktığımızda 2012 yılına kadar hız artarken, bu yıldan sonra nüfus giderek daha düşük bir hızda artmaya devam etmiştir.

Grafik 1: Nüfus Artış Hızı, (‰)

Kaynak: www.tuik.gov.tr

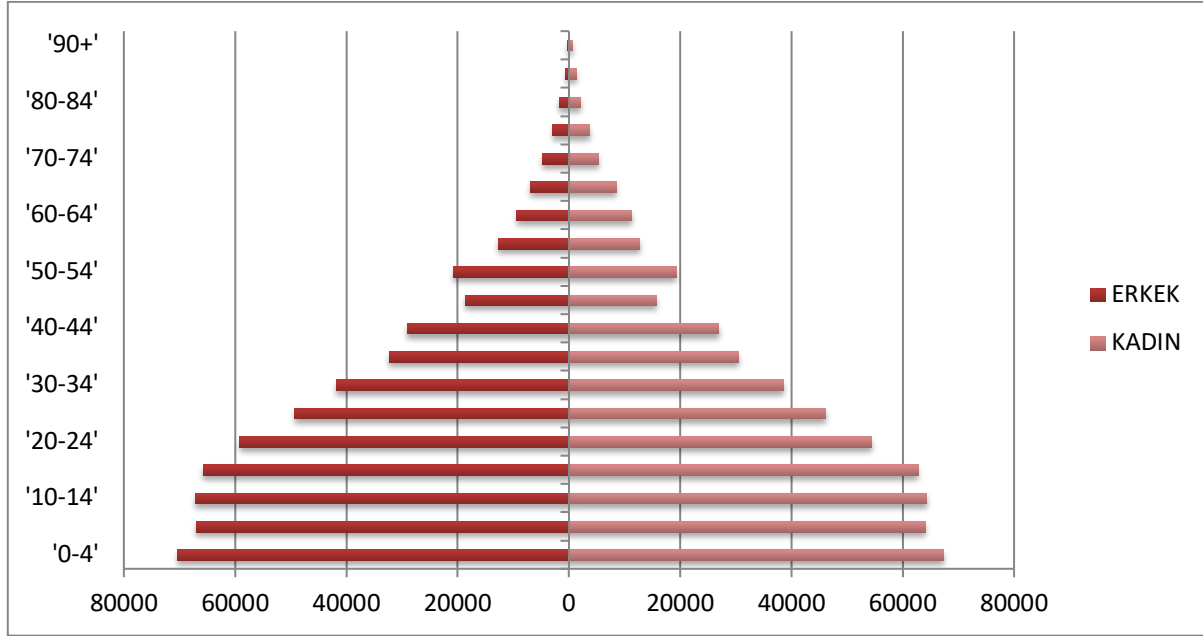
Nüfusun yaş yapısı, nüfusu belirleyen temel bileşenler olan doğurganlık, ölümlülük ve göçten doğrudan etkilenmektedir. Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısının özet bir göstergesi olan nüfus piramitleri ülkelerin demografik yapıları hakkında önemli bilgiler sağlayan araçlardır. Geniş tabana sahip nüfus piramitleri yüksek; dar tabana sahip nüfus piramitleri düşük seviyedeki doğurganlığa işaret ederler. Nüfus piramitlerinde ileri yaşlara doğru gözlenen hızlı daralmalar yüksek; daha yavaş daralmalar düşük ölümlük seviyesini gösterirler. Nüfus piramitleri doğurganlık ve ölümlülük seviyesi ve örüntüsüne ilişkin bilgi sağlamanın yanında, özellikle yaş ve cinsiyet seçici göç hareketleri konusunda da bilgi sağlarlar.

Türkiye nüfusunun yaş yapısının değişimine nüfus piramitleri aracılığı ile bakıldığında (Grafik 2), Türkiye'nin yüksek doğurganlık rejiminden düşük doğurganlık rejimine geçişini net olarak görmek mümkün olmaktadır. 1935 yılından başlayarak 1975 yılına kadar sürekli olarak yüksek doğurganlık seviyesine işaret eden geniş tabanlı nüfus piramitleri olan Türkiye'nin, 1980'li yıllardan itibaren doğurganlık seviyesinde azalmayı işaret eden, tabanı gittikçe daralan nüfus piramitlerine sahip olduğu görülmektedir.

Nüfusun yapısını gösteren il nüfus piramidi Türkiye nüfus piramidi ile kıyaslandığında Türkiye nüfus piramidinin tabanının daha dar olduğu görülmektedir. Bu farkın nedeni ise Türkiye'de nüfus artış hızının daha yüksek olmasıdır.

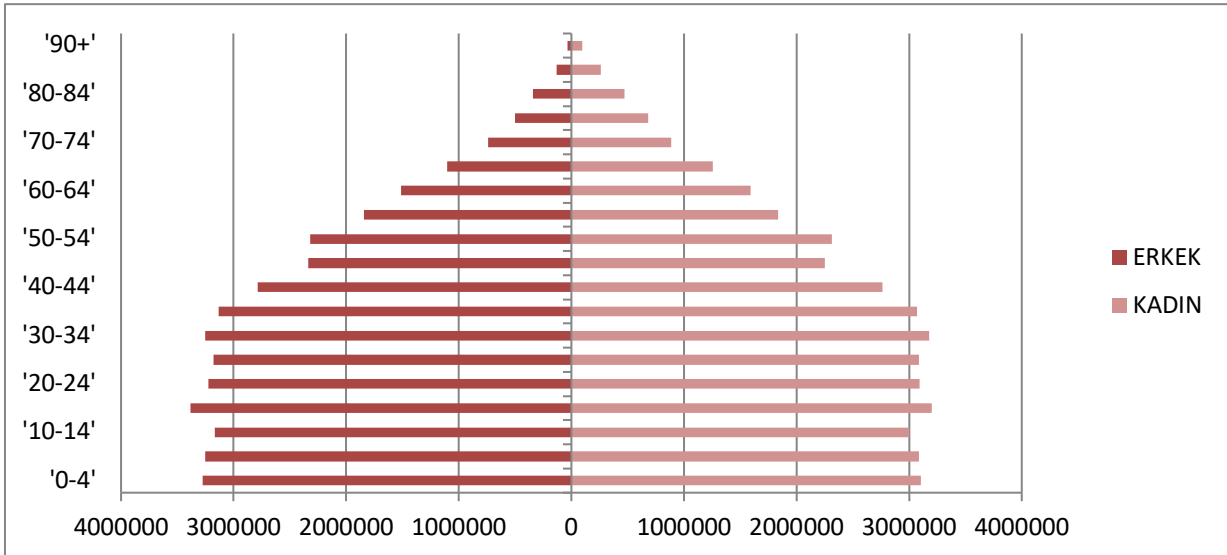
Ayrıca Van'da 0-14 yaş grubu oranının (yüzde 36,5) Türkiye oranından (yüzde 24) daha fazla ve 65+ üstü grubun oranının (yüzde 3,55) ise Türkiye ortalamasından (yüzde 8,09) daha az olduğu fark edilmektedir.

Grafik 2: Van Nüfus Piramidi, 2015

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Grafik 3: Türkiye'nin Nüfus Piramidi, 2015

Kaynak: www.tuik.gov.tr

İlde kadın-erkek nüfusun yaşlara göre dağılımı arasında önemli farklılıklar bulunmamaktadır. 65 yaş üzeri nüfusta fizyolojik etmelerin de etkisiyle kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu

görülmektedir. Yaş dağılımı incelendiğinde ise 55 yaş ve sonrasına kadar nüfusun yaş grupları büyüklükleri arasında önemli farklılıklar olmadığı görülmektedir.

1.1.2 Nüfusun Yaşlara Göre Dağılımı ve Yaşlanma

15-64 yaş nüfusun önemli paya sahip olduğu ilde yapılan nüfus projeksiyonları da bu oranın önümüzdeki dönemde artacağını göstermektedir. Bununla birlikte yaş bağımlılık oranlarının incelenmesi ilde yapılacak sosyal ve ekonomik planlamalar için önem taşımaktadır.

Tablo 2: Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

	Van		Türkiye	
	Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)
0-14	400.193	36,5	18.886.220	24
15-64	657.238	60	53.359.594	67,87
65+	38.996	3,55	6.367.253	8,09
Toplam	1.096.427	100	78.613.067	100

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Aktif nüfus olarak kabul edilen 15-64 yaş grubundaki her 100 kişinin teorik olarak bakmak zorunda olduğu, toplumdaki üretim faaliyetlerine katılmadıkları varsayılan 0-14 ile 65 ve üstü yaş grubu, nüfusu toplam yaş bağımlılık oranını vermektedir. Bu yüzden, bu 0-14 ile 65 ve üstü yaş gruplarına bağımlı nüfus da denilebilir. Yaş bağımlılık oranı, aktif nüfus olarak nitelenen 15-64 yaş arası her 100 kişinin bakmakla yükümlü olduğu çocuk ve yaşlı nüfus sayısını ifade etmektedir. Bir bölgede yaş bağımlılık oranının yüksek olması, kalkınmayı olumsuz yönde etkilemektedir. Bağımlı nüfusun az olması arzu edilendir. Bölge'nin toplam yaş bağımlılık ülke ortalamasının üzerinde yer almasının en önemli nedeni, Bölge toplam nüfusu içinde genç nüfus büyüklüğünün önemli bir yer tutmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3: Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

5

	0-14 Yaş Bağımlılık		65+ Yaş Bağımlılık		Toplam Yaş Bağımlılık	
	2010	2015	2010	2015	2010	2015
Van	72,27	60,9	5,44	5,93	77,71	66,83
Bitlis	68,71	57,85	7,043	7,77	75,75	65,62
Muş	72,81	62,91	6,9	7,43	79,71	70,34
Hakkâri	67,57	49,80	4,87	4,77	72,44	54,57

Kaynak: www.tuik.gov.tr

1.1.3 Toplam Doğurganlık Hızı

Nüfusun yapısını ve artış hızını belirleyen temel faktörler arasında doğurganlık hızı, ölüm hızı, göç hızı ve yapısı bulunmaktadır. Toplam doğurganlık hızı, bir kadının doğurgan olduğu dönem boyunca (15-49 yaşları arasında) doğurabileceği ortalama çocuk sayısıdır.

Tablo 4: Toplam Doğurganlık Hızı

	Van	TRB2	Türkiye
2010	3,84	3,75	2,8
2011	3,66	3,56	2,04
2012	3,59	3,50	2,11
2013	3,63	3,50	2,10
2014	3,52	3,46	2,17
2015	3,36	3,29	2,14

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Türkiye’de toplam doğurganlık hızı 2013 yılında yenilenme hızı olan 2,10’a gelmiş, 2014 yılında ise önemli bir yükseliş göstermiştir. Van’da ise toplam doğurganlık hızının düşme trendi devam etmekte olup 2015 yılında ortalama olarak 3,36 olmuştur.

1.1.4.Kaba Ölüm Hızı

Yıl içerisinde 1000 nüfus başına yaşanan ölüm olayları kaba ölüm hızını vermektedir. Tablo 5’ten Van’ın, TRB2’nin ve Türkiye’nin kaba ölüm hızları yıllara göre verilmiştir.

Tablo 5: Kaba Ölüm Hızı

	Van	TRB2	Türkiye
2010	3,5	3,8	5
2011	4,0	3,9	5,1
2012	3,3	3,4	5
2013	3,4	3,3	4,9
2014	3,3	3,3	5,1
2015	3,2	3,2	5,2

Kaynak: www.tuik.gov.tr

1.1.5 Nüfus Projeksiyonları

Nüfus projeksiyonlarının yapılması kaynakların kullanımının planlanması ve sosyal politikaların belirlenmesi için önem taşımaktadır. TÜİK tarafından tüm iller için 2023 yılına kadar nüfus projeksiyonları yapılmıştır. Nüfus projeksiyonları yapılırken doğurganlık, ölümlülük hızları ve göç verileri temel alınmaktadır.

Tablo 6: Nüfus Projeksiyonları

	Van	TRB2	Türkiye
2018	1.124.211	2.190.519	80.551.266
2020	1.148.392	2.225.908	82.076.788
2023	1.183.062	2.275.737	84.247.088

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Yapılan nüfus projeksiyonlarına göre il nüfusu artmaya devam edecek ve 2023 yılına gelindiğinde 1.183.062'e yükselecektir. Aynı zamanda nüfusun yaşlanması ile de 19,8 olan ortalama yaş ilde 23,9'a yükselecektir.

Tablo 7: Ortanca Yaş

	Ortanca Yaş					
	2012			2023		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Van	19,8	19,7	19,8	23,9	23,8	23,9
TRB2	20,3	20,4	20,1	23,8	23,6	24,1
Türkiye	30,1	29,5	30,6	34,0	33,3	34,6

Kaynak: www.tuik.gov.tr

1.1.6 Nüfusun Mekânsal Dağılımı

Nüfusun mekânsal dağılımına bakıldığında 2000 yılından bu yana il ve ilçe merkezi nüfuslarının arttığı ancak bu artışın 2010 yılından itibaren düşük düzeylerde yaşandığı görülmektedir.

Tablo 8: Merkez ve Kırsal Alan Nüfusları

	İl/ilçe Merkezi	Kırsal alanlar
2000	446976	435548
2010	539619	495799
2011	526725	495807
2012	548717	503258
2013	1070113	
2014	-	-
2015	-	-

Kaynak: www.tuik.gov.tr

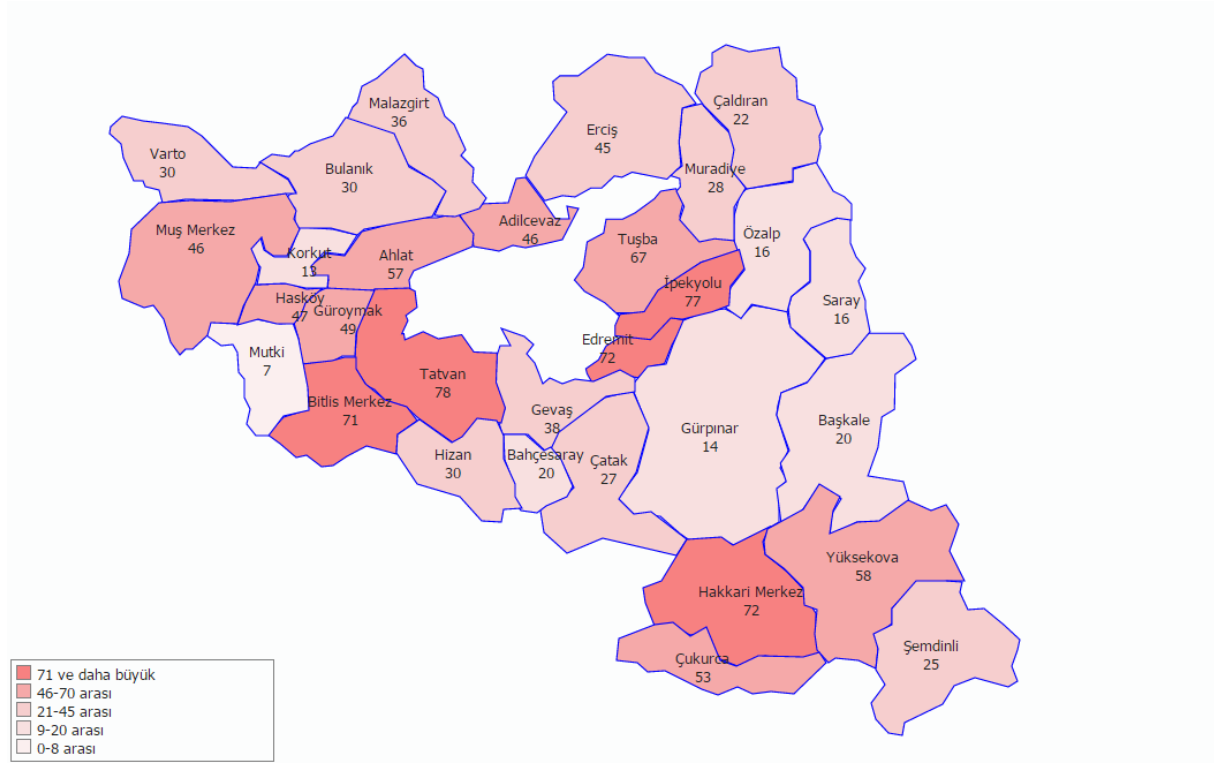
Van'ın ilçeleri arasında da önemli nüfus büyüklüğü farklılıkları bulunmaktadır. 285.272 nüfusa sahip olan İpekyolu merkez ilçesini, 173.795 ile Erciş ilçesi takip etmektedir. İlin aynı zamanda Bahçesaray gibi küçük nüfuslu ilçeleri de bulunmaktadır.

Tablo 9: İlçelere Göre Nüfus, Nüfus Artış Hızı

İlçeler	Nüfus	Nüfus Artış Hızı
Bahçesaray	15.619	-21,5
Başkale	56.368	-18,3
Çaldıran	65.986	-10,4
Çatak	21.780	-31,0
Edremit	118.786	41,1
Erciş	173.795	5,6
Gevaş	28.801	-6,3
Gürpınar	36.858	-10,7
İpekyolu	285.272	19,9
Muradiye	50.981	-3,6
Özalp	70.057	-17,1
Saray	22.150	-23,7
Tuşba	149.944	32,5

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Şekil 1: Kentleşme Oranı 2014

Kaynak: TRB2 Mevcut Durum Analizi, DAKA

2014 yılı verilerine göre ilçeler bazında kentleşme oranı sırasıyla en yüksek olan Tatvan (% 78), İpekyolu (% 77), Edremit (% 72), Hakkâri Merkez (% 72), Bitlis Merkez (% 71) ve Tuşba (% 66) iken en düşük kentleşme oranı ise Mutki (% 7), Korkut (% 13), Gülpınar (% 14), Özalp (% 15) ve Saray (% 16) ilçelerinde görülmektedir.

1.2. Göç

Nüfusun hareketliliği ve yapısını etkileyen çok önemli bir faktör de göçtür. Göçler iç göç, dış göç, kısa ve uzun süreli göçler şeklinde gerçekleşebilmektedir. Tüm bölge için çok önemli bir olgu olan göç, Van'dan il dışındaki iş, eğitim ve sosyal olanakların daha gelişmiş olduğu şehirlere doğru yaşanmaktadır. Göçlerin diğer bir nedeni de bölgedeki güvenlik problemleridir.

1.2.1 Alınan Göç, Verilen Göç ve Net Göç

Cinsiyet ve yaş grubuna göre göçün alınan ve verilen göçün dağılımına bakıldığında göç en çok 20-24 yaş grubunda, kadınlarda erkeklerden daha yüksek bir sayıda, sonrasında ise 15-19 yaş grubunda, yine kadınlarda erkeklerden daha yüksek bir sayıda görülmektedir. Bu yaş grupları alınan ve verilen göçte eğitim ve çalışma hayatı için gelenlerin ve gidenlerin önemli olduğunu göstermektedir.

Tablo 10: Van, Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı

	ADNKS Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
2008-2009	1.022.310	22.866	27.175	-4.309	-4,21
2009-2010	1.035.418	23.231	31.312	-8.081	-7,77
2010-2011	1.022.532	23.415	72.273	-48.858	-46,67
2011-2012	1.051.975	50.003	46.639	3.364	3,2
2012-2013	1.070.113	32.118	38.507	-6.389	-5,95
2013-2014	1.085.542	27.587	44.435	-16.848	-15,4
2014-2015	1.096.397	30.492	48.061	-17.569	-15,9

Kaynak: www.tuik.gov.tr

50-54 yaş grubuna kadar her yaş grubu için verilen göç alınan göçten fazla durumdadır ve net göç hızı negatiftir. Ancak, iki grup arasındaki fark 30 yaş sonrasında önemli oranda azalmakta; alınan göç 50 yaş sonrasında verilen göçü az da olsa geçmektedir.

Tablo 11: Van, Alınan ve Verilen Göçün Dağılımı, 2014-2015 Dönemi

Alınan Göç		Verilen Göç	
İstanbul	13.155	İstanbul	5.485
Ankara	3.246	Ankara	1.545
İzmir	1.894	Hakkâri	985

Kaynak: www.tuik.gov.tr

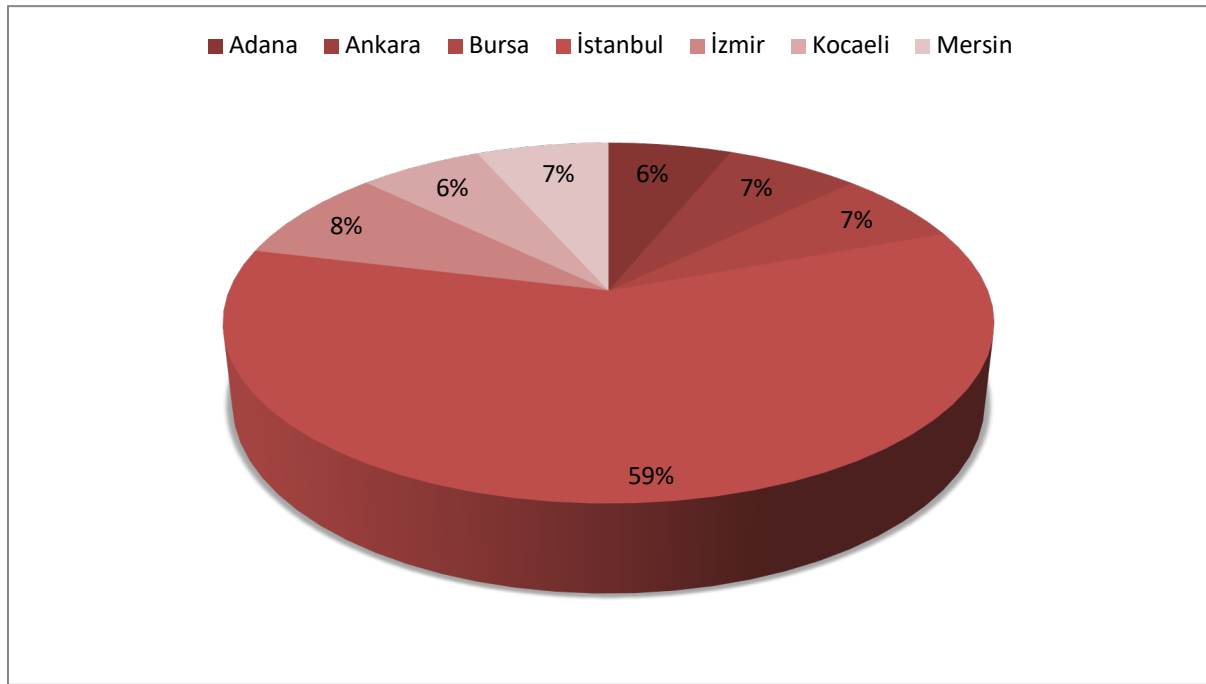
İş olanaklarının daha gelişmiş olduğu sanayi ve ticaret merkezleri olan Ankara, İstanbul ve İzmir en çok göç verilen illerdir. Diğer taraftan TRB2 Bölgesi illeri arasında göçle sık karşılaşıldığı görülmektedir.

Türkiye’de sosyo-ekonomik gelişme bakımından bölgeler arasında farklılıklar mevcuttur. Ülkenin doğusu gelişmemiş iken batısı, doğusuna göre daha gelişmiş bir bölge konumdadır. Bölgeler arası farklılık, göçün yönünü (doğu-batı) etkilemeye devam etmektedir. Marmara, Ege ve Akdeniz bölgeleri, göçün önemli bir bölümünü çekmektedir. Aynı eğilim, il bazındaki göçlerde de

gözlemlenmektedir. Sosyo-ekonomik yönden gelişmiş olan iller göç almaktadır. İstanbul her zaman ülke düzeyinde en önemli çekim merkezi konumunda olmuştur. İstanbul'un yanı sıra Ankara, Kocaeli, Antalya, Tekirdağ, Bursa, Adana, İçel, Manisa, Kocaeli, İzmir, Çanakkale, Eskişehir, Aydın ve Muğla, belli başlı çekim merkezleridir. Çekim merkezi konumundaki iller, çekim alanlarını zamanla çevredeki yerleşim birimlerine doğru genişletmiştir.

Van nüfusuna kayıtlı nüfus dikkate alındığında ise en fazla İstanbul, İzmir, Bursa, Mersin, Adana, Kocaeli ve Ankara illerinde ikamet edilmektedir. Bölge illerinin ikamet durumu incelendiğinde ise en fazla çevre illerden bir göç akımı söz konusudur.

Grafik 4: Nüfus Kaydı Van'da Olup Başka İllerde İkamet Edenlerin Dağılımı-2015

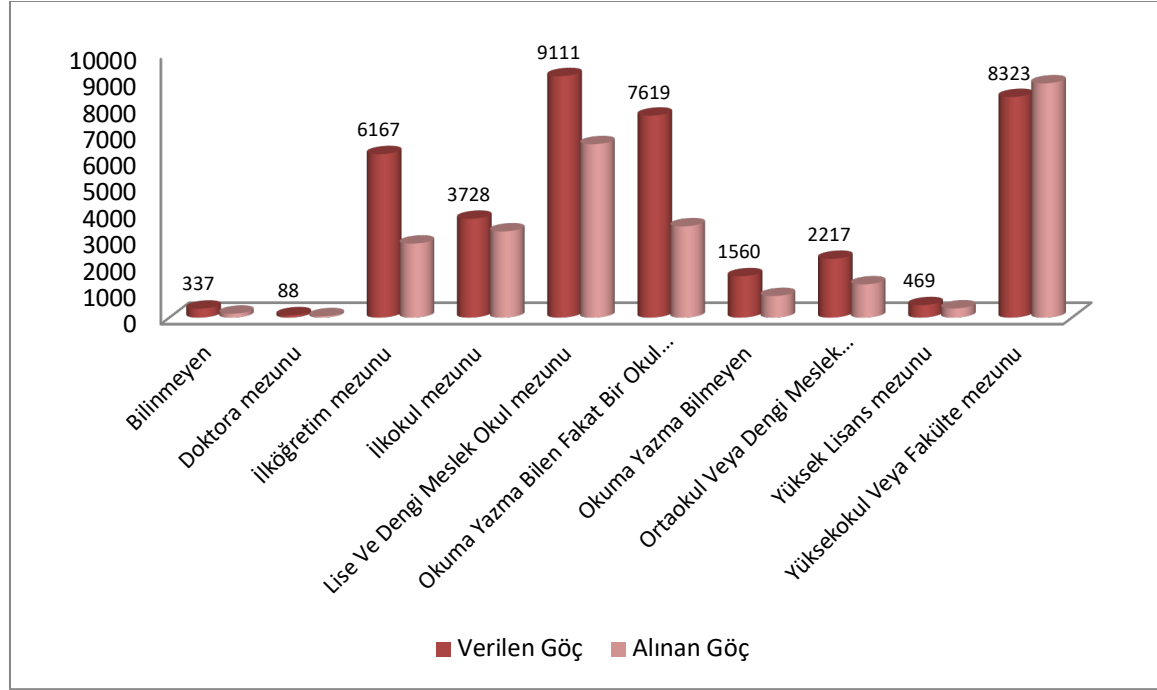

Kaynak: www.tuik.gov.tr

1.2.2 Göç Edenlerin/ Göçle Gelenlerin Profili

Eğitim durumuna göre göç istatistikleri lise mezunlarının ve yüksekokul fakülte mezunlarının en çok il dışına çıkan ve aynı zamanda gelen grup olduğunu göstermektedir. İlköğretim ve ilkokul mezunları beraber düşünüldüğünde, ikinci hareketliliği yüksek gruptur. Alınan göçte ikinci sırada ise yüksekokul mezunları bulunmaktadır.

Grafik 5: Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Alınan ve Verilen Göç, 2015

Kaynak: www.tuik.gov.tr

1.2. 3.Göç Verme/Alma Nedenleri

Göç verileri incelendiğinde göç ile önemli bir nüfusun bölge dışına çıktığı görülmektedir. Bu durumun nedenleriyle ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri olan “İllerin Gelişmişlik Sıralaması Üzerine Nüfus Verileri ile Yaklaşımlar” (2009) ile illerin yeterlilik düzeyi¹, çekim düzeyi² ve gelişmişlik düzeyleri³ hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular bölge illerinde yaşayanların sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarının beklenen düzeyde karşılanmaması ile çekim düzeyi yüksek illere doğru göç yaşandığını desteklemektedir (Kabalıcı vd., 2009).

Tablo 12: Yeterlilik, Çekim ve Gelişmişlik Düzeyi Sıralamaları

	Yeterlilik Düzeyi Sıralaması	Çekim Düzeyi Sıralaması	Gelişmişlik Düzeyi Sıralaması
Van	0,75	0,11	1,35
Hakkâri	0,82	0,11	1,45
Muş	0,53	0,08	0,95
Bitlis	0,47	0,11	0,90

Kaynak: Kabalcı vd., 2009

¹ Yeterlilik Düzeyi; Bir A ilinde nüfusa kayıtlı olup da, yine A ilinde ikamet edenlerin oranını vermektedir.

² Çekim Düzeyi; Başka bir ilde nüfusa kayıtlı olup, A ilinde ikamet edenlerin oranı ilgili A ilinin çekim düzeyini gösterir.

³ Gelişmişlik Düzeyi; A ilinin yeterlik ve çekim düzeylerinin toplamının 81 ilin yeterlik ve çekim düzeylerinin toplamına yüzdesel oranını vermektedir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde göç olgusu, bilhassa 1980'li yılların ortalarından itibaren yaşanan terör ortamının neden olduğu güvenlik ve iktisadi sorunlardan kaynaklanan bir etken olarak ortaya çıkarak oldukça büyük bir nüfus grubunun yaşadıkları yerleşim yerlerini terk etmesine neden olmuştur. Son otuz beş yıllık göç seyrine bakıldığında 1985-1990 yıllarını kapsayan beş yıllık süreç, TRB2 Bölgesi'nin en fazla göç verdiği dönem olarak görülmektedir. Aynı zamanda, Bölge'de kırsal alanlarda yeterli iş imkânı olmaması, miras yoluyla arazilerin bölünmesi veya çiftçilikle geçinen ailelerin toprak sahibi olamamaları, kan davası, yayla yasağı vb. bölge içi ve dışına göçün başlıca nedenleri arasında sayılabilir. Göç sürecinde, diğer kimlikler kadar önemli olmasına rağmen göç üzerine yapılan çalışmalarda genel olarak cinsiyet ile ilgili bir ayrıma gidilmediği ve bu olgunun pek fazla çözümlenmediği gözlenmektedir.

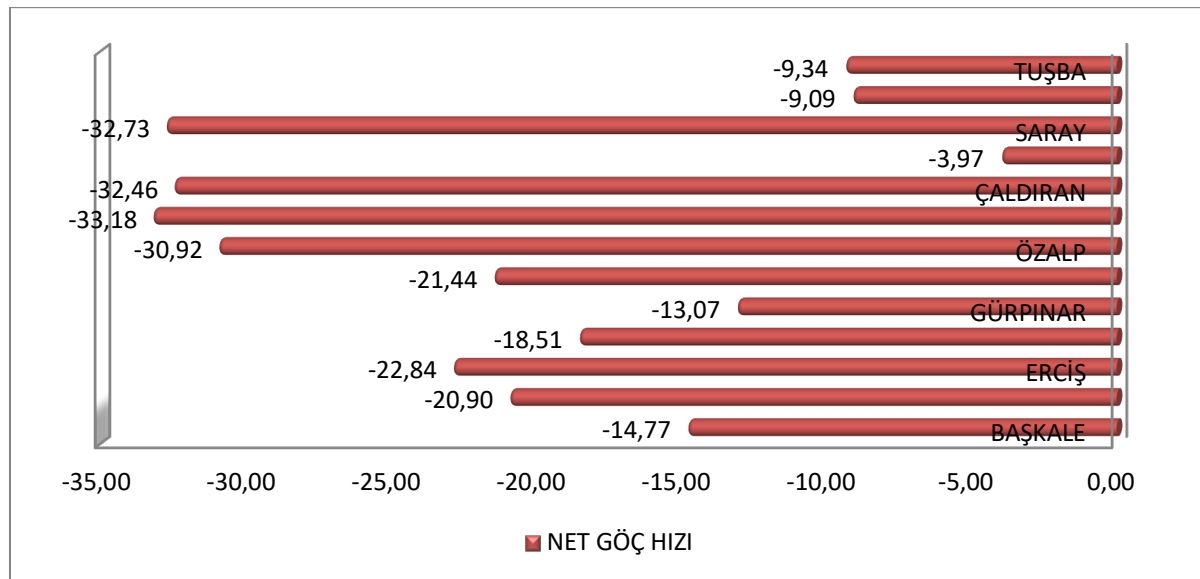
Türkiye'de "İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri" (DPT, 2008) çalışması göçün en büyük nedenlerinin erkekler için iş arama/bulma ve tayin/atama olduğunu, kadınlar için ise evlilik ve eğitim olduğunu göstermektedir. Bu durum hanehalkı fertlerinden birine bağımlı göçü yükseltmektedir.

Türkiye içinde yaşanan bu göç hareketliliğinin yanı sıra Orta Doğu'dan gelen mülteci ve sığınmacıların yarattığı bir dış göç de bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda Suriye'de yaşanan savaş sonucunda Türkiye'de bugün Birleşmiş Milletler verilerine göre 1,5 milyonu aşkın Suriyeli bulunmaktadır.

1.2.4 Göçle Gelenlerin Mekânsal Dağılımı

İlçeler arasındaki farklılaşmalara bakıldığında Van'ın tüm ilçelerinin net göç hızının negatif olduğu, en fazla göçle nüfus kaybeden ilçelerin ise Bahçesaray, Saray ve Çaldıran olduğu görülmektedir.

Grafik 6: İlçelere Göre Net Göç Hızı, 2014-2015

Kaynak: TÜİK Van Bölge Müdürlüğü.2015

1.2.5 Göçle Gelenlerin Entegrasyon Durumu

Van fazla göç alan bir il olmamakla beraber, kırsal alan ve ilçelerden il merkezine yönelik göç görülmektedir. Göçle gelen nüfus içerisinde kırsal alanlardan gelenlerin istihdam piyasasına girme konusunda zorluk çekmeleri ile yoksullukla da karşılaşabildikleri görülmektedir.

1.2.6 Sığınmacılar, Mekânsal Dağılımları ve Entegrasyon Durumları

Van ilinde Suriyeli, Iraklı ve Afgan sığınmacıların yaşadıkları gözlenmiştir. Sığınmacıların yaşadığı önemli toplumsal sorunlar bulunmaktadır. Bunlar arasında;

- Çalışma konusunda yaşadıkları sıkıntılar (düşük ücret ve sigortasız çalışma)
- Barınma sorunu (uygun koşullarda evlerin kiralanamaması)
- Kültürel uyum sorunu, kendi aralarında grup olarak hareket etme
- Yeterli derecede Türkçe bilinmemesi
- Çocukların eğitimde sorunlar yaşaması bulunmaktadır.

1.3. Öncelikli Sorunlar

- İlin nüfusu artma eğilimindedir fakat nüfus artış hızı giderek azalmaktadır.
- Yapılan araştırmalar eğitim amacı ve iş bulma için yaşanan göçün önemli olduğunu göstermektedir. Bir yandan gençler eğitim amaçlı il dışına çıkarken bir yandan da özellikle mesleki eğitim almış kişiler il piyasasındaki düşük ücretler nedeniyle il dışına çıkmaktadır.
- Kırsal alanlarda tarımsal faaliyetler azalırken göç il merkezine ve diğer illere olmaktadır.
- Sosyo-ekonomik olarak geri kalmış ilçelerde nüfus göçle azalmakta, bununla birlikte yaşlanma ve yaş bağımlılık oranları artmaktadır.
- İldeki yaşlı nüfus oranının yüksek olması sosyal ve ekonomik alanda yaşlıların refah seviyesini artıracak, sağlık sorunlarına hızlı cevap verebilecek ve sosyal ve psikolojik olarak desteklenmelerini sağlayacak önlemlerle; ilin ekonomisinde aktif olarak çalışabilecek işgücünün oluşturulmasına ilişkin önlemleri gerektirmektedir.
- Kırsal bölgelerdeki mevcut demografik yapı sürdürülebilir bir sosyal ve ekonomik yapının oluşmasını zorlaştırmaktadır. Nüfusu azalan kırsal yerlerde kamusal hizmetlere erişimde sorunlar yaşanmaktadır. Bölge’de kırsal alanlarda yeterli iş imkanı olmaması, miras yoluyla arazilerin bölünmesi veya çiftçilikle geçinen ailelerin toprak sahibi olamamaları, kan davası, yayla yasağı vb. bölge içi ve dışına göçün başlıca nedenleri arasında sayılabilir.

1.4. Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar

- İlde yaşanan nüfus azalışının durdurulabilmesi için çeşitli önlemler alınması gerekmektedir. Bunun için büyük kent merkezlerinin ve kırsal bölgelerin ayrı ayrı ele alınması önemlidir. Göçün yaşanmasında önemli yere sahip olan istihdam piyasası koşulları ayrıntılı şekilde incelenmelidir. Tarımda yaşanan çözülme ile gerekli mesleki yeterliliklere sahip olmayan kişiler şehir merkezine gelerek işgücü piyasasına girmekte, uzun süre işsiz kalanlar işgücü piyasasından çıkmaktadırlar. İlde istihdam yaratacak sektörlerin desteklenmesi ve çalışma hayatı koşullarının iyileştirilmesi göçün azalmasında etkili olacaktır. Bu şekilde eğitim amacıyla il dışına çıkan nüfusun da eğitimleri sonrasında geri dönmeleri de teşvik edilebilecektir.
- Kırsal alanlarda nüfusun azalmasının önüne geçilmesi için tarım ve hayvancılıkla ilgili önlemlerin alınması gerekmektedir. Tarımda bilgi transferi ve inovasyonun desteklenmesi, çiftçilerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
- Kırsal alanda verilen kamusal hizmetlerin iyileştirilmesi ve sosyal olanaklarının geliştirilmesi ekonomik önlemlerin yanı sıra göçü azaltacak önemli adımlar arasındadır. Eğitimde taşınmalı sistemin getirdiği sorunlar ve sağlık imkanlarından uzak kırsal alanlarda yaşayan özellikle kadın ve engellilerin yeterince yararlanamaması öncelikle çözülmesi gereken sorunlar arasındadır.
- Mülteci ve sığınmacıların dezavantajlı durumunun giderilmesi için çalışma hayatı ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması, dil sorunun çözülmesi için halk eğitim kurslarının yanı sıra kamuda çevirmenlerin görevlendirilmesi önerilmektedir.

1.5. Sonuç

Türkiye'nin az nüfuslu illerinden biri olan Van, TRB3 Bölgesi'nin de en gelişmiş ili konumundadır. Van ilinin nüfusu 2011 yılına kadar artarken 2011 yılında yaşanan deprem nedeniyle il nüfusu azalmıştır. 2012 yılıyla birlikte nüfus tekrar yükselişe geçmiştir. Toplam doğurganlık oranının yüksek olması sebebiyle il genelinde nüfus artış hızı yüksektir. Bu nedenlerle çocuk nüfus oranları ilde Türkiye'ye kıyasla yüksekken yaşlı nüfus oranı da düşüktür.

Nüfusun hareketliliği ve yapısını etkileyen çok önemli bir faktör de göçtür. Göçler iç göç, dış göç, kısa ve uzun süreli göçler şeklinde gerçekleşebilmektedir. Tüm bölge için çok önemli bir olgu olan göç, Van'dan il dışındaki iş, eğitim ve sosyal olanakların daha gelişmiş olduğu şehirlere doğru yaşanmaktadır. Bu iller arasında İstanbul, Ankara, Adana ve Mersin öne çıkmaktadır. Göç, azalan doğurganlık oranları ve yaşam kalitesinin artmasıyla beraber yapılan nüfus projeksiyonlarında da görüldüğü gibi 55 yaş üstü nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı ileriki yıllarda artacaktır. Bununla

birlikte bölgenin verdiği göç aldığı göçten fazladır. Göçün azaltılması amacıyla insanların ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının bölge içinde karşılanması için çeşitli önlemlerin alınması gerekmektedir. Etkili nüfus politikaları ile kaynaklar, çevre ve büyüme arasındaki ilişki dengelenebilecektir.

2. EĞİTİM

Eğitim, sürdürülebilir kalkınmanın hiç şüphesiz temel taşlarından birisidir. Tek başına eğitime erişilebilirliği artırmak yeterli değildir. Bunun yanında, belki bundan da önemli olan eğitimin kalitesinin artırılmasıdır. Bireylerin hem okul dışında hem de içinde hayat boyu edindikleri tecrübelerin tamamını kapsayan eğitim örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki kanaldan yapılmaktadır.

2.1. Mevcut Durum ve Eğilimler

Van nüfusunun eğitim düzeyine göre dağılımına bakıldığında nüfusun büyük çoğunluğunun günümüzde hala ilkokul ve ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Bu oran Van'da Türkiye ortalamasından daha yüksektir. Diğer yandan lise ve üzeri eğitim düzeyini bitirmiş kişilerin sayılarının yavaş bir şekilde arttığı gözlemlenmektedir.

2.1.1 Temel Eğitim

Okul öncesi eğitim; isteğe bağlı olarak, ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar. Okul öncesi eğitim kurumları, bağımsız anaokulları olarak kurulabildikleri gibi, gerekli görülen yerlerde ilköğretim okuluna bağlı ana sınıfları hâlinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfı olarak da açılabilir.

Okul öncesi eğitimin amacı; millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, çocukların beden, zihin, duygu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını, onların ilköğretime hazırlanmasını, şartları elverişsiz çevrelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme zemini temin edilmesini, Türkçe'nin doğru ve güzel konuşulmasını sağlamaktır.

İlköğretim, 6–14 yaş grubundaki çocukların eğitim-öğretimi kapsar. İlköğretimin amacı; Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, her Türk çocuğunun iyi birer vatandaş olabilmesi için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, millî ahlâk anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır.

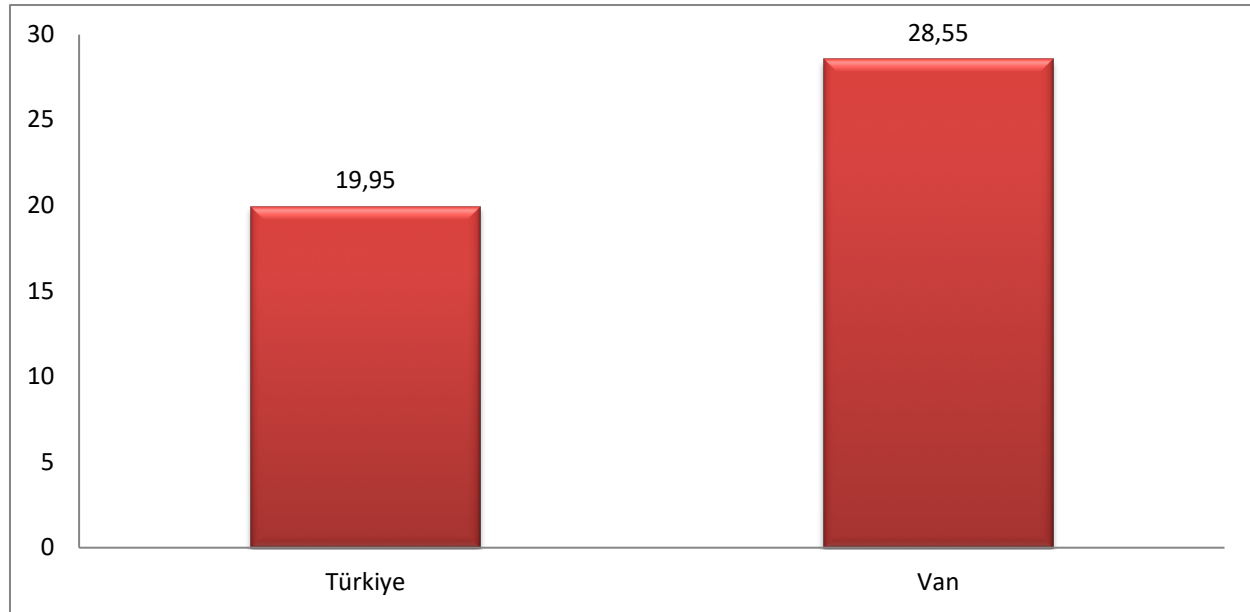
İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır. İlköğretim kurumlarının ilk dört yılı ilkokul, sonraki 4 yılı ortaokullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir.

2.1.2.Ortaöğretim

Ortaöğretim; ilköğretime dayalı, en az dört yıllık genel, meslekî ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan liselerden meydana gelir. İlköğretimi tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkânlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir.

Ortaöğretimin amaç ve görevleri; millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, öğrencilere asgarî ortak bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak ve çözüm yolları aramak, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda hem yükseköğretime hem de mesleğe veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır. Ortaöğretim kurumlarının öğrenim süresi uygulanan programın özelliğine göre, Millî Eğitim Bakanlığınca tespit edilir.

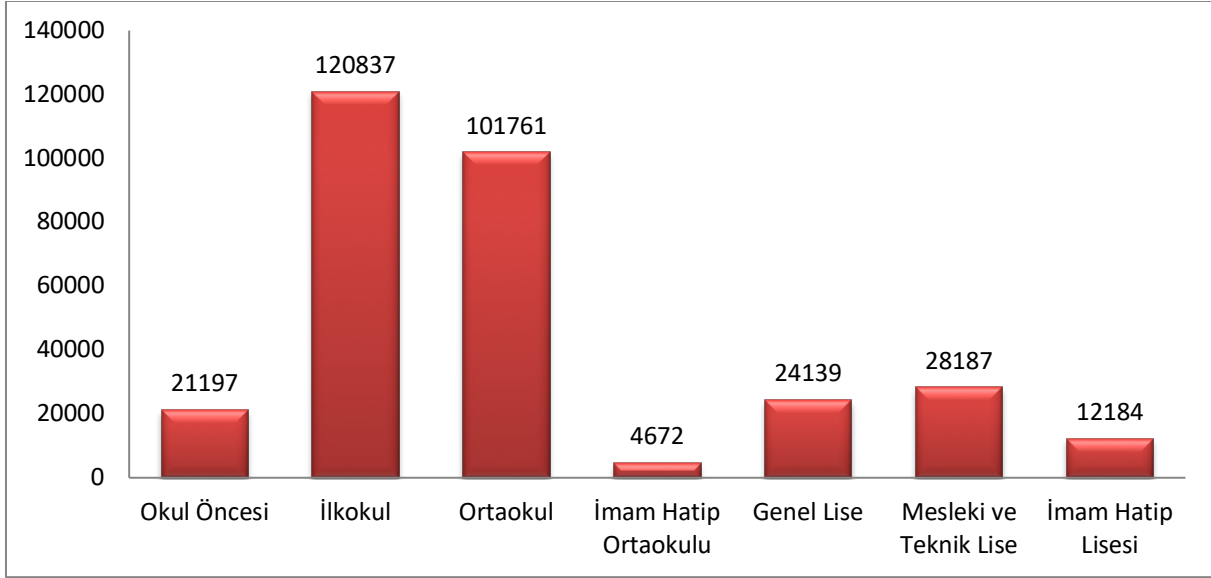
Grafik 7: Nüfusa göre öğrenci oranı (%)

2015 verilerine göre Türkiye nüfusu 78.741.053 ve Temel Eğitim ve Ortaöğretimde öğrenci sayısı 15.714.748'dir. Van nüfusu 1.096.397 ve Temel Eğitim ve Ortaöğretimde öğrenci sayısı 312.977'dir. Bu verilere bakıldığında nüfusa göre öğrenci oranı Türkiye'de %19,95 Van'da ise %28,55'dir. Buna göre Van ilinin nüfusa göre öğrenci oranının Türkiye ortalamasının üstünde olduğu söylenebilir.

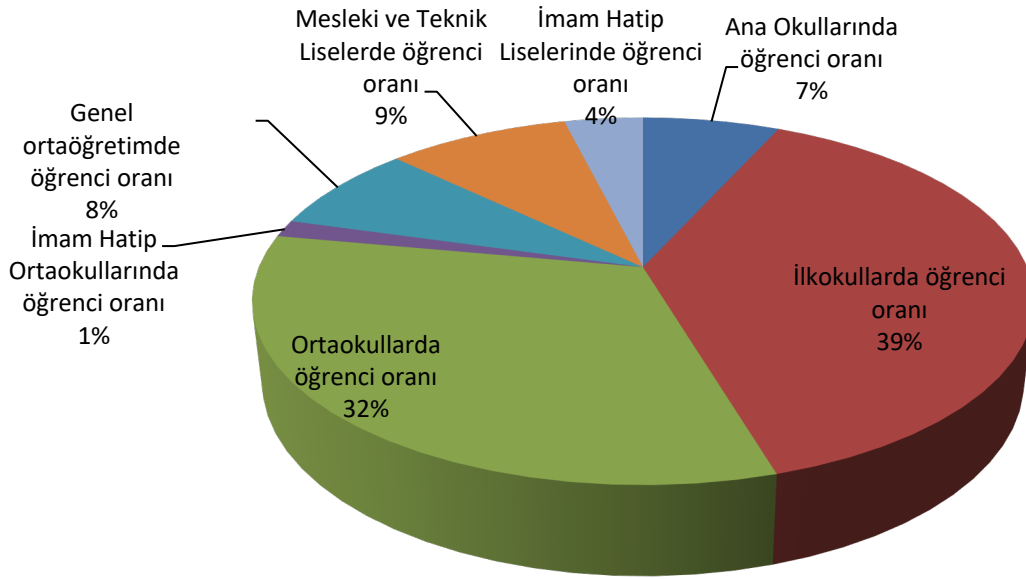
Grafik 8: Van İli 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı Öğrenci Dağılımı

17

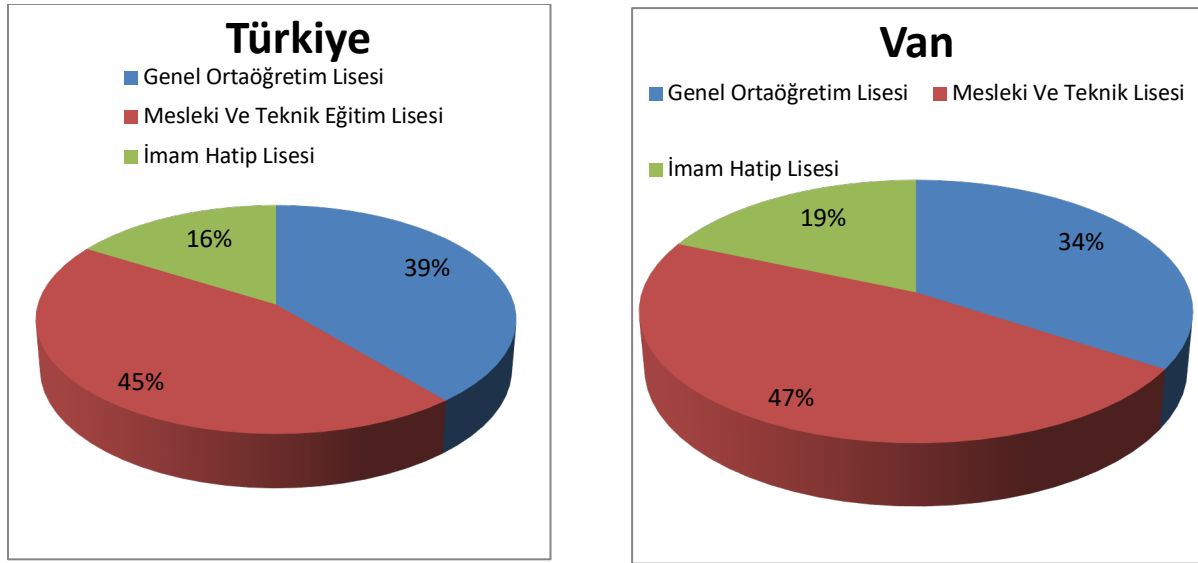
Grafiği incelediğimizde Temel Eğitim (Okul Öncesi, İlkokul, Ortaokul, İmam Hatip Ortaokulu) öğrenci sayısı 248.467, Ortaöğretim (Genel Lise, Mesleki ve Teknik Lise, İmam Hatip Lisesi) öğrenci sayısı 64.510 olduğunu görmekteyiz.

Grafik 9: Van İli Okul Türlerine Göre Öğrenci Dağılım Oranı (%)

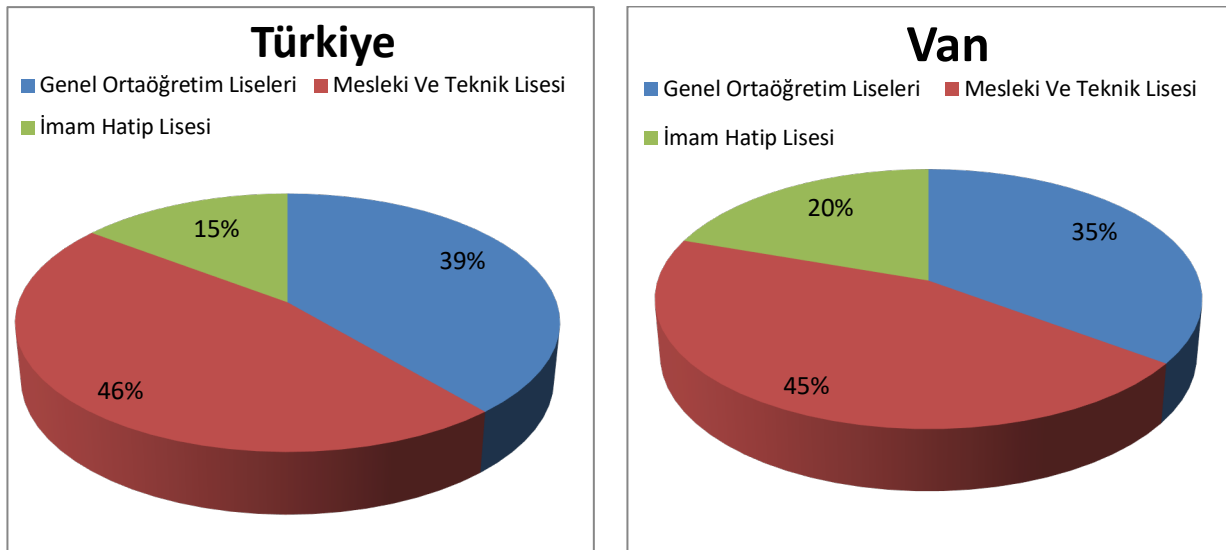
Grafik 9 incelendiğinde Van İli Okul Türlerine Göre Öğrenci Dağılımının İlkokullarda %39, ortaokullarda %32, Mesleki ve Teknik Liselerde %9, Genel ortaöğretimde %8, Anaokullarında %7, İmam Hatip Liselerinde %4, İmam Hatip Ortaokullarında %1 olduğu görülmektedir.

Grafik 10: Türkiye ve Van Ortaöğretim Okulları Dağılım Oran (%)

Grafik 10 incelendiğinde Van ilindeki Mesleki ve Teknik Lise oranının (%47) Türkiye'deki Mesleki ve Teknik Lise oranına (%45) yakın olduğu görülmektedir.

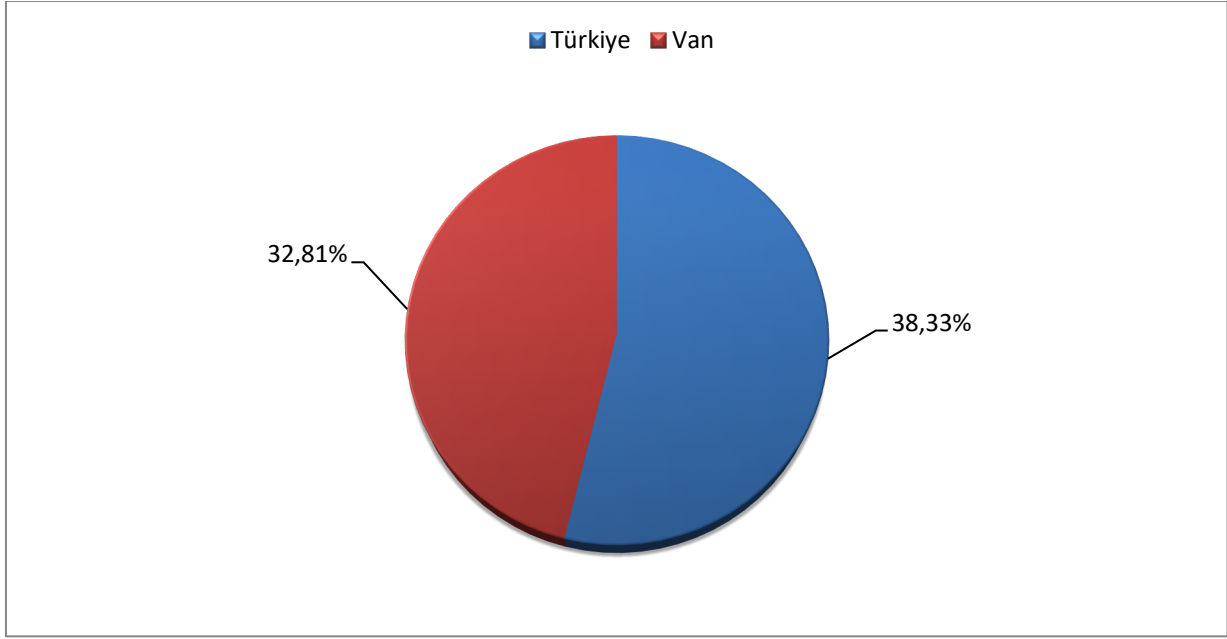
Grafik 11: Türkiye ve Van Ortaöğretim Okullarındaki Öğrenci Dağılım Oran (%)

Türkiye ve Van Ortaöğretim Okullarındaki Öğrenci Dağılım Oranı grafiği incelendiğinde Van ilinde Mesleki ve Teknik Lisesindeki öğrencilerin tüm liselerdeki öğrencilere oranının %45 olduğu, Türkiye'de ise Mesleki ve Teknik Lisesindeki öğrencilerin tüm liselerdeki öğrencilere oranının %46 olduğu görülmektedir.

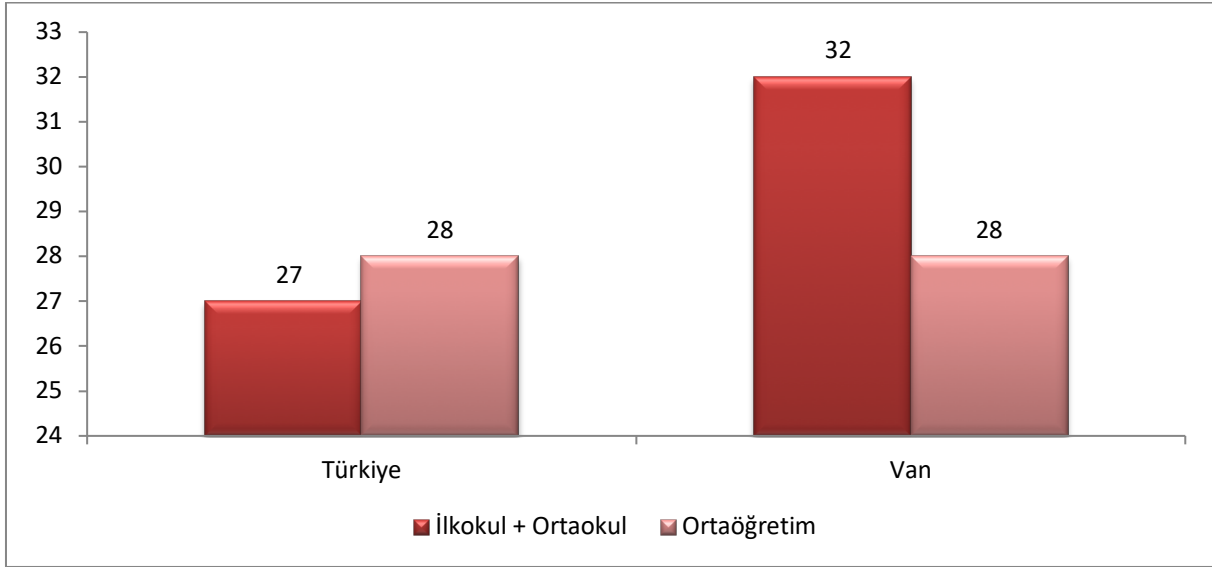
Grafik 12: Temel Eğitimi bitirip Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarına Yerleşen Öğrenci Oranı (%)

19

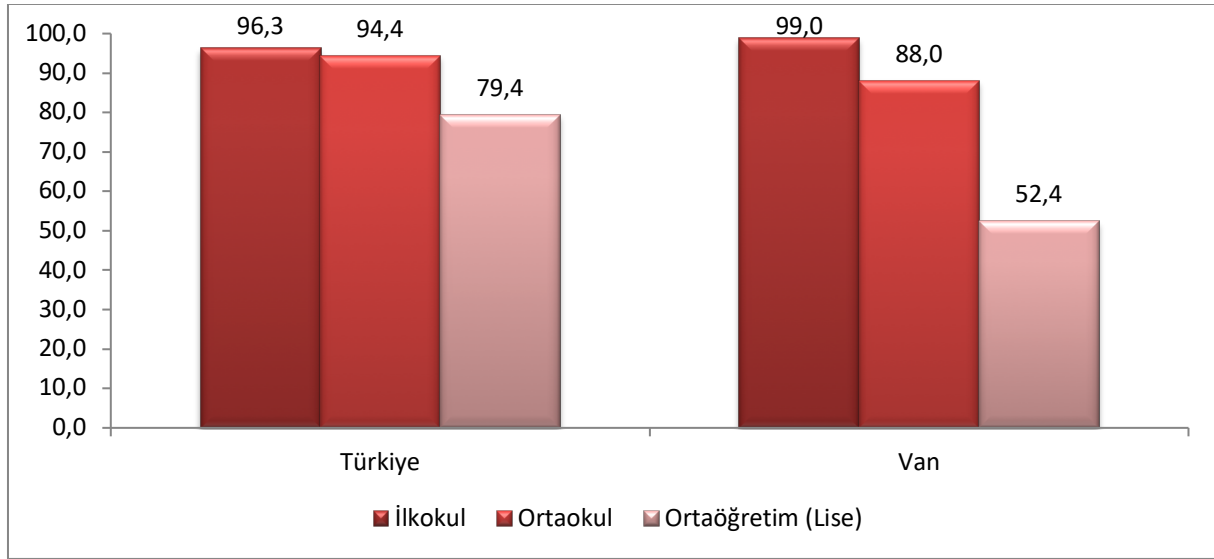
Mesleki ve Teknik Eğitimi tercih eden öğrenci oranları incelendiğinde Türkiye'de bu oranın %38,33, Van'da ise %32,81 olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre Van ilindeki oranın Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

Grafik 13: Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı

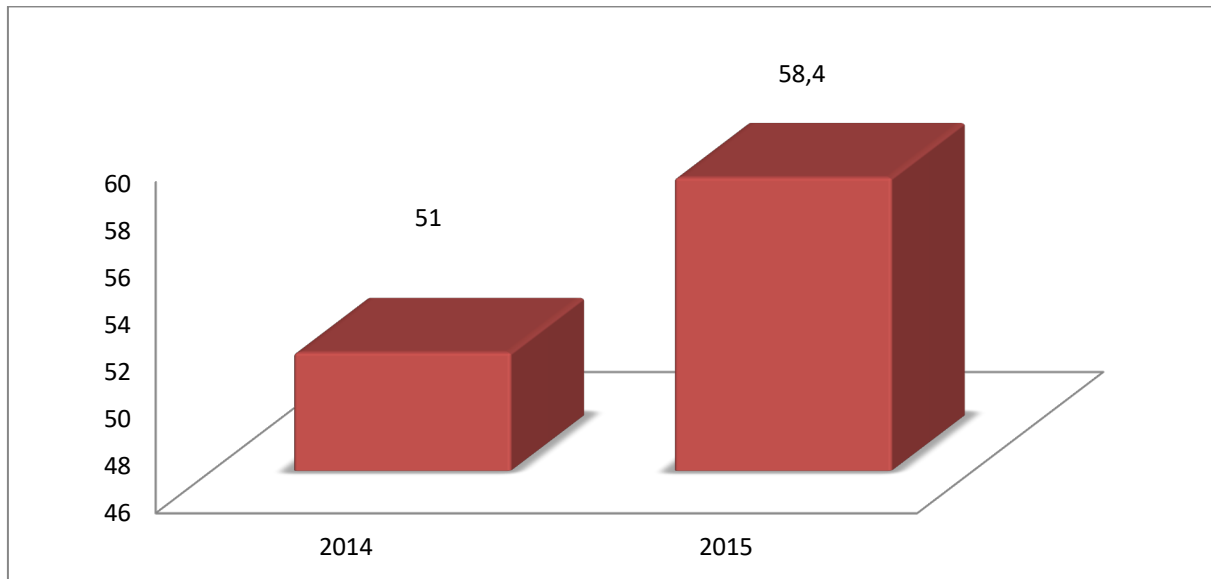
“Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı” verileri dikkate alındığında ilkokul+ortaokullarda derslik başına düşen öğrenci sayısının (32) Türkiye ortalamasının (27) üzerinde olduğu görülmektedir.

Grafik 14: Net Okullaşma Oranları (%)

Net okullaşma oranı ile ilgili grafik incelendiğinde Van ilinin ortaöğretimde okullaşma oranının (%52,4) Türkiye ortalamasının (%79,4) altında olduğu görülmektedir.

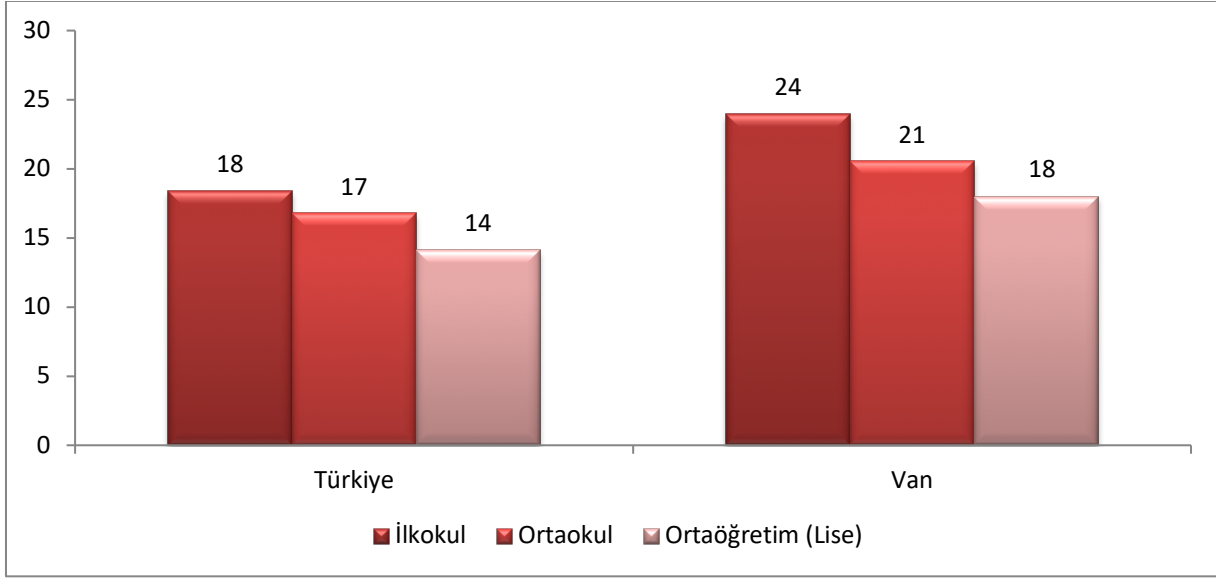
Grafik 15: Van İli Okulöncesinde Okullaşma Oranları (%)

Grafik 15 incelendiğinde Van ilinin okulöncesi okullaşma oranında yıllara göre bir artış olduğu görülmektedir.

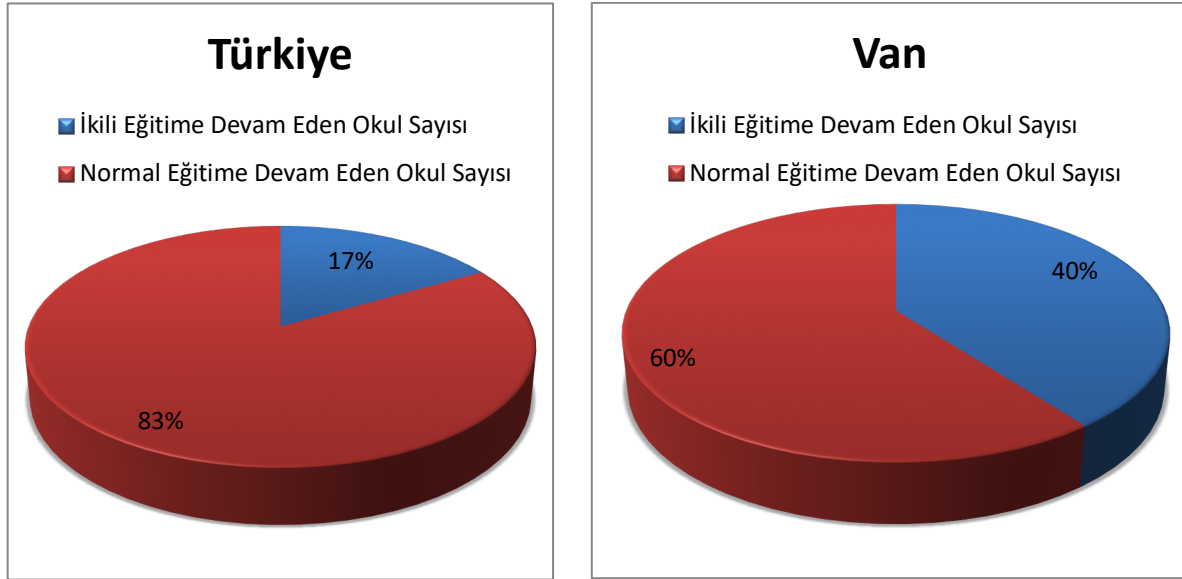
Grafik 16:Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı

21

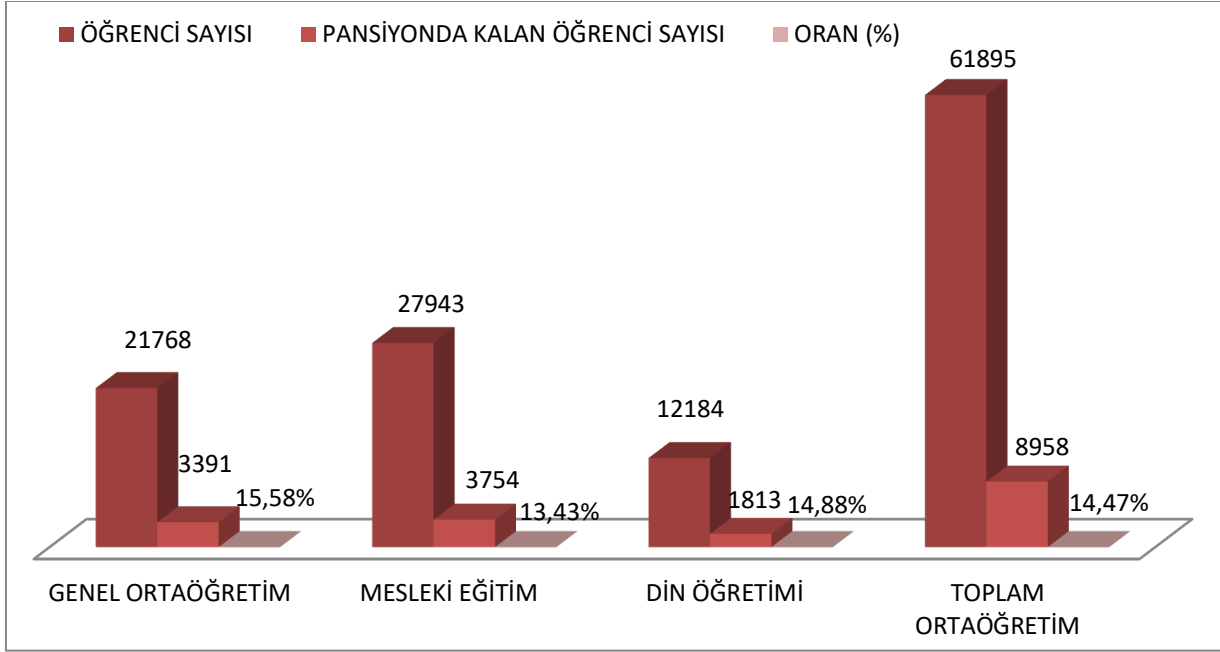
“Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı” grafiği incelendiğinde Van ilinin ilkökul, ortaokul ve ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayının Türkiye ortalamasının üstünde olduğunu görüyoruz.

Grafik 17: Türkiye ve Van'da İkili ve Normal Eğitime Devam Eden Okulların Oranları(%)

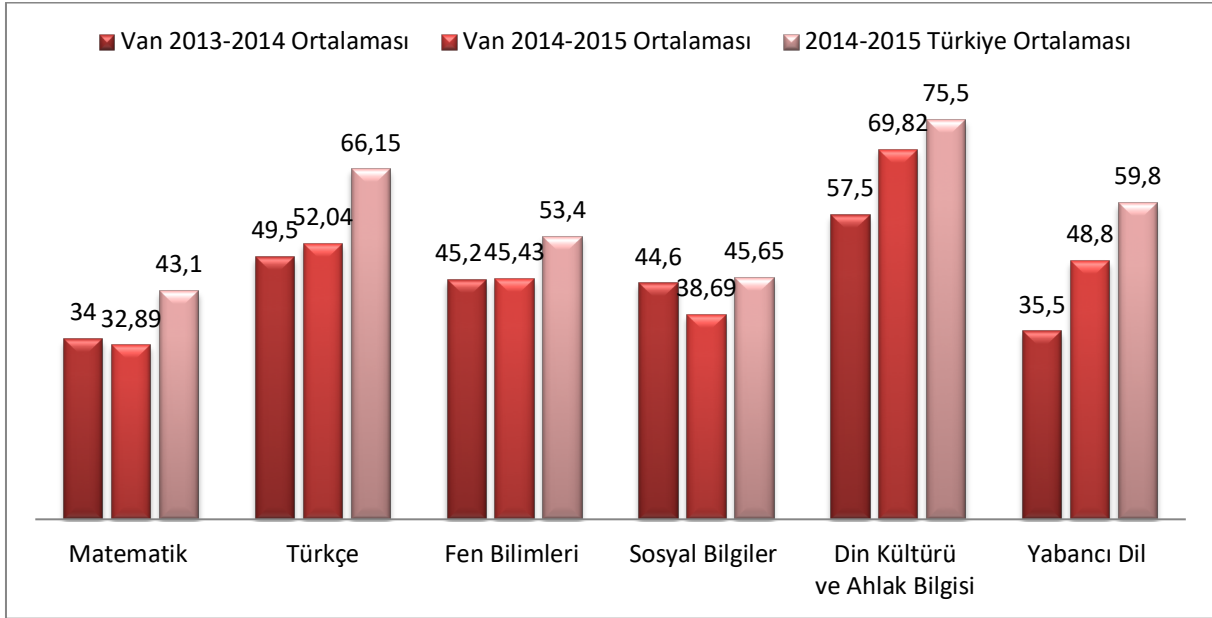
Grafik 17 incelendiğinde Türkiye'de ikili eğitime devam eden okul oranı %17 iken, Van ilinde bu oranın % 40 olduğu görülmektedir.

Grafik 18: Van İli Ortaöğretim Öğrenci Sayıları ve Pansiyonda Kalan Öğrenci Durumu

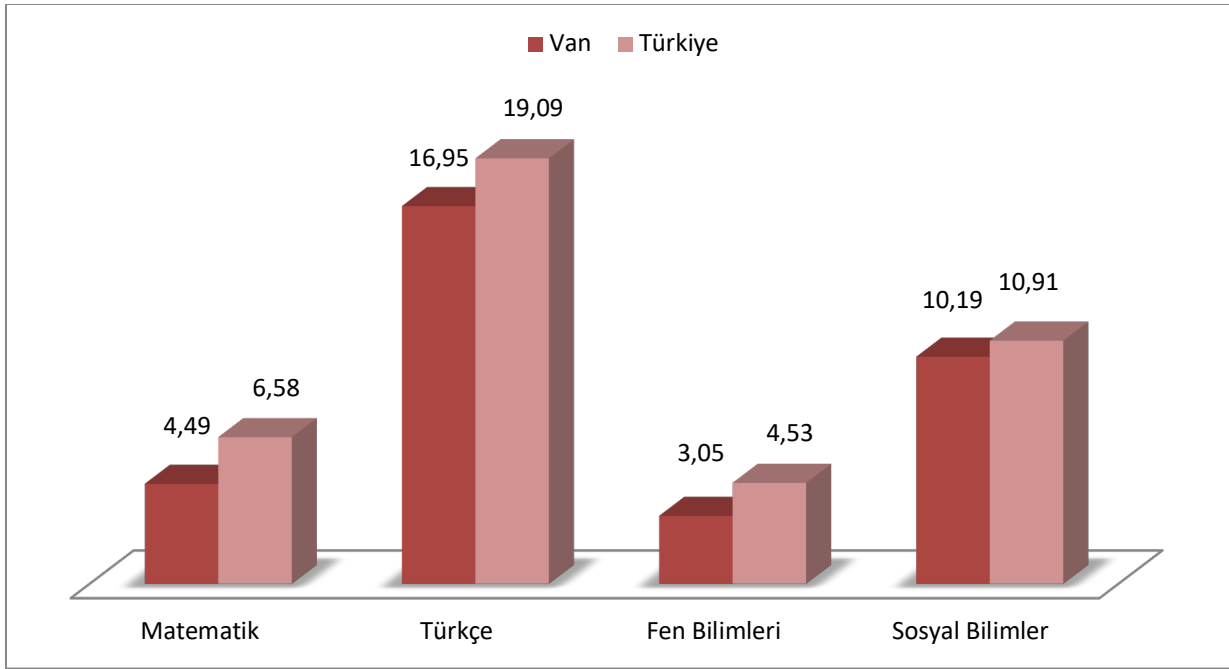
Grafik 18 incelendiğinde tüm ortaöğretim kurumlarındaki öğrenci sayısının 61.895 olduğu, bu öğrencilerden 8.958'inin pansiyonlarda kaldığı bununda tüm öğrenci sayısına oranının %14,47 olduğu görülmektedir.

Grafik 19: Yıllara göre TEOG Puan Ortalamaları

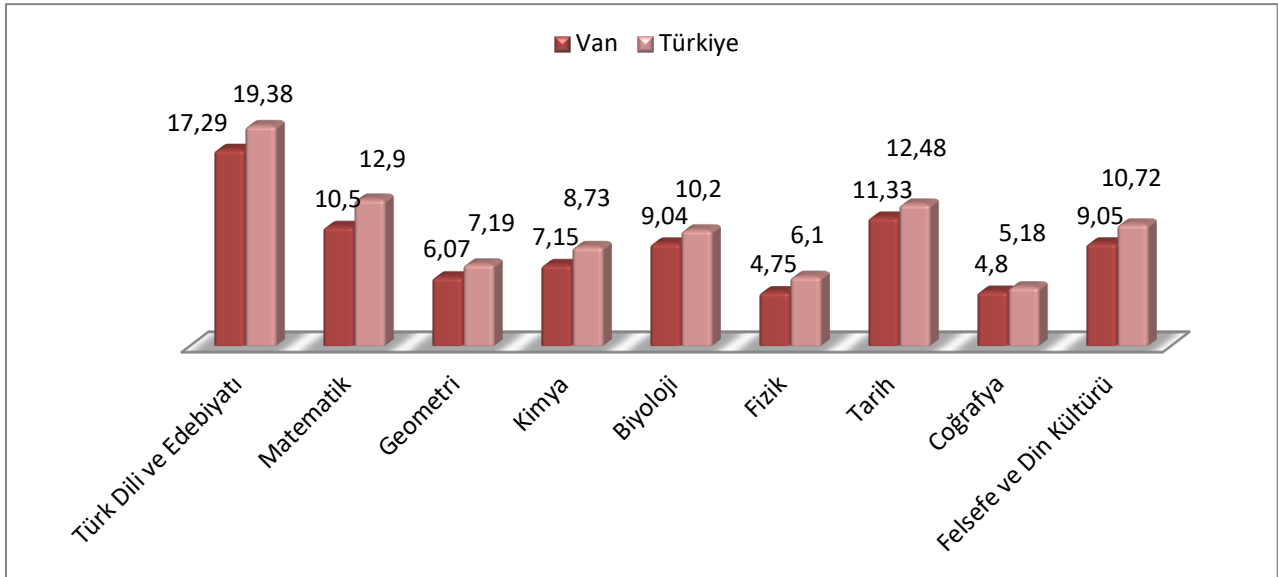
Grafik 19 incelendiğinde TEOG puan ortalamalarına göre Van ilinin tüm derslerde Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

Grafik 20: 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılına göre YGS Net Ortalamaları

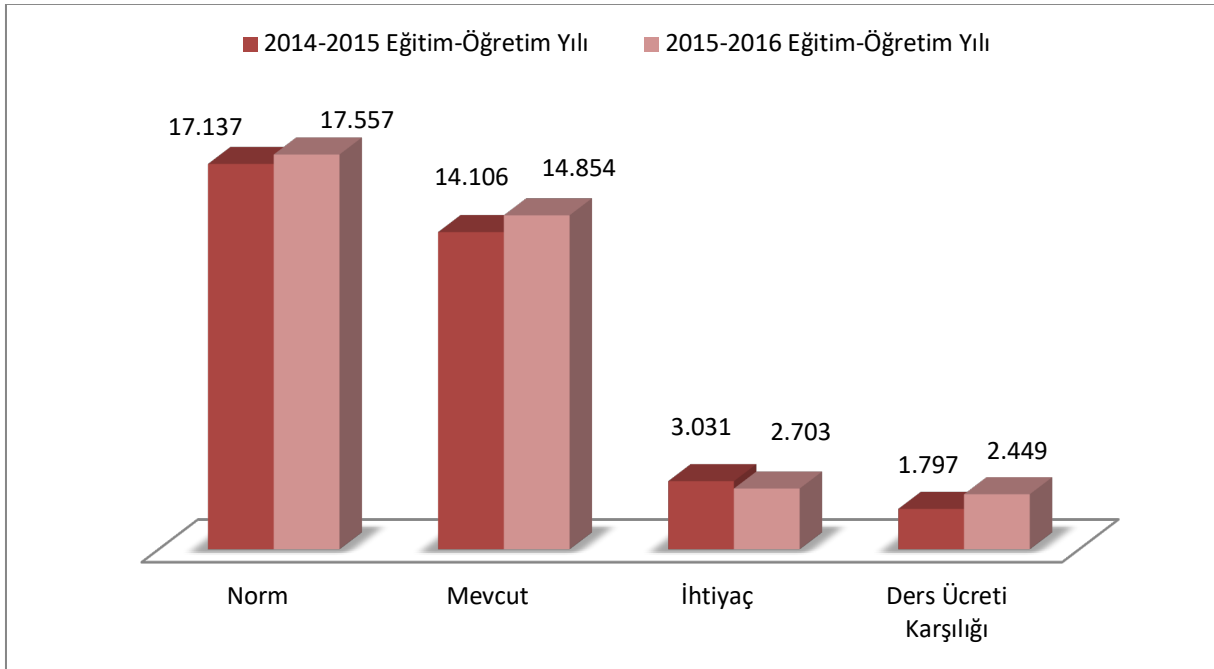
2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı YGS Net Ortalamalarına göre Van ilinin tüm derslerde Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

Grafik 21: 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılına göre LYS Net Ortalamaları

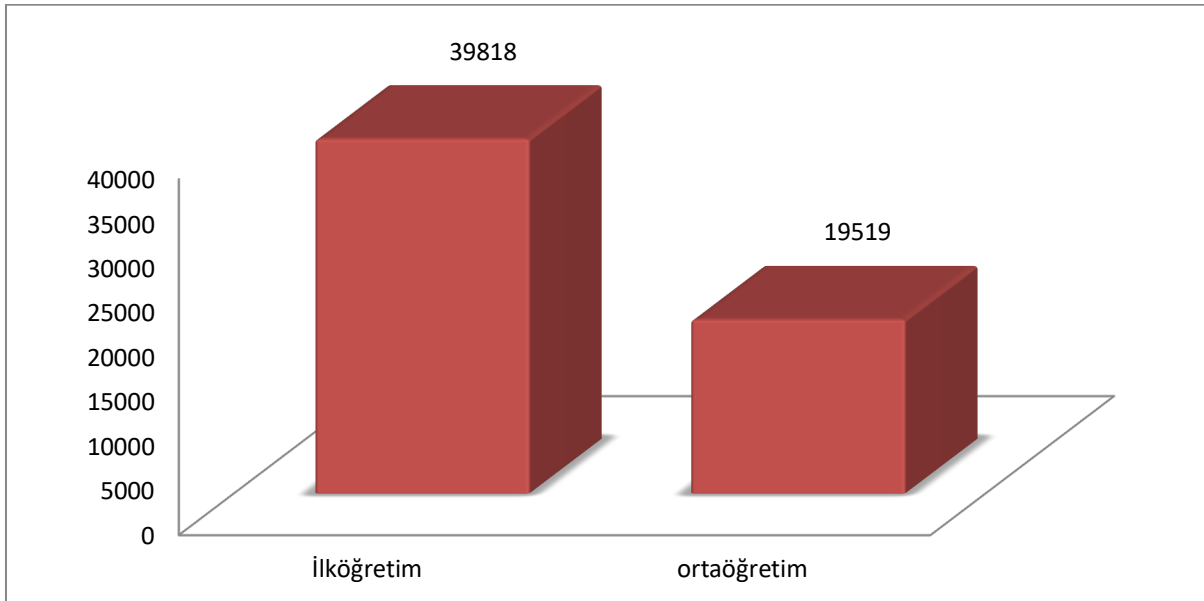
2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı LYS Net Ortalamalarına göre Van ilinin tüm derslerde Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

Grafik 22: Van İli Öğretmen Durumu (Kişi)

2014-2015, 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılları Van ili öğretmen durum grafiği incelendiğinde norm öğretmen sayısı ile mevcut öğretmen sayısı arasında büyük farklar olduğu görülmektedir. Bu farkı ortadan kaldırmak için 2014- 2015 eğitim-öğretim yılında 2.449 kişi, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında 2.836 kişi ücretli öğretmen olarak görevlendirilmiştir.

Grafik 23: 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı Taşımali Öğrenci Durumu (Kişi)

2015-2016 Eğitim Öğretim yılı taşımalı öğrenci verilerine bakıldığında toplamda 23.437 öğrencinin taşımalı eğitim hizmeti aldığı görülmüştür.

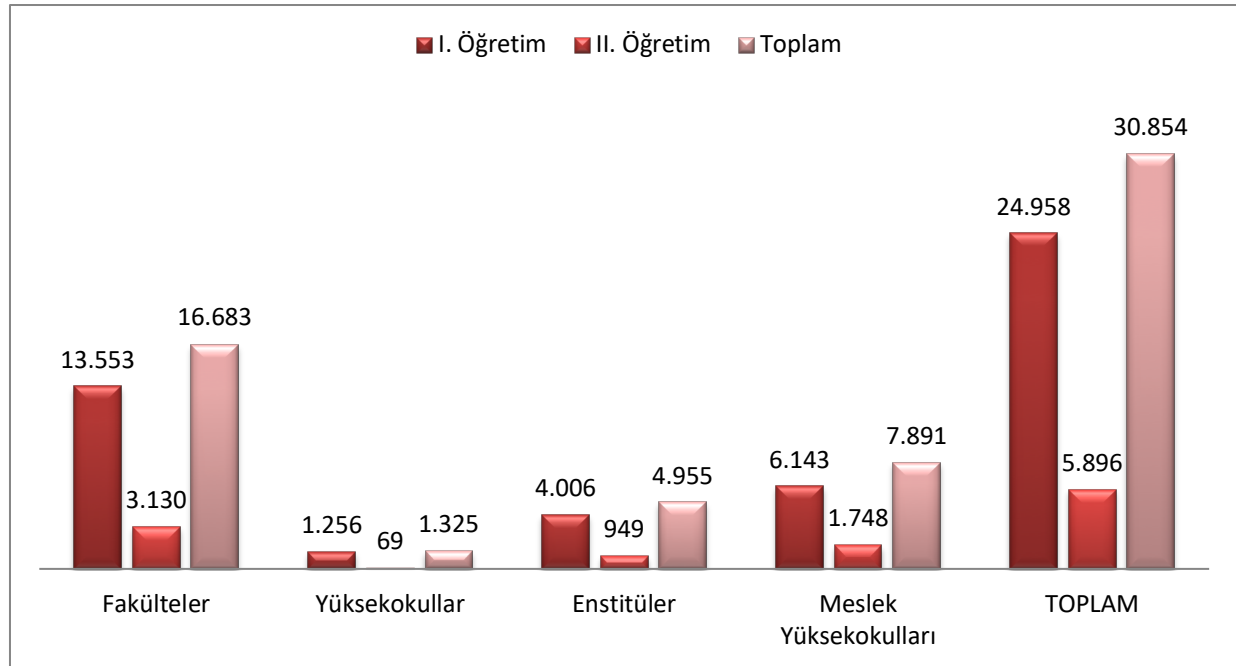
2.1.3.Yüksek Öğretim

Bilimin yolunda evrensel bir dünya üniversitesi olma iddiası ile hareket eden Yüzüncü Yıl Üniversitesi, bulunduğu kentin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimine katkıda bulunmaya, paydaşları ile işbirliğini sürekli ve güncellenebilir kılmaya, uluslararası boyutta adından söz ettirmeye başlamış olup, bu özelliğini arttırarak yolunda hızla devam etmektedir. Üniversitemiz, bölgenin en büyük araştırma ve eğitim kurumu olmasının yanı sıra, yarattığı istihdam olanakları ve alt yapı yatırımları ile de bölgenin en büyük ekonomik güçlerinden biridir.

Üniversitenin yarattığı kapasite ile bulunduğu yörede küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşlarının, ticaretin, hizmet sektörünün gelişmesine olan katkılarına paralel olarak toplam yaşam kalitesinin yükseltilmesinde de etkili kurumların başında gelmektedir.

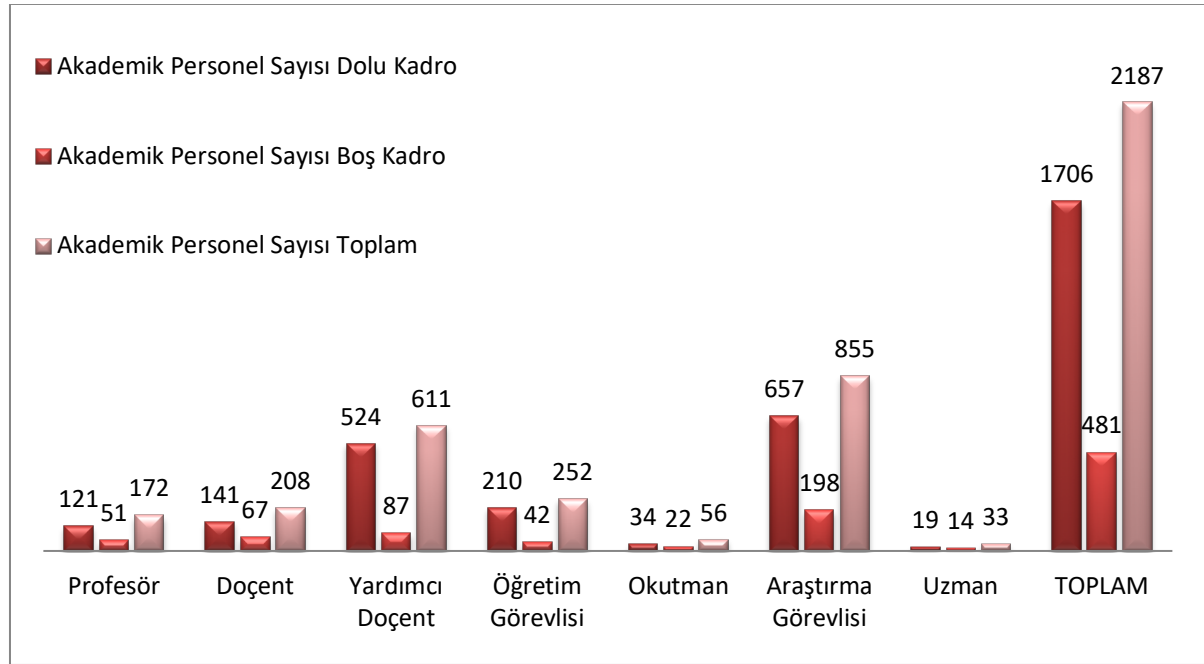
Üniversite, yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmak üzere çalışmalarını hızla sürdürmektedir.

Grafik 24: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Öğrenci Sayıları

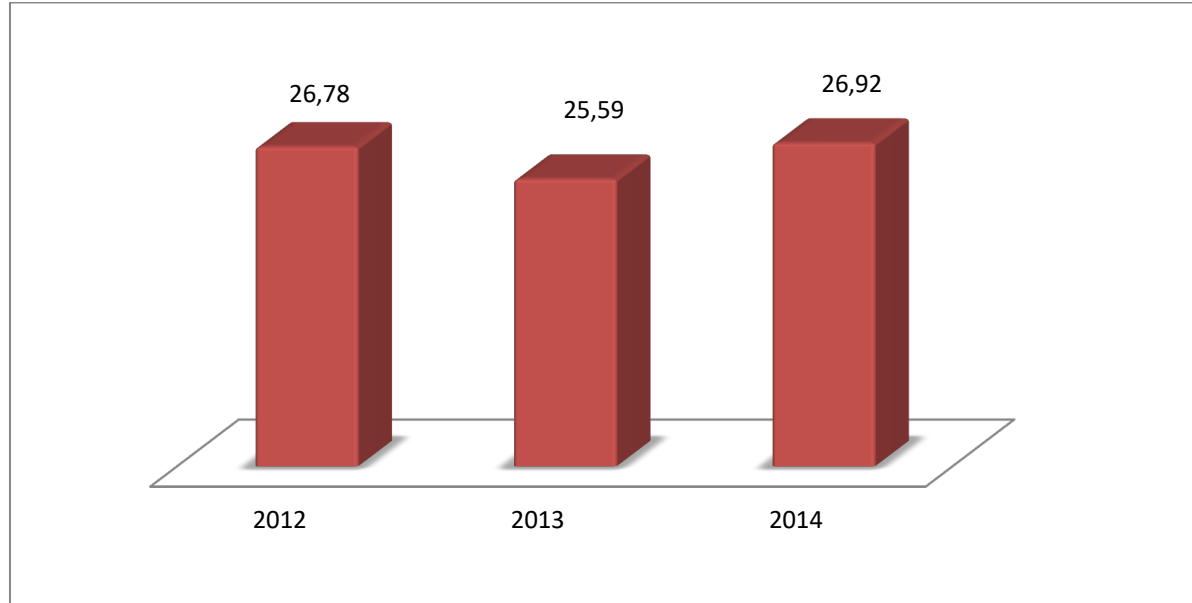
Grafik incelendiğinde Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nin toplam 30.854 öğrencisi olduğu, en fazla öğrencinin 16.683 kişi ile fakültelerde bulunduğu görülmektedir.

Grafik 25: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Akademik Personel Sayısı

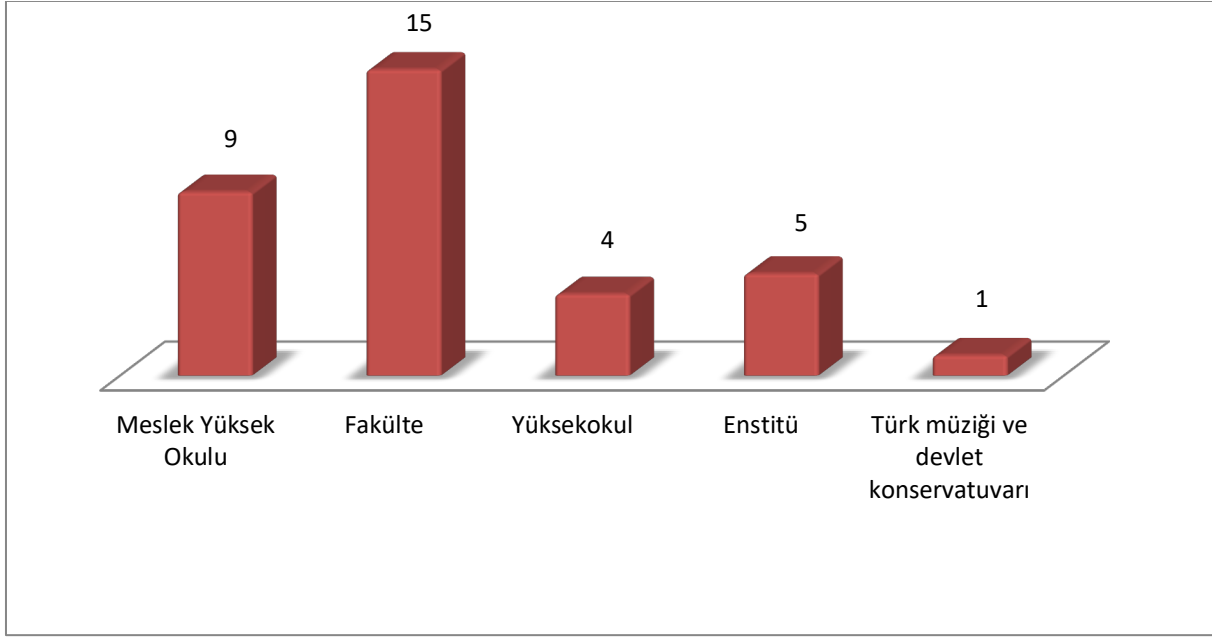
“Yüzüncü Yıl Üniversitesi Akademik Personel Sayısı” tablosu incelendiğinde toplam 481 akademik personele ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Grafik 26: Yıllara Göre YYÜ Öğretim Üyesi Başına Düşen Öğrenci Sayısı

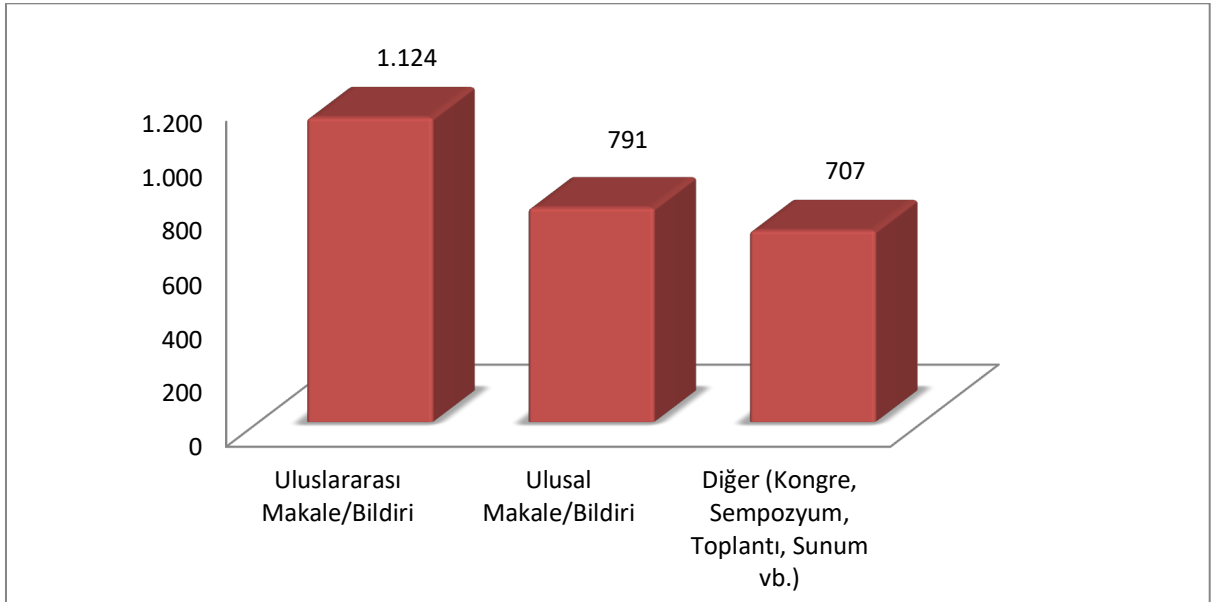
Yıllara göre Yüzüncü Yıl Üniversitesi öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı grafiği incelendiğinde 2013 yılında 25,59 olan sayı 2014 yılında 26,92 olmuştur. Bu bağlamda öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarında son yıllarda anlamlı bir iyileşmenin olmadığı görülmektedir.

Grafik 27: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim-Öğretim Hizmet Binaları

Grafik incelendiğinde Yüzüncü Yıl Üniversitesinin Ön Lisans eğitimi için 9 Meslek Yüksekokulu, Lisans eğitimi için 15 Fakülte ve 4 Yüksekokul, Lisansüstü Eğitimi için 5 Enstitü ve 1 Türk Müziği ve Devlet Konservatuarı ile eğitim öğretim hizmetlerini sürdürdüğü görülmektedir.

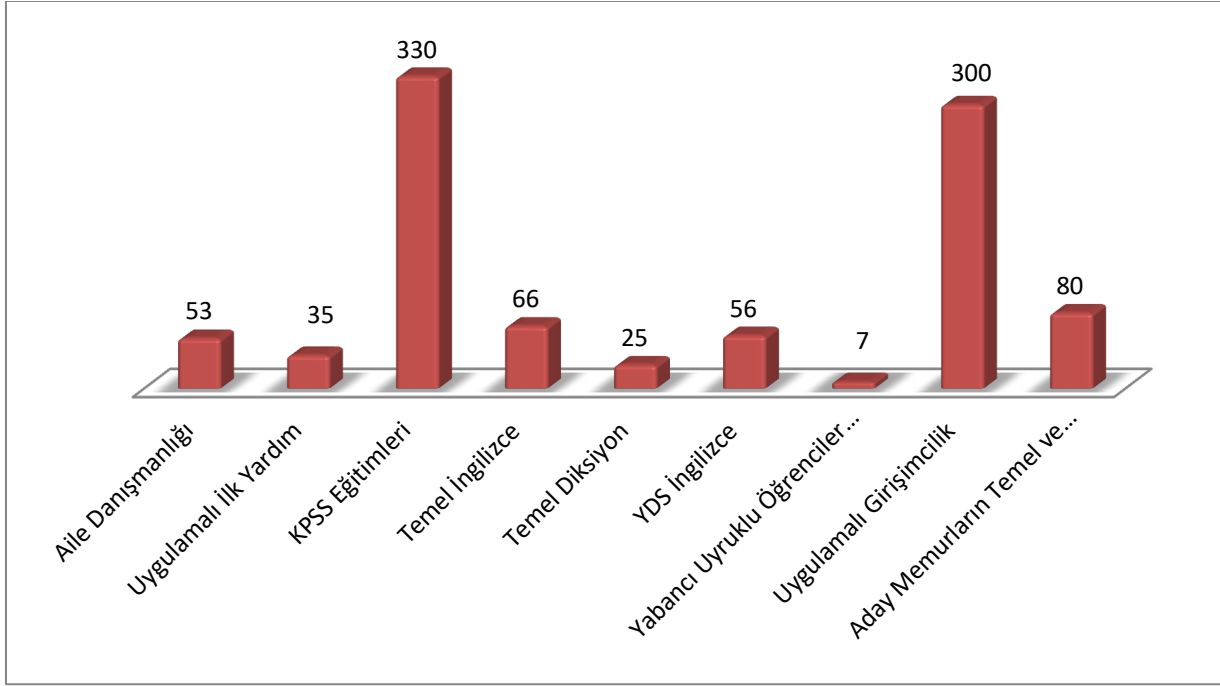
Grafik 28: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayın ve Gerçekleştirilen Diğer Faaliyet Sayısı

Grafik incelendiğinde YYÜ 2015 yılında 1.124 uluslararası makale ve bildiri, 791 ulusal makale ve bildiri yayınlanmış ve 80 diğer faaliyet gerçekleştirilmiştir.

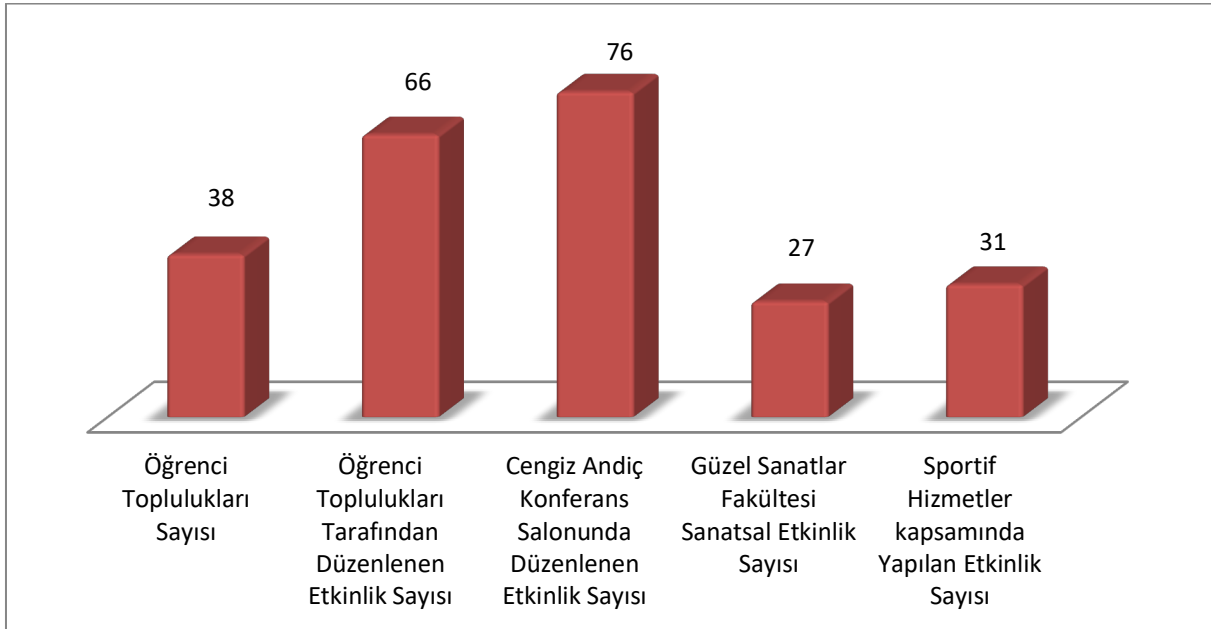
Grafik 29: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi tarafından gerçekleştirilen eğitimler ve katılımcı sayısı

28

Grafik 29 incelendiğinde Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi tarafından, sınavlara hazırlık, kişisel gelişim, meslek edinme ve sanat eğitimleri kapsamında toplam 952 katılımcıya düzenlenen programlar altında çeşitli kurs ve sertifika eğitimleri verildiği görülmüştür.

Grafik 30: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Öğrenci Topluluğu ve Kültürel ve Sanatsal Hizmetler Sayısı

Grafik incelendiğinde YYÜ'de 38 öğrenci topluluğu kurulduğu, kültürel ve sanatsal hizmetler kapsamında toplam 200 etkinlik düzenlendiği görülmektedir.

2.1.4. Yaygın Eğitim

29

Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar. Yaygın eğitimin özel amacı, millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş olan veya herhangi bir kademesinde bulunan, ya da bu kademedен çıkmış vatandaşlara örgün eğitimin yanında veya dışında; okuma-yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim olanağı hazırlamak, bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelere uyumlarını kolaylaştırıcı eğitim olanağı sağlamak, millî kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtıcı ve benimsetici nitelikte eğitim yapmak, toplu yaşama, dayanışma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak, ekonominin gelişimi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslek edinmelerini sağlayıcı olanaklar hazırlamak, beslenme ve sağlıklı yaşam tarzını benimsetmek, çeşitli mesleklerde çalışanlara, gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak, boş zamanlarını yararlı bir biçimde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmaktır.

Genel olarak Hayat Boyu Öğrenme kurumlarının amacı; bireylere mesleki bilgi ve beceri kazandırma, kişisel gelişmeyi sağlama, toplumsallaşmayı sağlamaktır.

İlimizin büyükşehir olmasından sonra ilimizde 3'ü merkez ilçe olmak üzere toplam 13 ilçede Halk Eğitim Merkezleri, Erciş ve Tuşba ilçemizde Mesleki Eğitim Merkezleriyle faaliyetler yürütülmektedir.

Halk eğitiminde hedef grupların ve gereksinimlerin farklılığı nedeniyle, halk eğitimi etkinlikleri çok farklı alanları içerir. Halk eğitimi amaçlarının ve temel görevlerinin gerçekleştirilebilmesi için şu tür etkinlikler düzenlemeyi gerektirir.

Temel Eğitim; Okuma-yazma öğretiminin yanı sıra, örgün eğitimden yararlanma olanağı bulamayanları yeterli eğitsel düzeye getirme gibi. **Akademik Halk Eğitimi;** Zamanında örgün eğitime devam edemeyen bireylere belli bir eğitim kurumu diploması kazandırmak için yapılan eğitsel etkinlikler olarak ifade edilmektedir. Bu eğitimle belli bir eğitim kurumunu tamamlayan fakat bir üst öğrenime devam etme olanağı bulamayanlar ile öğrenim çağında belli bir okulu bitiremeyenlere diploma sağlamak amacıyla verilen eğitimdir. Bireyin, ilköğretim, ortaöğretim, lise ya da yükseköğretim bitirmesi ön planda olduğu görülmektedir. Bu, okul çağında iken kaçırılan fırsatı, yetişkinlik çağında bir kez daha kullanmaya yarayabilir. Ancak, bu eğitim, örgün eğitimin yerini almamalı, onunla bütünleşmelidir. Okul dışı bitirmeler buna örnek olarak verilebilir. **Genel Kültür, Demokrasi ve Yurttaşlık Bilgisi;** Belli bir temel eğitime sahip olan bireylere ekonomi, sosyoloji, anatomi, hukuk, yönetim ve güzel sanatlar gibi bireyleri belli konularda aydınlatıcı alanları içermektedir. Bu tür eğitim, doğrudan bireylerin gereksinimlerine göre düzenlenmiş halk eğitimi

programları aracılığı ile yürütüleceği gibi, konferans, panel, açık oturum ve yayın yoluyla da yapılmaktadır.

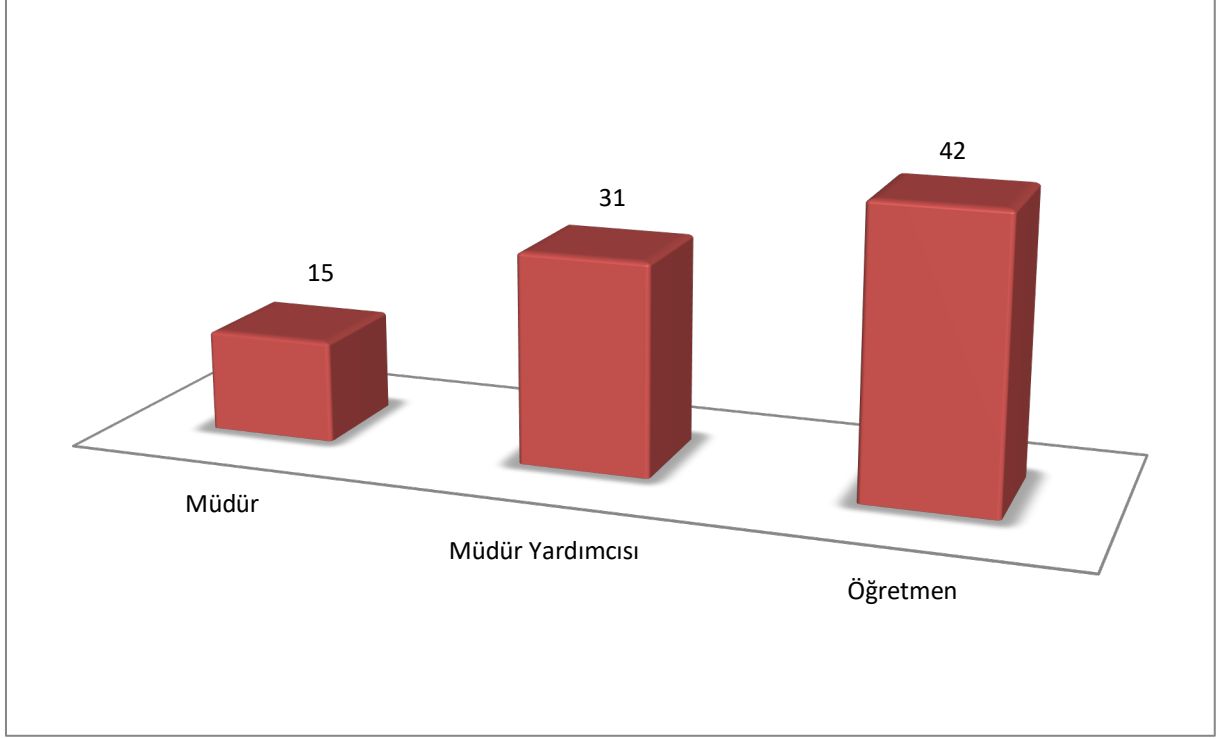
Bireylerin temel hak ve sorumluluklarını tanıması, sorunların çözümünde yeterli duruma gelmesi, demokrasi eğitiminin temelini oluşturur. Demokratik bir toplumda, bireylerin etkin duruma gelmesi, o ülke yönetiminin etkinliğini artırmaktadır. Bireylerin temel hak ve sorumlulukları ile üstlendikleri görevlerinin bilincinde olması, toplumda kendi kendine kontrolü sağlar. Bu durumda bireyler, birbirlerini ve yönetimi denetleme gücüne kavuşacağından, devlet hizmetlerinin daha etkili yürütülmesine olanak sağlanmaktadır sorumluluklarının neler olduğuna yönelik olarak eğitsel etkinlikler düzenleme gereği vardır. Halk Eğitimlerde Genel Olarak Yürütülen Faaliyetler Aşağıda kısaca açıklanmıştır.

Ev Yönetimi; Bu eğitim; çocuk bakımı, aile üyelerinin birbirleriyle ilişkileri ve rolleri, eşler arası ilişki gibi değişik konularda yapılmaktadır. Özellikle ülkemizde kadın nüfusun eğitiminin düşüklüğü ve kırsal kesimlerde ataerkil aile yapısından dolayı, kadınlar aleyhine gelişen bir durum söz konusudur. Kırsal ve gecekondü kesiminde kadının toplumsal statüsünün güçlendirilmesi ve erkeğin ailede ortak sorumluluk alabilmesi, bu konuda düzenlenecek halk eğitimi etkinliklerine (Anne- Baba Eğitimleri) bağlıdır. **Mesleki ve Teknik Eğitim;** Halk eğitiminin en önemli amaçlarından birisi de bireye belli bir mesleki bilgi ve beceri kazandırmak suretiyle bir meslek sahibi olmasını sağlamaktır. Diğer yandan, belli bir mesleki eğitime sahip olanlara da meslekleri ile ilgili bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak yeni bilgi ve beceriler kazandırmaya yönelik eğitim de bu gruba girmektedir. **Güzel Sanatlar ve Spor Eğitimi;** Bireyin; müzik, güzel sanatlar, edebiyat, sanat, el sanatları spor gibi yaratıcı ve eğlendirici amaçlarla öğrenmek istediği her çeşit kültürel ve sportif konuları içeren programlar olarak ifade edilmektedir. **Sosyal Hizmetler ve Toplum Eğitimi;** Özellikle gelişmiş sanayi toplumlarında bu tür halk eğitimin önemi daha da artmıştır. Yaşlıların, hastaların, sakatların ve suçluların (ceza evlerindeki kursla vb.) topluma uyumunu kolaylaştırmak. Yaşlı ve sakatların korunması, uygun yaşam kurallarının sağlanması, suçlu çocukların yeniden topluma kazandırılmasına dayalı olarak bu tür grupları içine alan halk eğitimi etkinlikleri düzenlenmektedir. Küçük toplumların veya yerel toplulukların sorunları ile ilgilenmelerine, bunları benimsemelerine, devletle sıkı işbirliğinde bulunmalarına, kendi aralarında örgütlenmelerine ve sorunlarını çözmelerine eğitsel yollarla yardımcı olmaya dayalı bir eğitim olarak ifade edilmektedir.

Toplum eğitimi ile toplumlarda var olan ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel kurumların geliştirilmesine ve o topluluğun veya yerel toplumların kalkınmalarında önderlik işlevi gerçekleştirilir. Bu yolla yerel toplumların kendi olanak, kaynak ve işgüçlerini, devletin olanak ve kaynakları ile

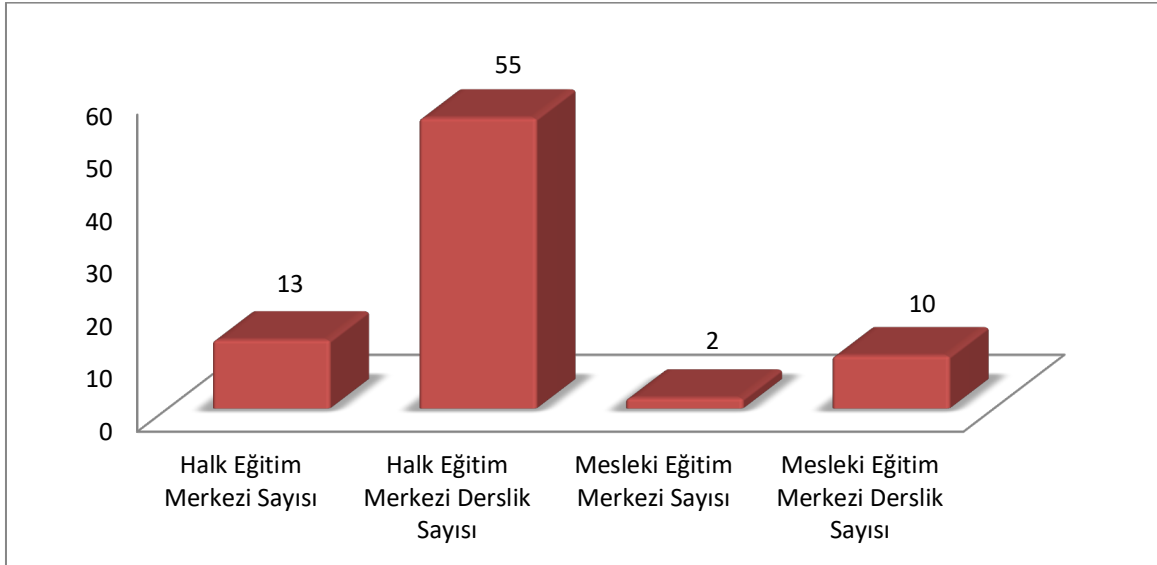
birleştirerek kalkınmalarına destek sağlanır. Bu tür eğitim, toplumun kalkınmasını sağlamaya yönelik olduğundan, 'toplum kalkınması' olarak da ifade edilmektedir.

Grafik 31: Yaygın Eğitim Kurumları Personel Durumu

Grafikte görüldüğü üzere yaygın eğitim kurumlarında toplam 88 personelin çalıştığı görülmektedir.

Grafik 32: Yaygın Eğitim Kurumları Bina Durumu

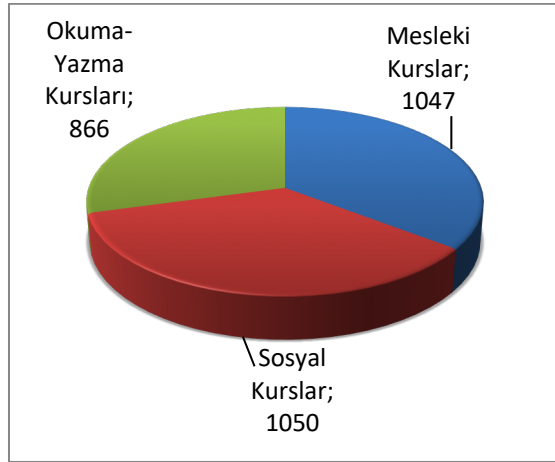

Tablo 13: Yaygın Eğitim Kurumları Bina Durumu

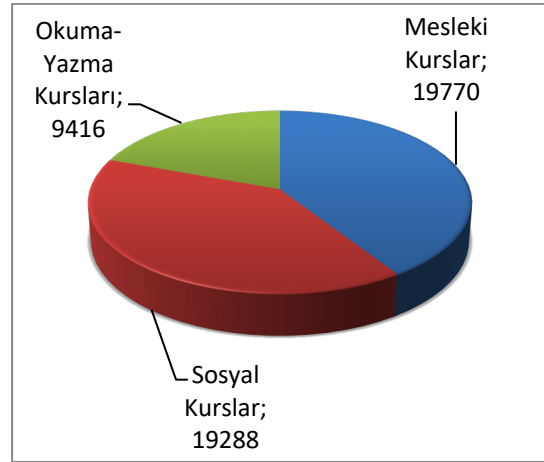
Kurum Adı	Derslik Sayısı	Açıklama
İpekyolu Halk Eğitim Merkezi	7	Kendi binasında hizmet veriyor.
Vali Alipaşa Mesleki Eğitim Merkezi	6	Kendi binasında hizmet veriyor. Sanayi sitesi içinde
Bahçesaray Halk Eğitim Merkezi	2	Eski bir okul. 1 derslik, 1 odada hizmet veriyor.
Başkale Halk Eğitim Merkezi	6	Kendi binasında hizmet veriyor.
Çaldıran Halk Eğitim Merkezi	6	Kendi Binasında hizmet veriyor.
Çatak Halk Eğitim Merkezi	6	Kendi binasını Öğretmenevi kullanıyor. Milli Eğitim müd.bünyesinde 2 odada hizmet veriyor.
Edremit Halk Eğitim Merkezi	1	Eski ilkokul. 2 küçük oda 1 salonda hizmet veriyor.
Erciş Halk Eğitim Merkezi	6	Kendi binasında hizmet veriyor.
Erciş Mesleki Eğitim Merkezi	4	Kendi binasında hizmet veriyor.
Gevaş Halk Eğitim Merkezi	2	Milli Eğitim Müdürlüğü ile beraber kullanıyorlar.
Gürpınar Halk Eğitim Merkezi	-	İlçe Tarım Hizmet binası içinde 3 odada hizmet veriyor.
Muradiye Halk Eğitim Merkezi	16	2 dersliği kullanıyor. And.Öğr.Lisesi ve And.Lisesi
Özalp Halk Eğitim Merkezi	2	Kendi binasında hizmet veriyor.
Saray Halk Eğitim Merkezi	3	Özel idareye ait bir binada hizmet veriyor.
Tuşba Halk Eğitim Merkezi	-	Valilik binasında hizmet veriyor
TOPLAM	65	

Grafik 32 ve Tablo 13 incelendiğinde Van ilinde 2 adet Mesleki Eğitim Merkezi ve 13 adet Halk Eğitim Merkezi vardır. Fakat binaların fiziki kapasitelerinin Yaygın Eğitim kapsamında verilecek olan eğitimler için yetersiz olduğu, hatta bazı kurumların kendilerine ait olmayan binalarda hizmet verdikleri görülmektedir.

Grafik 33: Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında Açılan Kurs ve Kursiyer Sayısı

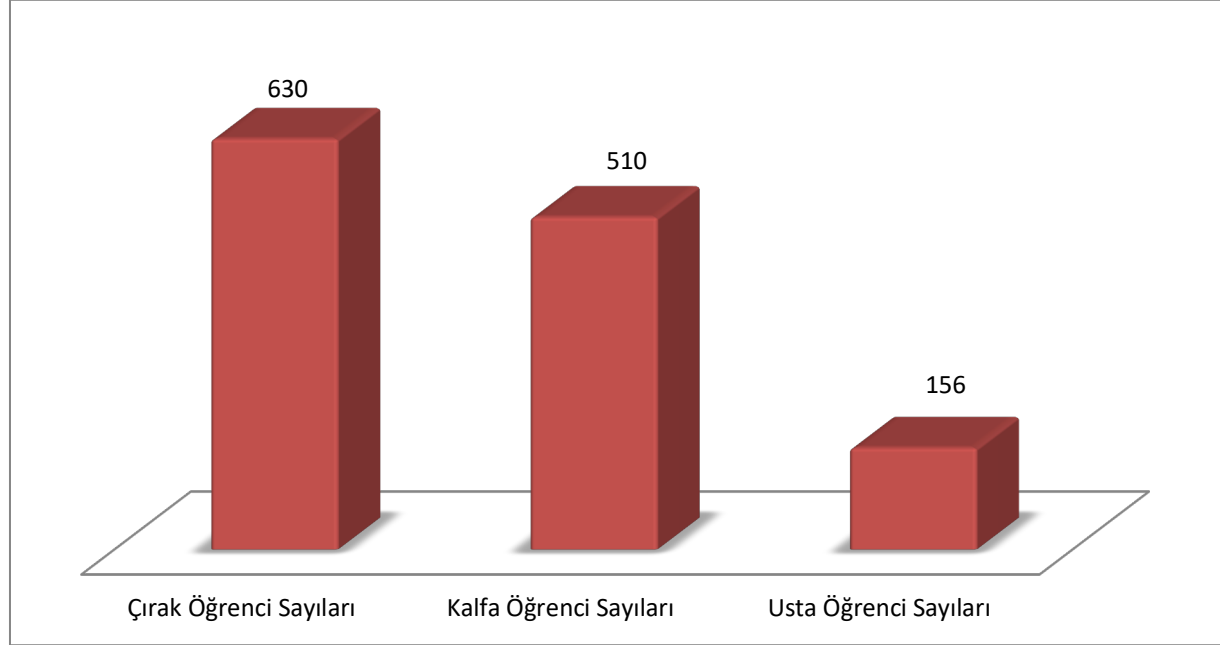
Kurs Sayısı

Kursiyer Sayısı

Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında açılan kurs ve kursiyer sayısı grafiği incelendiğinde; açılan 866 okuma-yazma kursuna 9416 kursiyerin katılmış olduğu, açılan 1047 mesleki kursa 19.770 kursiyerin katılmış olduğu, açılan 1050 sosyal kursa da 19.288 kursiyerin katılmış olduğu görülmektedir.

Grafik 34: Vali Alipaşa Mesleki Eğitim Merkezi Öğrenci Sayıları

Grafik 34 incelendiğinde Vali Alipaşa Mesleki Eğitim Merkezinde toplam 1296 öğrenciye eğitim verildiği görülmektedir.

2.2. Öncelikli Sorunlar

Genelde bölgemiz özelde de Van'da eğitim-öğretimle ilgili yaşanan önemli sorunların başında öğretmenlerimizde aidiyet duygusunun yeterince yerleşmemiş olmasıdır. Bu sorunun temelinde bölgemize atanan öğretmenlerin bölgede çok kısa süre kalmalarıdır. Örneğin Van'a atanan öğretmenlerin burada kalma süreleri ortalama on dört ay gibi çok kısa bir süredir. Bu nedendir ki gerek Van merkez gerekse de ilçe ve köylerimizde önemli öğretmen açığı sorunu yaşanmaktadır. Söz konusu açığı kapatabilmek için de ücretli öğretmen çalıştırılmaktadır. Her ne kadar ders ücreti karşılığı görevlendirilen öğretmenlerin Eğitim Fakültesi mezunu olmasına ya da formasyonu olan mezunların görevlendirilmesine öncelik veriliyor olsa da bazı uzak köylerimizde çalışacak öğretmen bulunamadığı için zaman zaman meslek yüksekokulu mezunları da ücretli öğretmen olarak görevlendirilebilmektedir. Yine KPSS sınavına üç ay kala ücretli öğretmenlerimizin bir kısmının sınava çalışmak amacıyla istifa etmelerinden ötürü birçok okulumuz ve öğrencimiz öğretmensiz kalmaktadır. Van ilinde okulöncesi, ilkokul, ortaokul ve lise seviyelerinde okullaşma oranlarının Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Okulların fiziki altyapı problemleri genel olarak

bulunmamaktadır. Okul, şube, derslik ve öğretmen başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında keza Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte verilen eğitimin kalitesi ve eğitime erişilebilirlik, çocuk ve gençlerin yönlendirilmeleri konularında çeşitli eksiklikler bulunmaktadır.

- Okul öncesi eğitimde okullaşma oranının istenilen düzeyde olmaması
- Ortaöğretimde okullaşma oranının düşük olması
- Ortaöğretimde devamsızlık oranının yüksek olması
- Ortaöğretimde örgün eğitimin dışına çıkan öğrenci sayısının yüksek olması
- Taşınmalı eğitim
- Hayat boyu öğrenmeye ve Mesleki Eğitime katılım oranının düşük olması
- Eğitim öğretim sürecinde öğrencilerin katılabilecekleri sanatsal, sportif ve kültürel faaliyet sayısının yetersiz olması
- Ödül sisteminin yeterli düzeyde işletilememesi
- Okuma kültürünün yeterli düzeyde olmaması
- Okul sağlığı ve hijyen konularında yeterli bilinç düzeyinin oluşmaması
- Bağımlılık ile mücadelede yeterli çalışmaların ve işbirliğinin yapılamaması
- Sınav odaklı sistem ve öğrencilerde sınav kaygısının yüksek olması
- Eğitsel, mesleki ve kişisel rehberlik hizmetlerinin yeterli düzeyde olmaması
- Hayat boyu öğrenme kapsamında sunulan kursların niteliğinin artırılması
- Mesleki ve teknik eğitimin sektör ve işgücü piyasasının taleplerine uyumsuzluğu
- Atölye ve laboratuvar öğretmenlerinin sektörle ilgili özel alan bilgisinin yetersiz olması
- Çıraklık eğitimi alt yapısının yetersiz olması
- Akademik başarının düşük olması
- Veli beklentisinin sadece akademik başarıya yönelik olması
- İzleme ve değerlendirme faaliyetlerinin yeterli düzeyde olmaması
- Öğretmen ve personel sirkülasyonunun fazla olması
- Değer yargılarımızda erozyonun meydana gelmesi
- Sosyal ağlar, internet ve televizyonun öğrencileri ve toplumu ahlaki yönden olumsuz etkilemesi
- Kapasitede Temel Sorun Alanları
- Öğrenci yurt ve barınma imkânlarının yetersiz olması
- Okul ve kurumların eğitim öğretim, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyet alanlarının yetersizliği

- Halk Eğitim Merkezlerinin fiziki kapasitesinin yetersizliği ve donatım eksiklerinin olması
- Yeni eğitim ve spor tesislerinin oluşturulmasında yaşanan arsa sıkıntıları ve Kamulaştırmaların zamanda yapılmaması
- Kurumlarda stratejik yönetim anlayışının bütün unsurlarıyla hayata geçirilmemiş olması
- Kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonun yetersiz olması
- Denetim anlayışından rehberlik anlayışına geçilememesi
- Öğretmen yeterliliklerinin artırılması
- Ücretli öğretmen istihdamının yüksek olması
- Hizmetiçi eğitimlerinin yapılabileceği müstakil çalışma alanlarının olmaması
- Öğretmenlerin motivasyonunun düşük olması
- Personel lojmanlarının yetersiz olması
- Velilerin eğitim öğretim konularında yeterli düzeyde bilinçlendirilememesi
- Ailelerin çocuklarını, hem fiziksel hem zihinsel olarak gelişimlerini sağlamaları açısından oldukça önemli bir yere sahip olan spora yönlendirmemeleri
- İlimizde yapılan spor faaliyetlerine bireylerin gelebilmesi için gerekli olan araçların yetersizliği ya da araç bulunamaması
- Spor faaliyetleri alanlarında kullanılacak olan malzemenin yetersiz oluşu

2.3. Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar

- Öğrencilerin ortaöğretimde başarılarının artırılabilmesi için verilen eğitimin kalitesinin artırılması, ailelerin ve öğrencilerin eğitimin önemi ve çalışma yöntemleri hakkında bilinçlendirilmesi
- Verilen eğitimin niteliğinin artırılması ve öğrencilerin motivasyonlarının güçlendirilmesi ile düşük olan yükseköğretimde başarı oranlarının yükseltilmesi mümkün olacaktır. Genel olarak bazı bölgelerde öğretmen sayısının artırılması ve öğrenci-öğretmen-veli iletişiminin güçlendirilmesi birçok açıdan önem taşımaktadır. Ayrıca öğretmenlerin kullandıkları yöntemleri geliştirmeleri için desteklenmeleri, seminer dönemlerinin daha etkin geçirilmesi sağlanmalıdır. Yine okul zamanları içerisinde kültürel ve sosyal etkinlikler yapılması önem taşımaktadır.
- Kariyer ve meslek planlama konusunda ortaokuldan başlayarak rehberlik ve danışmanlık öğretmenlerinin daha etkin çalışmalar yürütmesi, ailelerin de bu konuda bilgilendirilmesi
- Verilen eğitimin kalitesinin artırılması için ulusal düzenlemeler ile öğretmenlerin yeterliliklerinin artırılması

- Gençlerin kanalize edilebileceği sosyal kulüplerin okullarda MEM ve Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü işbirliği ile güçlendirilmesi ve kulüplerin Üniversite toplulukları ile bağlantılarının kurulması
- Mülteci ve sığınmacı çocuklar için dil ve uyum için okul öncesi eğitim programlarının düzenlenmesi
- Eğitim seviyesi düşük olan yetişkin nüfus için yaygın eğitim faaliyetleri önem taşımaktadır. Sadece mesleki olanaklar için değil, kişisel gelişim ve sosyalleşme için İŞKUR ve Halk Eğitim Merkezleri kursları önem taşımaktadır.

2.4. Sonuç

Van özellikle son 10 yıl içerisinde hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Hakkâri, Siirt, Muş, Ağrı ve Bitlis illeri başta olmak üzere çevre illerden sürekli göç almaktadır. Bu durum özellikle il merkezinde hızlı nüfus artışına neden olmaktadır. Hızlı nüfus artışı birçok alanda ciddi sorunların oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum eğitimi de önemli ölçüde etkilemektedir.

Van eğitim alanında son yıllarda önemli gelişmeler göstermiştir. Ancak, bitirilen eğitim düzeylerine bakıldığında halen nüfusun büyük çoğunluğunun en yüksek oranda ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Eğitim seviyesinin genel olarak düşük olması ilin sosyal ve ekonomik yapısını da etkilemektedir. Özellikle bu etkiler ilçeler bazında daha güçlü bir şekilde görülmektedir. Genel olarak ise kadınların eğitim seviyeleri erkeklerden daha düşüktür. Bununla birlikte, il son yıllarda okullaşma oranları bakımından Türkiye'nin en başarılı illeri arasındadır.

Öğrencilerin üniversite sınavlarında başarı durumlarına bakıldığında bu alanda ilerleme kaydedilmesi gerektiği görülmektedir. Hem kız hem erkek öğrencilerin lisedeki başarılarının artırılması önem taşımaktadır. İlde yapılan eğitim alanındaki çalıştay bulguları, genel olarak başarılı oranlar yakalansa da verilen eğitimin kalitesinin artırılması, Romanlar, mülteci/sığınmacılar ve mevsimlik tarım işçileri gibi grupların eğitime erişimlerinin artırılması; kırsal alanda okul öncesi eğitim düzenlemelerinin yapılması, gençlere etkili mesleki ve kişisel yönlendirmeler yapılması, rehberlik ve danışma hizmetlerinin geliştirilmesi konularını öne çıkartmaktadır. Bunlarla birlikte ilçeler arasında önemli farklılaşmalar da olduğu göz önüne alınmalıdır.

Mesleki eğitim alanında tüm Türkiye'de olduğu gibi eğitimin kalitesinin artırılması, eğitim kurumları ile istihdam piyasasının ilişkisinin güçlendirilmesi için önlemler alınması gerekmektedir. Mesleki eğitimde okul sayısı ve türü yeterli bulunurken, sanayi kuruluşları ile aradaki koordinasyonun daha iyi sağlanması için düzenlemeler yapılması gereklidir.

3. AİLE

Aile toplumun önemli öğelerinden biridir. Aile bireylerin hayatını eğitim, sağlık, işgücüne katılım gibi birçok önemli konuda etkilemektedir. Günümüzde kent yaşamı ile birlikte, geniş ailelerden çekirdek ailelere doğru bir geçiş yaşanmıştır. Bununla birlikte, aile toplumumuzda sosyal güvenlik alanında önemini korumaktadır.

3.1. Mevcut Durum ve Eğilimler

3.1.1 Evlilik Oranları

Evlilik oranları toplumdaki ve aile yapısındaki değişimleri ve nüfus büyüklüklerini etkilemektedir. Türk Medeni Kanunu'na göre evlenmeye ehil erkek ve kadınların yıl içerisinde yaptığı ve 1000 nüfus başına düşen evlenme sayısı kaba evlenme hızını vermektedir. Van ilinde bu hıza bakıldığı zaman Türkiye ortalamasından az bir oranda daha yüksek olduğu görülmektedir.

Grafik 35: Evliliğe İlişkin Veriler

	Kaba evlenme hızı (%0)		Ortalama ilk evlenme yaşı / Erkek		Ortalama ilk evlenme yaşı / Kadın	
	Van	Türkiye	Van	Türkiye	Van	Türkiye
2011	8,76	8,02	25,5	26,6	21,8	23,3
2012	9,08	8,03	25,5	26,7	21,8	23,5
2013	9,57	7,89	25,4	26,8	21,9	23,6
2014	9,65	7,80	25,5	26,9	22,0	23,7
2015	9,05	7,71	25,5	27	22,0	23,9

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Boşanma hızının Van'da genel olarak düşük ve Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

Grafik 36: Boşanmaya İlişkin Veriler

	Kaba boşanma hızı (%0)	Kaba boşanma hızı (%0)
	Türkiye	Van
2011	1,62	0,24
2012	1,64	0,20
2013	1,65	0,27
2014	1,70	0,32
2015	1,69	0,31

Kaynak: www.tuik.gov.tr

3.1.2 Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

Hanehalkı büyüklüğü ve hanenin yapısı haneyi oluşturan üyelerin refahını etkilemektedir. Türkiye’de olduğu gibi bölgede de hanehalkı büyüklüğü azalma eğilimindedir. Fakat TRB2 bölge illerine bakıldığında hanehalkı büyüklüğü Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir.

Grafik 37: Yıllara Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

	2010	2012	2013	2014	2015
Van	6,99	6,4	6,0	5,8	5,50
Bitlis	6,41	6,1	5,8	5,5	5,23
Hakkâri	7,81	7,4	6,8	6,6	6,36
Muş	6,82	6,6	6,2	6,0	5,68
Türkiye	3,89	3,7	3,6	3,6	3,6

Kaynak: www.tuik.gov.tr

2010 yılında 6,99 olan ortalama hanehalkı büyüklüğü hem kentleşme ile çekirdek aile yapısının artması hem de toplam doğurganlık hızının düşmesi sonucu ortalama çocuk sayısının azalması ile 2015 yılına gelindiğinde 5,50’ ye düşmüştür. Van’ın İpekyolu, Edremit ve Tuşba ilçelerinde bu oran il ortalamasının altındadır. Kırsal nüfusun yaşlanması ve gençlerin göç ile ilçe dışına çıkması bu oranların düşüklüğünde etkilidir.

İlçe	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü
Bahçesaray	5,9
Başkale	6,02
Çaldıran	7,14
Çatak	5,51
Edremit	4,92
Erciş	6,27
Gevaş	5,93
Gürpınar	5,63
İpekyolu	4,83
Muradiye	6,85
Özalp	7,05
Saray	5,68
Tuşba	4,98

Grafik 38: İlçelere Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü 2015

Kaynak: www.tuik.gov.tr

3.2. Sonuç

Aileler toplumların devamlılığı için önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte, toplam doğurganlık hızlarının düşmesi trendi gelişmiş ülkelerde genel olarak yıllık dalgalanmalar olmakla birlikte devam etmektedir. Tarım ağırlıklı toplumlarda çocuk sayısı fazla olurken, tarımdan sanayi ve hizmetlere geçişle kentleşmenin artmasıyla beraber hem geniş aileler hem de çocuk sayıları azalmıştır. Kırsal alanlarda ise ortalama hanehalkının daha yüksek olabildiği görülmektedir. Bununla birlikte, düşük doğurganlığın nedenleri arasında kentleşme ile birlikte kadınların işgücüne katılımlarının artması, kentlerde uygun çocuk bakımı olanaklarının az olması ve çocuklarının eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasının pahalılaşması da bulunmaktadır. Genel olarak yaşanan sosyo-kültürel değişim ile beraber kadınların sahip olmak istedikleri çocuk sayısı da azalmıştır (HÜNEE, 2008). Diğer taraftan eğitim seviyesinin genel olarak ülkede artması da doğurganlık hızını negatif olarak etkilemektedir. Doğurganlık hızının artması için genel olarak ailelerin çocuklarına sunabilecekleri imkanlarının artmasının etkili olacağı düşünülmektedir. Bunun için gelir seviyesinin artması ile devletin sunduğu çocuk bakım hizmetlerinin artması gerekmektedir.

4. GÜVENLİK VE ADALET

Toplumda olması gereken temel unsurlar arasında güvenlik ve adalet bulunmaktadır ve devlet bu unsurların oluşturulması ve korunmasından sorumludur. Bir ülkede yasalar yoluyla güvenlik ve adaletin temelleri atılmaktadır. Toplumumuzda kolluk güçleri güvenliğini sağlamadan sorumluyken yargı sistemi yoluyla adaletin sağlanması mümkün olmaktadır. Bu sayede toplumsal barış ve düzenin sürdürülmesi sağlanmaktadır.

4.1.Mevcut Durum ve Eğilimler

İldeki ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin işledikleri suçlara bakıldığında uyuşturucu madde imalat ve ticaretinin ilk sırada geldiği görülmektedir. Bunu, kaçakçılık ve hırsızlık takip etmektedir. Türkiye genelinde ise hırsızlık, yaralama, icra-iflas kanununa muhalefet gelmektedir. Suçları işleyenlerin büyük çoğunluğunu ise erkekler oluşturmaktadır. Tablo 14'te 2014 yılında işlenen suçun türüne göre Van'da ve Türkiye'de ceza infaz kurumuna giren suçlu sayısı verilmiştir.

Tablo 14: Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlülerin Suçlara Göre Dağılımı, 2014

	VAN				Türkiye			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Toplam	1345	25	100	100	164 448	6 285	100	100
Öldürme	62	2	4,6	8	8703	184	5,3	2,9
Yaralama	105	1	7,8	4	24239	567	14,7	9,0
Cinsel Suçlar	23	-	1,7	-	5477	57	3,3	0,9
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma	10	-	0,7	-	3290	96	2,0	1,5
Hakaret	12	1	0,9	4	3300	128	2,0	2,0
Hırsızlık	135	4	10,0	16	27965	1942	17,0	30,9
Yağma	21	2	1,6	8	7811	201	4,7	3,2
Dolandırıcılık	8	-	0,6	-	3420	211	2,1	3,4
Uyuşturucu Madde İmalatı ve Ticareti	205	2	15,2	8	11222	450	6,8	7,2
Uyuşturucu Madde Kullanma Satın Alma	11	-	0,8	-	2614	55	1,6	0,9
Sahtecilik	27	1	2,0	4	6858	279	4,2	4,4
Kötü Muamele	-	-	-	-	61	6	0,0	0,1
Zimmet	2	-	0,1	-	345	23	0,2	0,4
Rüşvet	8	-	0,6	-	158	4	0,1	0,1
Kaçakçılık	159	1	11,8	4	3031	38	1,8	0,6
Trafik Suçları	-	-	-	-	1737	7	1,1	0,1
Orman Suçları	-	-	-	-	458	14	0,3	0,2
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar	33	-	2,5	-	4881	29	3,0	0,5
İcra İflas Kanununa Muhalefet	14	-	1,0	-	13450	571	8,2	9,1
Askeri Ceza Kanununa Muhalefet	9	-	0,7	-	244	-	0,1	-
Tehdit	24	1	1,8	4	6622	106	4,0	1,7
Mala Zarar Verme	10	-	0,7	-	2369	81	1,4	1,3
Görevi Yaptırmamak için Direnme	12	-	0,9	-	1654	41	1,0	0,7
Ailenin Korunması Tedbirine Aykırılık	42	2	3,1	8	4725	79	2,9	1,3
Diğer Suçlar	413	8	30,7	32	19814	1116	12,0	17,8

Kaynak: www.tuik.gov.tr

4.2. Sonuç

2014 yılında ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin nüfus içerisindeki oranına bakıldığında Türkiye ve Van için yüzde 1'in altında olduğu görülmektedir. Van'da ilk sırada gelen suçlar içerisinde uyuşturucu madde imalatı ve ticareti, kaçakçılık ve hırsızlık bulunmaktadır. Suç tüm toplumlarda

görülmektedir ve sosyal tabakalar, çıkarlar ve ekonomik çıkarlar ile ilgilidir ve kent yaşamında daha çok görülmektedir (Kartal, 2012).

Suçluların etkili bir şekilde cezalandırılması, toplumda suça neden olan etmenlerin belirlenmesi, bunları ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapılması ve suçluların rehabilite edilmesi ile suçların görülme sıklığı da azalacaktır. Suçun nedenleri tespit edildiği takdirde oluşturulacak politikalar da daha etkili olacaktır. Örneğin yoksulluğun hırsızlık olaylarında etkisi belirlenmiş ise o zaman yoksulluğu azaltıcı politikalar suçu da azaltacaktır.

Toplumun gelişmesinde anahtar role sahip olan eğitim ve hukuk düzeni bu bakımdan çok önemlidir. Hukuka saygılı bireylerin yetiştirilmesi çocuk ve gençlerin iyi bir eğitim alması ile mümkündür. Eğitimle beraber aile içindeki ilişkiler ve aile içerisinde öğrenilen değerler bireyleri etkilemektedir. Toplumsal değer ve normların kuşaklara aktarılması bu şekilde olmaktadır.

5. SOSYAL GÜVENLİK

Sosyal güvenlik hizmetleri ile toplumda çalışan tüm bireyler için asgari bir gelir ve yaşam seviyesi sağlanması hedeflenmektedir. Sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmetleri de içeren geniş bir anlama sahip olsa da ağırlıklı olarak sosyal sigortalar temelinde şekillenmiştir. Fakat günümüzde uzun dönemli işsizlik, yeni yoksulluk ve sosyal dışlanma, kayıtdışı istihdam, yaşlı nüfus oranının artması, aile yapısındaki değişimler ve modernleşmeye bağlı sosyal sorunlar sebebiyle sosyal yardım ve sosyal hizmetlere duyulan gereksinim giderek artmıştır. Bu durum sosyal güvenlik ihtiyacının sadece sosyal sigortalarla karşılanmasını olanaksız kılmaktadır (DPT, 2007-1).

5.1.Mevcut Durum ve Eğilimler

Kayıt dışı istihdam TRB2 Bölgesi'nde yıllar itibarıyla azalma eğilimi gösterse de halen yüksek bir orandadır. Kayıt dışı istihdam en çok tarım sektöründe görülmektedir.

Tablo 15: TRB2 Bölgesi ve Türkiye Kayıt Dışı İstidam Oranları

	TRB2					Türkiye				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Tarım	98,57	98,70	97,50	96,84	98,09	83,84	83,61	83,28	82,27	81,16
Sanayi	78,57	71,91	69,37	48,57	50,89	31,50	27,89	25,23	20,26	19,13
Hizmetler	49,01	43,28	43,06	46,36	43,83	25,71	22,73	20,90	21,09	20,05
Toplam	75	72,74	69,61	70,28	70,41	77,75	39,02	36,74	34,83	33,41

Kaynak: www.tuik.gov.tr

2008 itibariyle Bağ-Kur, SSK ve Emekli Sandığı'na tabi çalışanlar SGK çatısı altında birleştirilmiştir. SSK, hizmet akdi ile çalıştırılanlar için; Bağ-Kur, bağımsız olarak kendi adına ve hesabına çalışanlar için ve Emekli Sandığı, kamu idarelerinde çalışanlar için sosyal güvenlik hizmetleri sağlamaktadır.

Tablo 16: Sosyal Güvenlik İstatistikleri, 2016

İller	Nüfus TÜİK- ADNKS 2015)	Sosyal güvenlik kapsamı (Gelir Testi Yaptıranlar Hariç)	Sosyal Güvenlik Kapsamının Nüfusa Oranı (%) (Gelir Testi Yaptıranlar Hariç)	Sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışan kişi sayısı	
				Toplam	Aktif Çalışanların Nüfusa Oranı
Van	1.096.397	690.392	62,97	124.558	11,36
Türkiye	78.741.053	66.756.215	84,78	20.506.832	26,04

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu, 2016

Sosyal güvenlik sisteminin yeterliliğini değerlendirmek için sosyal güvenliğin kapsadığı nüfusa bakmak gerekmektedir. Bu oran 2016 yılı itibariyle Türkiye genelinde yüzde 84 iken Van ilinde yüzde 62 seviyesindedir.

Tablo 17: Sosyal Güvenlik Türüne Göre Aktif Çalışan Kişi Sayısı (2016 yılı Haziran ayı itibariyle)

	SSK	EMEKLİ SANDIĞI	BAĞ-KUR
VAN	69.324	40.123	15.111

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu, 2016

Tablo 18: Sosyal Güvenlik Kapsamında Bakmakla Yükümlü Tutulanların (Yararlanıcıların) Sayısı (2016 yılı Haziran ayı itibariyle)

	SSK	EMEKLİ SANDIĞI	BAĞ-KUR
VAN	326.295	95.253	101.218

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu, 2016

5.2. Öncelikli Sorunlar

- Kayıt dışı istihdam oranlarının yüksek olması
- Tarım sektöründe kayıt dışı istihdamın çok yüksek olması
- Kayıt dışı istihdam sonucu asgari ücretten daha düşük ücretlerle işçilerin çalıştırılması

5.3. Sonuç

43

Sosyal güvenlik hizmetleri ile toplumda çalışan tüm bireyler için asgari bir gelir ve yaşam seviyesi sağlanması hedeflenmektedir. İlde sosyal güvenlik kapsamında olmayan az bir nüfus olmakla birlikte, kayıt dışı istihdam oranlarına bakıldığında tarımın da etkisiyle oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Hizmetler ve sanayi sektörlerinde de kayıt dışı istihdam önemli boyutlardadır. Sistemin sürdürülebilirliği açısından aktif pasif dengesi büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede kadınların işgücüne katılmaması veya katıldıkları durumlarda eşleri ya da babaları üzerinden sosyal sigortaları olduğu içi kayıt dışı çalıştırılmaları gibi konularda önlemler alınması gerekmektedir. İşverenlerin sigorta masraflarından kaçınmak için hiç kayıt yapmamaları ya da ücretlerin verilen ücretlerden daha düşük gösterilmesi hatta maaşların elden geri alınması gibi durumlar da olduğu görülmektedir. Bu nedenle işyeri denetimleri ve verilen desteklerin kontrollerinin yapılması önem taşımaktadır. Diğer taraftan emeklilik yaşı yükseltirse de yaşlı bireylerin kamu sektörü dışında çalışabilecekleri uygun alanların desteklenmesi işgücü piyasasında daha uzun süre kalmalarını ve primlerinin daha uzun süre ödenmesini sağlayacaktır.

6. GELİR DAĞILIMI VE FIRSAT EŞİTLİĞİ

Gelir dağılımı bir ülkede üretim sonucu ortaya çıkan gelirin yine o ülke içerisindeki insanlara çeşitli dağılım araçlarıyla paylaşılması olarak tanımlanabilir. Bir ülke ya da bölgede gelir dağılımının iyi analiz edilmesi; sosyal ve ekonomik kararların alınması ve sermaye birikimi ve sosyal yapının iyileştirilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

6.1.Mevcut Durum ve Eğilimler

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2006 yılında uygulanmaya başlanan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması hane halkları ile kullanılabilir hane halkı gelirine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak, 5 grup içerisinde yüzde 20'lik hane grupları oluşturulmaktadır.

Bölgemizin içinde yer aldığı TRB Ortadoğu Anadolu'nun 2007-2014 yılları gelir dağılımı incelendiğinde gelirden en yüksek payı alan yüzde 20'lik dilimin gelirden aldığı payda %47,3' ten %45,8'e bir düşüş yaşanırken, en düşük payı alan yüzde 20'lik dilimin gelirden aldığı payın %6,6'dan %6,7'ye yükseldiği görülmektedir.

Tablo 19: Düzey 1 Bölgeleri itibarıyla Gelir Dağılımı, 2007, 2014

	1.Yüzde20		2.Yüzde20		3.Yüzde20		4.Yüzde20		5.Yüzde20	
	2007	2014	2007	2014	2007	2014	2007	2014	2007	2014
TR1 İstanbul	8,3	7,3	12,0	11,6	15,9	15,3	20,4	21,0	43,5	44,9
TR2 Batı Marmara	7,6	7,6	13,2	12,5	17,0	16,4	22,2	22,1	40,0	41,4
TR3 Ege	6,7	7,4	11,2	11,6	15,5	15,6	21,8	21,5	44,8	43,9
TR4 Doğu Marmara	7,0	8,1	11,0	12,3	14,9	16,0	20,3	21,6	46,9	42,1
TR5 Batı Anadolu	7,4	6,5	11,3	10,7	14,8	14,7	20,1	21,2	46,4	46,8
TR6 Akdeniz	6,0	6,3	10,3	10,4	14,7	15,0	20,5	22,0	48,5	46,3
TR7 Orta Anadolu	8,0	7,4	12,1	11,9	16,4	15,7	22,6	21,5	40,9	43,5
TR8 Batı Karadeniz	7,2	7,7	12,1	12,1	16,0	16,2	21,0	22,3	43,7	41,8
TR9 Doğu Karadeniz	7,5	8,1	12,5	13,3	15,8	17,1	21,7	21,8	42,5	39,7
TRA Kuzeydoğu Anadolu	5,9	6,5	10,1	10,6	15,5	14,9	22,1	20,9	46,5	47,2
TRB Ortadoğu Anadolu	6,6	6,7	10,9	11,0	14,6	15,0	20,7	21,5	47,3	45,8
TRC Güneydoğu Anadolu	7,1	7,2	11,9	11,3	15,8	15,1	20,4	20,6	44,7	45,8
Türkiye	5,8	6,2	10,6	10,9	15,2	15,3	21,5	21,7	46,9	45,9

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Gini katsayısı kişisel gelir dağılımını ölçmek için, yaygın olarak kullanılan dağılım ölçüsüdür. Gini katsayısı 0'a yaklaştıkça bir toplumdaki gelirin daha adaletli olarak dağıtıldığı, 1'e doğru gittikçe ise toplumdaki gelirin daha az kişi tarafından paylaşıldığı ve 1'e eşit olduğu durumda ise yalnız bir kişi tarafından alındığı düşünülmelidir.

Tablo 20: Gini Katsayısı

Bölge	Gini Katsayısı	
	2006	2014
TR1 İstanbul	0,361	0,367
TR2 Batı Marmara	0,359	0,333
TR3 Ege	0,412	0,358
TR4 Doğu Marmara	0,390	0,336
TR5 Batı Anadolu	0,399	0,395
TR6 Akdeniz	0,402	0,395
TR7 Orta Anadolu	0,359	0,355
TR8 Batı Karadeniz	0,367	0,34
TR9 Doğu Karadeniz	0,393	0,309
TRA Kuzeydoğu Anadolu	0,364	0,4
TRB Ortadoğu Anadolu	0,380	0,386
TRC Güneydoğu Anadolu	0,381	0,379
Türkiye	0,403	0,391

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/gosterge/?locale=tr>

Ortadoğu Anadolu Bölgesi incelendiğinde, gini katsayısı 2006 yılında 0,380 iken, 2014 yılında bir 0,386'ya çıkmış olduğu görülmektedir. Bu artıştan da anladığımız üzere, gini katsayı yükselerek 0'dan biraz daha uzaklaşmış ve 1'e biraz daha yaklaşmıştır. Ortadoğu Anadolu Bölgesi'ndeki gini katsayısı incelendiğinde, bu sayının diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu yani bölgede daha dengesiz bir gelir dağılımının olduğu görülmektedir.

6.2. Sonuç

Gelir dağılımının eşitliği bir toplumun refahı için büyük önem taşımaktadır. Gelir dağılımını belirleyen etmenler arasında üretim araçlarının mülkiyeti, kamu hizmetlerinin dağılımı, istihdam olanakları ve çalışma koşulları, yatırım alanlarının dağılımı gibi birçok etmen bulunmaktadır. Bölge genelinde gelir dağılımında yüzde 20'lik hane gruplarında birinci sırada gelen grubun toplam gelirin yüzde 45'ini aldığı görülmektedir. Bu pay son yıllarda azalsa da, bu oranın hala oldukça önemli bir düzeyde olduğu görülmektedir. Son grubun aldığı pay ise yüzde 6 civarındadır. Gini katsayısı incelendiğinde bu sayının diğer bölgelere göre kısmen daha yüksek olduğu, yani daha az dengeli bir gelir dağılımının olduğu görülmektedir.

İl içindeki ilçeler arasında ekonomik yapıda önemli farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri ilçeler arasında benzer değildir. Van ilinde merkez ve Erciş ilçelerinin daha gelişmiş olduğu ve bu ilçelerde işletmelerin sayısının diğer ilçelere kıyasla çok daha fazla olduğu görülmektedir. Coğrafi konum, insan kaynaklarının durumu, büyük merkezlere ve ulaşım ağlarına yakınlık gibi bu durumun birçok nedeni bulunmaktadır.

Gelir dağılımını etkileyen faktörler göz önüne alındığında, gelir dağılımının iyileştirilmesi için de yapısal düzenlemelerin önem taşıdığı görülmektedir. Diğer taraftan tarımsal üretimin ve değerlerinin artırılması ve hayvancılığın daha bilinçli bir şekilde yapılması ile kırsal alanda gelirin artması mümkün olacaktır. Hem kırsal hem de kentsel alanlar için gelir getirici faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, ücret ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi gelir dağılımı için önemlidir.

7. KONUT

47

İnsanların yaşadığı konutların niteliği yaşam koşulları ve refahları açısından büyük öneme sahiptir. Tüm insanların iyi koşullarda barınabilmeleri, en temel haklar arasında bulunmaktadır. Konutların büyüklüğü, oda sayısı, yaşı, ısıtma türleri de konutların niteliğini etkileyen önemli faktörler arasındadır.

7.1 Mevcut Durum ve Eğilimler

7.1.1 Konut Mülkiyet Durumu

İldeki konut mülkiyet durumu nüfusun önemli bir bölümünün ev sahibi durumunda olduğu, kiracıların ise yaklaşık yüzde 14'lük bir paya sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 21: : Konut Mülkiyet Durumu

İl	Mülkiyet durumu %			
	Ev sahibi	Kiracı	Lojmanda oturan	Ev sahibi değil ama kira ödemiıyor
Van	81,9	14,0	1,2	2,9
Türkiye	67,3	23,8	1,5	7,3

Kaynak: 2011 Nüfus ve Konut Araştırması

7.1.2 Konut Niteliği

2011 yılında gerçekleşen Van depreminden sonra özellikle TOKİ tarafından hızlı bir yapılaşma gerçekleştirildi. Fakat TÜİK konut araştırmalarını 10 yılda bir yapmakta olduğu için aşağıdaki verilerde hata payı oranları muhtemelen azımsanmayacak kadar yüksektir.

7.1.2.1 Konut Yaşı

İlde oturlan konutların inşa yıllarına bakıldığında 25 yıldan daha önce yapılmış binaların oranının yüzde 76 olduğu görülmektedir ve bu da ildeki binaların eski binalar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu oran Türkiye ortalamalarına yakındır.

Tablo 22'den de anlaşılacağı üzere halkın büyük bir çoğunluğu 15 yaşından büyük olan konutlarda ikamet etmektedir.

Tablo 22: Hane halklarının bina inşa yılına göre dağılımları (%)

İl	Bina inşa yılına göre ikamet (%)						
	1960 ve Öncesi	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001 ve sonrası	Bilinmeyen
VAN	2,4	2,8	6	14,7	27	37,5	9,6
Türkiye	4,2	5,9	13,4	18,9	24,6	21,8	11,3

Kaynak: 2011 Nüfus ve Konut Araştırması

7.1.2.2 Isınma Biçimi

İldeki konutların çok büyük bir bölümünde soba ana ısınma kaynağı olarak kullanılmaktadır. Kaloriferli konutların oranı ise yüzde 13'te kalmaktadır. Bu ortalamalar ile Van'da Türkiye genelinden daha az kaloriferli konut olduğu görülmektedir. Fakat TÜİK son konut araştırmasını 2011 yılında yaptığından dolayı ve de Van'da meydana gelen deprem sonrası yapılan TOKİ'ler bu oranı çok daha yukarılara taşımıştır.

Tablo 23: Isıtma Sistemi

İl	Konuttaki ısıtma sistemi (%)				
	Soba (Doğalgaz sobası dahil)	Kat kaloriferi	Kalorifer (Merkezi)	Klima, elektrikli ısıtıcı ve diğer sistemler	Yok
Van	87,6	2,2	10,2	0	0
Türkiye	57,1	25,6	11,4	5,9	0,1

Kaynak: 2011 Nüfus ve Konut Araştırması

7.2. Sonuç

Konut, insanların yaşam koşullarını ve sağlıklarını etkileyen önemli bir konudur. İldeki konut mülkiyet durumu nüfusun önemli bir bölümünün ev sahibi durumunda olduğu, kiracıların ise yaklaşık yüzde 14'lük bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Kendi evinin sahibi olunması gelir seviyesinin düşük olduğu gruplar için büyük önem taşımaktadır. İlçelerde ve kırsal alanlarda konut mülkiyeti bu şekilde yüksek olurken, il merkezine göçle yeni gelen gruplar kiracı olabilmektedir. Diğer taraftan, ildeki konutların çok büyük bir bölümünde soba ana ısınma kaynağı olarak kullanılmaktadır. Kaloriferli konutların oranı ise yüzde 13'te kalmaktadır. Bu ısınma biçimi ise yine hem güvenlik hem de sağlık bakımından zorluklar çıkartabilmektedir. Bu nedenlerle ildeki konutların niteliğinin artırılması önem taşımaktadır.

8. YOKSULLUK

49

Yoksulluğun azaltılması ve sosyal dışlanma ile mücadele edilmesi ulusal kalkınma hedefleri arasında bulunmaktadır. Kalkınma ile toplumun tüm kesimlerinin ekonomik ve sosyal yönden daha yüksek bir refah düzeyine ulaşmaları ve yaşam kalitelerini arttırmaları amaçlanmaktadır.

Mutlak yoksulluk, yoksulluğun yaşamı tehdit edecek şekilde olması olarak tanımlanırken göreceli yoksulluk, diğerlerinin sahip olduklarına göre yoksun olmayı ifade etmektedir (YHGP, 2006). Yoksulluk düzenli bir gelire ve bir sosyal güvenlik sistemine bağlı olma gibi koşulların taşınıp taşınmaması ile ilgili olarak ele alınmaktadır. Yoksulluğun ölçülmesi için yine önemli bir nokta kişilerin yaşadıkları mekânların koşullarıdır. Maddi olanakların dışında ise güçsüzlük, çaresizlik, seslerini duyuramama gibi psikolojik ve sosyal faktörler de dikkate alınmaktadır. Kimsesiz ve geliri olmayan yaşlılar, engelliler ve kadının yalnız olduğu aileler yoksulların yoksulu olarak da tanımlanabilmektedir. Yoksulluğun boyutları cinsiyet, yaş durumu, ülkenin sosyal ve ekonomik koşulları, eğitim, meslek gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir. Yoksul ailelerde eğitim düzeyinin genel olarak düşük olduğu gözlenmektedir. En yoksul kesim içerisinde kırsal alanlarda geçici ve mevsimlik işlerde çalışanlar bulunmaktadır. Hem kırsal hem de kentsel alanlarda yoksullar sürekli gelir getirmeyen enformel ve günlük işlerde çalışmaktadırlar (YHGP, 2006).

8.1. Mevcut Durum ve Eğilimler

Türkiye’de yoksulluğa ilişkin veriler Türkiye geneli, Düzey 1 ve 2014 yılı itibari ile Düzey 2 bölgeleri için açıklanmaktadır. Yoksulluk sınırı eşdeğer fert başına medyan gelirin belirli bir oranı (yüzde 40, 50 veya 60’ı) kullanılarak oluşturulmaktadır. Aşağıdaki tabloda Van ilinin de içerisinde olduğu TRB Ortadoğu Anadolu Bölgesi’nde yoksulluk sınırı ve oranlarının yıllık değişimleri görülebilmektedir. Buna göre 2007 yılından 2014 yılına yoksulluk sınırı 1.847’den 3.368’e çıkarken, yoksulluk oranı da medyan gelirin yüzde 50’sine göre %13’ten % 11,1’e düşmüştür.

Tablo 24: Yoksulluk Sınırı, Sayısı ve Oranı, Ortadoğu Anadolu

	50%			60%		
	Yoksulluk Sınırı	Yoksul Sayısı	Yoksulluk Oranı	Yoksulluk Sınırı	Yoksul Sayısı	Yoksulluk Oranı
2007	1.847	441	13	2.217	656	19,3
2008	1.838	323	9,3	2.206	608	17,6
2009	1.912	387	10,9	2.295	662	18,6
2010	2.128	413	11,5	2.553	742	20,6
2011	2.240	483	13,2	2.688	808	22
2012	2.614	500	13,4	3.140	743	20
2013	2.983	470	12,5	3.572	693	18,4
2014	3.368	429	11,6	4.042	693	18,8

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik>

Tablo 25: Yoksulluk Sınırı, Sayısı ve Oranı, TRB2 (Van, Bitlis, Muş, Hakkari)

	50%			60%		
	Yoksulluk Sınırı	Yoksul Sayısı	Yoksulluk Oranı	Yoksulluk Sınırı	Yoksul Sayısı	Yoksulluk Oranı
2014	2.937	193	9,4	3.524	364	17,8

Medyan gelirin yüzde 60'ına göre ise yoksulluk oranı 2007 yılından 2014 yılına kadar %19,3'den % 18,8'e düşmüştür. Bu oranlarla bölgenin Türkiye ortalamasından daha düşük bir yoksulluk oranına sahip olduğu görülmektedir.

8.1.2 Yoksulların Profili

Göç ile birlikte yoksulluğun yoğunlaşma alanları da değişmektedir. Kırsaldan nüfusun göç etmesi ile göç veren ilçelerde çalışan nüfusun azalması, yoksulluğu artırırken, il merkezine gelen nüfus içerisinde istihdam piyasasına girmekte zorlanan ya da düşük ücretlerle çalışan nüfus, kentte harcamalarının da artmasıyla yoksulluk riski altında olabilmektedir. Yoksul kişilerin eğitim düzeylerine bakıldığında genellikle düşük seviyede olduğu görülmektedir. Ancak, önemli bir nokta da genç işsizliğinin artması ile birlikte eğitilmiş olan nüfusta da yoksulluğun artma riskidir. Eşinden ayrılmış ya da ayrı yaşayan çocuklu kadınların özellikle yoksulluk riski içinde olduğu görülmektedir. Şiddet gören kadınlar da ayrıca dezavantajlı konumdadır. Çocukların bakımı nedeniyle işe giremeyen kadınlar sadece yardımlar aracılığıyla geçinebilmektedir. Diğer taraftan yaşlılar da önemli bir risk grubudur. Çalışamayacak durumda olan yaşlı ve hastalar da çocuklarının yardımları ve sosyal yardımlar ile yaşamlarını sürdürebilmektedir.

8.2. Öncelikli Sorunlar

- Gelir dağılımının eşitsiz olması ile yoksulluğun önemli bir sorun olması
- Eğitim seviyesinin düşük olması ve farkındalık eksikliği nedenleri ile yoksulluğun nesilden nesile aktarılması
- Yoksul kişilerin istihdama yönlendirilmesinde eksiklikler olması
- Kayıt dışı istihdamın çok yüksek olması ve ücretlerin düşüklüğü
- Yoksulluğun artması ile il merkezindeki kenar mahallerde suç oranlarının artması
- Yoksul kişilerin sosyal olarak dışlanması ve bunun yoksulluğu artırması
- Kırsal alanda tarım arazilerinin parçalanması ve yaşanan göç ile yoksulluğun artması
- Kırsal alanlarda ve küçük ilçelerde eğitim olanaklarına ulaşmanın zor olması
- Sosyal yardım sisteminde eksikliklerin olması

8.3. Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar

- ✓ Yoksul ailelerdeki çocukların eğitimlerine devam etmeleri ve üniversite eğitimlerini alabilmeleri yoksulluğun azaltılması için çok önemlidir. Nitelikli eğitim olanaklarının herkes için ulaşılabilir olması, eğitimin niteliğinin artırılması ve çocuk ve gençlere okullarda etkili rehberlik yapılması gerekmektedir.
- ✓ İstihdama katılımın artırılması ve insana yakışır iş imkânlarının geliştirilmesi için devlete ve yerel yönetimlere önemli roller düşmektedir. İstihdam piyasası analizleri, özel sektörün büyümesi için etkin desteklerin verilmesi, işletmelerin sosyal güvenlik, çalışma şartları ve iş güvenliği konularında denetlenmesi gerekmektedir. Diğer taraftan yetişkinler için mesleki eğitim kurslarından istenilen verimin alınamadığı görülmektedir. Bu nedenle İŞKUR-SYDV işbirliklerinin artırılması, iş ve meslek danışmanlarının farklı grupların ihtiyaçlarını göz önüne alarak hizmet vermesi ve yapılan analizler doğrultusunda mesleki eğitimlerin yeniden şekillendirilmesi gerekmektedir.
- ✓ Kentsel ve kırsal alanlarda yoksulluk farklı yaşandığı için çözümler için de farklı tedbirler alınması gerekmektedir. Kırsal alanlarda ve küçük ilçelerde nitelikli eğitim olanaklarına ulaşmanın kolaylaştırılması ve taşınabilir sisteme ilişkin sorunlar giderilmelidir. Kırsal alanda aynı zamanda gelir getirici faaliyetlerin artırılması için yeni teşvikler verilmesi gerekmektedir. Bu alanda özellikle nakdi desteklerin dışında yönlendirme ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve birlikteliğin teşvik edilmesi önemlidir. Kooperatifçilik alanında başarılı örneklerin yaygınlaştırılması bu bakımdan önemlidir.
- ✓ Kentlerdeki yoksul mahallelerde gençlerin olumsuz davranışlar geliştirmemesi için önlemler alınması gerekmektedir. Bunun için mahalle içerisinde gençlere yönelik hizmetler veren merkezlerin ve bu alanlarda psikoloji ve kişisel gelişim alanlarında rehberlik yapabilecek kişilerin olması hem de gençler için etkinliklerin düzenlenmesi önemlidir. Bu merkezlerin eğitim kurumları ile ilişki içinde çalışması da okul devamsızlıklarını azaltmada ve başarı düzeylerini artırmada rol oynayacaktır.
- ✓ Sosyal yardımların daha geniş olarak kurgulanarak eksikliklerinin giderilmesi için yardım tür ve miktarlarının yapılan etki analizlerine göre şekillendirilmesi ve çalışabilir nüfus için koşullandırılması, sosyal inceleme görevlilerinin yoksul kişilere danışmanlık yapması yararlı olacaktır.

8.4. Sonuç

Yoksulluğun Türkiye'ye paralel bir şekilde bölgede azaldığı görülse de, yoksul nüfus oranının hala önemli olduğu ve yoksulluğun yeni formlarda ortaya çıktığı fark edilmektedir. Nüfusun yaklaşık olarak

yüzde 20'si yoksul olarak nitelendirilmektedir. Yoksulluğun azaltılması kalkınma politikalarının önemli bir parçasıdır. Eğitim, işgücü piyasası politikaları, sosyal yardım ve sosyal hizmetler yoksulluğun azaltılması için beraber ele alınmalıdır. Genel eğitim seviyesinin de düşük olması ile bu gruplar belli alanlarda ve kötü koşullarda çalışabilmektedir. Kayıt dışı istihdam yüksek olurken ücretler de düşük bir seviyededir. İş güvencesinin de olmaması ile gelirin sürekliliği olmamaktadır. Asgari ücret ve altındaki maaşlar ortalama hane halkı büyüklüklerinin 3-4 arasında olduğu düşünüldüğünde kişilerin yaşam koşullarını çok olumsuz etkilemektedir. Bu durum geleceğe yatırım yapılması için imkânları da azaltmaktadır. Eğitim sisteminin niteliğinde homojenliğin sağlanması, ortaöğretim ve yükseköğretime erişilebilirliğin artırılması ve kişilerin kişisel gelişimleri için istihdamları önemlidir. Yetişkinler için de uygun iş imkânlarının artırılması gerekmektedir.

9. SOSYAL YARDIMLAR

Sosyal yardım insanlık tarihinin ortaya çıkan bir olgudur. Literatürde ilk olarak karşımıza ne zaman çıktığı bilinmemekle birlikte sanayi devriminden sonraki zamanda ortaya çıktığı düşünülmektedir. Sosyal yardım anlam olarak yardıma muhtaç insanlara yapılan ayni ve nakdi yardımları ifade eder. Sosyal yardım bir manada yoksulları ve fakirleri çağrıştırmaktadır. Sosyal yardımlar genel olarak kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılmaktadır. Sosyal yardımlar konusunda genel yetkili organ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'dır. Her il ve ilçede bir adet Kaymakamlık bünyesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı mevcuttur.

9.1. Sosyal Yardımlardan Faydalanma Durumu

9.1.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 3294 sayılı kanunun amacına uygun çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdi ve ayni yardımda bulunmak üzere her il ve ilçede kurulmuştur. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün taşradaki faaliyetleri Türkiye çapında 973 il ve ilçede her ilde vali ve her ilçede kaymakam başkanlığında oluşturulmuş Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yürütülmektedir. Böylece bu Vakıflar, devlet ile yoksul vatandaşlar arasında sosyal yardımların doğrudan ve en kısa sürede vatandaşa ulaştırılması açısından bir köprü görevi görmektedirler. Vakıfların karar organları, "Vakıf Mütevelli Heyeti"dir. İl ve ilçelerdeki tüm yardım programları, bu mütevelli heyetlerin kararları ile yürürlüğe girmektedir. Vakıf organizasyonunun tercih edilmesinin bir avantajı da Vakıf Başkanının Vali/Kaymakam olması hasebiyle sosyal yardım ve proje destek programlarının idari açıdan bölgedeki en yüksek idari amir tarafından desteklenmesi ve bölgedeki diğer kamu hizmetleri ile bağlantısının kurulabilmesidir. Sahadaki uygulamalarda

görülmektedir ki, Vali ve kaymakamlar vakıflar aracılığıyla bir haneye ulaştıklarında ihtiyaç durumuna göre diğer kamu birimlerini (Sağlık birimleri, Emniyet birimleri veya Sosyal Hizmetler gibi) de harekete geçirebilmekte veya tam tersi şekilde diğer kamu birimlerinin ulaştığı hanelerden Vakıfların da haberi olmakta ve yardım yapılmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın gelir kaynakları aşağıdaki gibidir:

- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan aktarılan miktar,
- Her nevi fitre-zekat-kurban derileri ve bağışak yardımları,
- İşletme ve iştiraklerden elde edilecek gelirler,
- Diğer gelirler.

Sosyal yardımlar bazında Vakıflar il/ilçe nüfuslarına ve sosyo-ekonomik gelişmişliğe bağlı olarak merkezden bir pay almaktadır. Fonlar çerçevesinde Mütevelli Heyeti tarafından periyodik olarak gıda, giyim, yakacak, barınma, sağlık, eğitim alanlarında ve kişilerin acil ihtiyaçlarını gidermek için yardımlar yapılmaktadır. Yapılan yardımlar için öncelikle başvuru alınmakta, hane kaydı yapıldıktan sonra idari veriler ile gelir durumuna bakılmakta ve hane ziyareti ile sosyal incelemeci görüşünü belirtmekte ve mütevelli heyeti de karar vermektedir.

Eğitim ve sağlık alanında Şartlı Nakit Transferi yardımları bulunmaktadır. Şartlı Nakit Transferi (ŞNT), yani halk arasında bilinen ismiyle "öğrenci parası" ya da "çocuk parası", ekonomik güçlükler nedeniyle temel sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanamayan, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayan ve düzenli bir geliri bulunmayan nüfusun en yoksul kesimine yönelik şartlı bir yardım programıdır. ŞNT yardım programında eğitim, sağlık ve gebelik şeklinde üç değişik yardım programı bulunmaktadır. 0-6 yaş arasındaki küçük çocuklara yönelik yardımlar "sağlık yardımı", 6-17 yaş arasında eğitim çağındaki çocuklara yönelik yardımlar "eğitim yardımı" ve hamile kadınları yönelik yardımlar "gebelik yardımı" şeklinde tanımlanmaktadır.

2022 Sayılı Kanun: 1 Ocak 1977 tarihinde yürürlüğe giren bu kanun “muhtaç olmak koşulu ile 65 yaşını doldurmuş yaşlılar ile 18 yaşından büyük özürölüler ve kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış özürölü yakını bulunan Türk vatandaşlarına aylık bağlanmasını” sağlanmıştır. Bu kanunla sosyal güvenlik kurumlarından aylığı olmayan, devamlı geliri olmayan, muhtaçlığını il ve ilçe idare kurumlarından alacakları belgelerle kanıtlayan ihtiyaç sahiplerine hayatta kaldıkları sürece, 300 gösterge rakamının her yıl bütçe kanunu ile tespit edilecek katsayı ile çarpımından elde edilecek tutarda aylık bağlanmaktadır. 2006 yılına kadar Emekli Sandığı'na verilen bu görev 20 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile SGK' ya devredilmiştir.

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu: Korumaya muhtaç çocuk ve gençlerin, çocuk yuvalarında ve yetiştirme yurtlarında bakımı yapılmaktadır. Çocukların ev ortamında yaşayabilmeleri amacıyla 10-12 çocuğun yaşayabileceği apartman dairelerine ilişkin proje çalışması başlatılmıştır. 18 yaşını tamamlayan çocuklar için gençlik evleri kurulmaktadır. Korumaya muhtaç çocukların yuva ortamından uzaklaştırılıp kuruma bağlı veya denetiminde kreş ve gündüz bakımevlerine gönderilerek çeşitli programlara katılmaları sağlanmaktadır. Cezaevlerinde hükümlü ve tutuklu bulunan kadınların 0-12 yaş arası çocukları kreş ve gündüz bakımevi hizmetlerinden yararlandırılmaktadır. Yaşlılara, huzurevleri, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri ve yaşlı dayanışma merkezleri yoluyla hizmet götürülmektedir. Özürlülere yönelik hizmetler verilmiştir. Kadına ve aileye yönelik hizmetler verilmektedir.

Yeşilkart Uygulaması: Yeşilkart sistemi, 1992 yılında başlayan bir sistemdir. Hiçbir sosyal sigorta sistemine dâhil olmayan ve asgari ücretin üçte birinden daha az geliri olanlara sağlık hizmeti vermek amacıyla başlatılmıştır. 1998 yılında sokak çocuklarını kapsayacak şekilde genişletilmiştir. 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşilkart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun'un birinci maddesine göre, "yeşilkart programı", Genel Sağlık Sigortası (GSS) sistemi devreye girinceye kadar "geçici" bir hizmet olarak sunulmuştur.

Tablo 26: Van ilinde 2014-2015 Yıllarında Yardım Alan Sayısı ve Yakacak Yardımı Yapılan Sayısı

	2014	2015
Yardım Alan Sayısı	261.352	618.896
Yakacak Yardımı Yapılan Sayısı	116.435	149.893

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Toplam yardım tutarı **482.815.223,15TL**'dir. Tabloda görüldüğü gibi 2015 yılında yardım alan kişi sayısı 2014 yılına göre yaklaşık % 2.36 artmıştır.

9.2. Öncelikli Sorunlar

- Vakıftan yardım alan kişilerin sayısının gün geçtikçe artması. Kişilerin yapılan yardımları sürekli olarak algılaması ve buna bağlı olarak yardım alma güveni ile para kazanmak için çalışmaya karşı isteksizleşmeleri,
- Yardıma başvuran kişilerin yardım alabilmek için gerçek olmayan beyanlarda bulunmaları ve kendilerini olduklarından daha da yoksul göstermeye çalışmaları,
- Sosyal yardım inceleme görevlilerinin bazen sahada çalışırken yardım talebinde bulunan kişilerin yardım almayacakları durumunda sözlü tehditlerle karşılaşmaları,

- Kurumlar arası ortak bir veri tabanının olmaması yapılacak yardımların bir kısmının atıl kalmasına neden olmaktadır.

9.3. Çözüm İçin Temel Araçlar Ve Fırsatlar

Bireylerin sosyal yardıma başvuru gerekçeleri arasında işsiz ve eğitimsiz olmalarının çok büyük etkisinin olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyiyle yoksulluk riski arasındaki ilişki TÜİK verilerinde ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda muhtaç ailelerin çocuklarının eğitimlerini tamamlayabilmeleri için sosyal yardımlardan ayrılan payın artırılması hususu önemli hale gelmektedir.

İşgücü piyasasında iş bulmakta zorlanan niteliksiz bireylerin de meslek edindirilmeleri ve iş sahibi olmaları için yerel düzeyde İŞKUR'a önemli görevler düşmektedir. Unutulmamalıdır ki gelişmiş ülkelerin gelişmişlik göstergeleri eğitim seviyelerinin bir sonucudur. Öncelikle yardıma en çok muhtaç olanlardan başlamak üzere, birey ve ihtiyaç temelli hizmet sunulmalı, geniş toplum kesimlerini kapsayan standart yardım programlarından kaçınılmalıdır. İhtiyaç duyulan alanlarda, hizmet ve yardımın bir kurum bünyesi içerisinde yapılmasının zorunlu olduğu durumlar göz önüne alınarak, değişik ihtiyaç ve yaş gruplarına bir arada hizmet sunabilecek çok amaçlı merkezlerin ve/veya tesislerin kurulmasına öncelik verilmelidir.

Kurumlar arası bilgi paylaşımının sağlanması ve ortak bir veri tabanı oluşturulması kaynak israfına ve mükerrer ödemelere engel olacaktır. STK'larla işbirliği daha çok yapılmalıdır.

10. SİVİL TOPLUM VE SOSYAL HAREKETLER

İnsan haklarına saygı, çoğulcu demokrasi, iyi yönetim gibi çağımızın önemli değerlerinin hayata geçirilebilmesi için sivil toplum çok önemli bir yere sahiptir. Genel anlamıyla sivil toplum örgütleri *devlet-dışı ve kar amacı gütmeyen, toplumun yararı nihai hedefiyle gönüllü olarak faaliyetler yürüten kuruluşları* ifade etmektedir. Devlet, aile ve özel sektörün dışında ortak hedefler ve değerler çerçevesinde beraber hareket etme amacıyla bir araya gelen insanlar çeşitli örgütler kurarak sivil toplumu oluşturmaktadır.

10.1 Mevcut Durum ve Eğilimler

10.1.1 Vakıf Sayısı

Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulur ve faaliyet gösterirler. Özel hukuk tüzel kişiliğine sahiptir. İktisadi anlamda vakıf; kişisel çalışma ve gayretle elde edilen imkânların ve mal varlığının gönül rızasıyla paylaşılmasını öngören hukuki bir sistemdir (www.vgm.gov.tr).

Tablo 27: Vakıf Sayıları, 2016

	Yeni Vakıf Sayısı	Mülhak Vakıf Sayısı
Van	22	0
Türkiye	5.014	268

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2016

Van'da 2016 yılı başı itibarıyla 22 yeni vakıf bulunurken, mülhak vakıf, cemaat vakfı ve yurt dışında kurulan ve Türkiye'de temsilciliği olan vakıf bulunmamaktadır.

Tablo 28: Yeni Vakıf Sayısının Yıllara Göre Dağılımı

	Yeni Vakıf Sayısı				
	Van	Türkiye		Van	Türkiye
2002	22	4533	2010	19	4506
2003	22	4503	2011	20	4564
2004	21	4446	2012	21	4653
2005	21	4419	2013	21	4748
2006	19	4402	2014	21	4889
2007	19	4399	2015	22	5012
2008	18	4441	2016	22	5014
2009	18	4458	-	-	-

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2016

10.1.2 Vakıfların Türleri ve Hedef Kitleleri

Yeni vakıfların ildeki dağılımına bakıldığı zaman ilk sırada her ilçede bulunan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları gelmektedir. İkinci olarak ise eğitim vakıfları ilde faaliyet göstermektedir. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının hedef kitlelerini yoksullar oluştururken, eğitim vakıfları daha geniş bir kitleye yönelik faaliyetleri yerine getirmektedir ve gençler ile toplumun eğitime erişimlerinin artırılması için çeşitli çalışmalar yapmaktadır.

10.1.3 Dernek Sayısı ve Dernekleşme Düzeyi

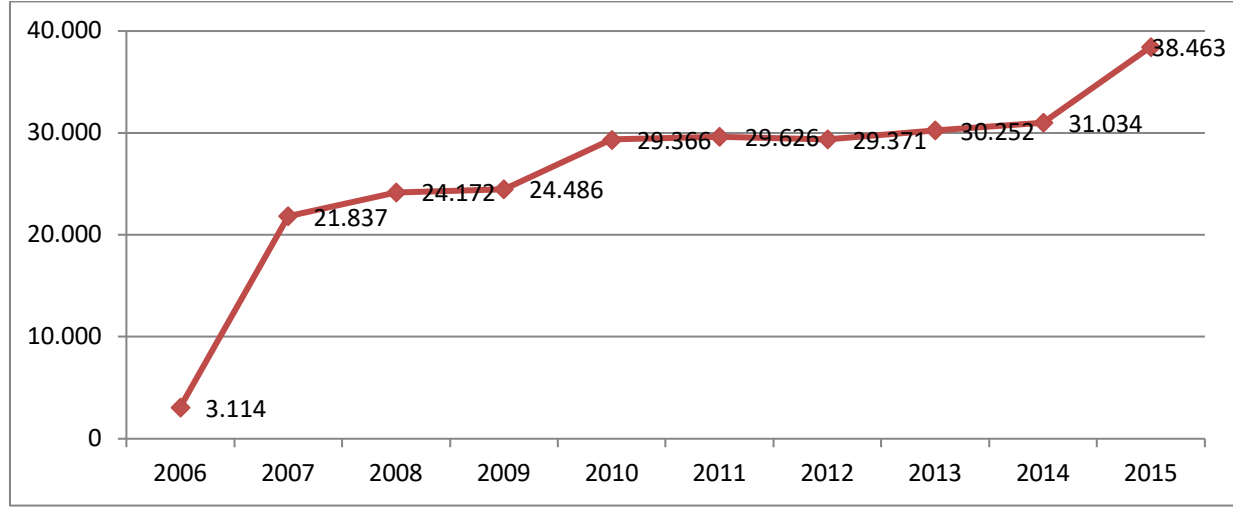
Türkiye’de sivil toplum örgütleri içerisinde dernekler önemli bir yere sahiptir. Uluslararası sözleşmelere uygun olarak Anayasa’nın 33. Maddesi’nde “herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir” ifadesi yer almaktadır. Dernekler sivil toplum örgütleri içerisinde en büyük paya sahiptir.

Tablo 29: Faal Dernek Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı, 2016

	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	Türkiye
2007	191	97	121	418	76.883
2008	216	127	129	465	79.341
2009	258	147	146	551	82.620
2010	302	164	177	646	85.789
2011	340	171	217	670	88.911
2012	377	176	258	687	92.910
2013	432	198	296	738	97.862
2014	479	192	313	821	103.921
2015	531	188	364	864	107.874
2016	532	190	366	852	109.809

Türkiye’de 2016 yılı itibariyle 109.809 dernek bulunurken, Van’da bu sayı 852’dir. 2007 yılından bugüne dernek sayısında yüzde 103’lük bir artış sağlanmıştır.

Grafik 39: Yıllara Göre Dernek Üye Sayıları

Kaynak: www.dernekler.gov.tr

Dernek üye sayısına bakıldığında son 10 yılda 3.114’ten 38.463’e çıktığı görülmektedir. Bu şekilde bir derneğe üye olan nüfus oranının yüzde 3 olduğu görülmektedir.

10.1.4 Derneklerin Türleri ve Hedef Kitleleri

Derneklerin hizmet ettikleri amaçlar çeşitlilik göstermektedir. İçişleri Bakanlığı da derneklerin tüzüklerinde sundukları amaçlarına göre dernekleri sınıflandırmaktadır.

Tablo 30: Derneklerin Türlerine Göre Dağılımı, 2015

Dernek Türleri	Sayıları
Çevre, Doğal Hayat, Hayvanları Koruma	19
Engelli	10
Eğitim Araştırma	65
Toplumsal Değerleri Yaşatma	21
Gıda Tarım Ve Hayvancılık	6
Hak Ve Savunuculuk	33
İmar, Şehircilik Ve Kalkındırma	13
İnsani Yardım	35
Kamu Kurumları Personelini Destekleyen	5
Kültür, Sanat Ve Turizm	42
Mesleki Ve Dayanışma	153

Sağlık	12	59
Şehit Yakını Ve Gazi	5	
Spor	141	
Bireysel Öğreti Ve Toplumsal Gelişim	25	
Uluslararası Teşekküller Ve İşbirliği	2	
Yaşlı Ve Çocuk	1	
Dizi Hizmetler	243	
Düşünce Temelli	21	

Kaynak: www.dernekler.gov.tr

İlde faaliyet gösteren dernekler arasında mesleki ve dayanışma dernekleri, Spor ve spor ile ilgili dernekler, dini hizmetlerin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyet gösteren derneklerin ilk sıraları aldığı görülmektedir.

10.2. Öncelikli Sorunlar

- Sivil toplum örgütleri faaliyetlerinin çeşitliliğinin az olması, politika yönlendirme süreçlerinde etkilerinin az olması
- İnsan kaynaklarının ve üyelerin yetersiz kalması
- Maddi kaynakların yetersiz olması
- Mevzuat konusunda bilgi eksikliği olması
- Üye alımı politikalarının geliştirilememesi
- Örgütlerin stratejik planlarının olmaması
- Kurumsal değil kişisel yönetim ile sürdürülebilirliğin sağlanamaması, kişiye bağlı kalınması
- Tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olması
- Toplumda sivil toplum faaliyetlerine karşı duyarsızlık olması
- Belli alanlardaki (engelli, kadın vs.) derneklere sadece o topluluğun üyelerinin katılması
- Örgüt çalışmalarının yönetim ve üyelerin yoğunluklarına göre aksamaması ve faaliyetlerde süreklilik sağlanamaması
- Özellikle nitelikli insan kaynağı gerektiren proje yazımı ve yürütülmesi gibi faaliyetlerin yapılamaması
- Üye aidatlarının düzenli ödenmemesi
- Bağış yapma oranının düşük olması
- Yerel sermayenin sosyal sorumluluk projelerine destek vermemesi
- Fon kaynakları konusunda bilgi eksikliği

- STK'lar arası iletişim eksikliği
- Üniversitelerin STK'larla iletişiminin yetersiz olması
- Dernekler mevzuatının kısıtlayıcılığı, prosedürlerin fazla olması ve idari para cezalarının caydırıcı olması

10.3. Çözüm İçin Temel Araçlar Ve Fırsatlar

- ✓ STK'ların başında deneyimli kişilerin olması ve özverili çalışan çekirdek ekiplerin olması insan kaynakları açığının giderilmesi için önemlidir.
- ✓ STGM, Kalkınma Ajansı gibi kapasite geliştirmeye destek veren kurumların olması kurumsal kapasite geliştirme açısından önem taşımaktadır.
- ✓ Toplumda sivil toplum bilincinin geliştirilmesi için ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik sivil toplumu tanıtıcı ve gönüllülüğe özendirici programların düzenlenmesi, üniversite gençleri ve sivil toplum örgütlerini bir araya getirecek tanıtım etkinliklerinin yapılması, katılımcılığın artırılması, bağış ve yardımların yapılmasının özendirilmesi için toplumun tüm kesimlerine yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenmesi; engelli, kadın örgütleri gibi belli bir grubun iyileşmesini hedefleyen örgütlere tüm kesimlerden katılımın özendirilmesi gerekmektedir.
- ✓ Yönetimin Etkinleştirilmesi ve İnsan Kaynaklarının Güçlendirilmesi için belirlenmiş olan mevzuat, yönetim, savunuculuk, lobicilik, kampanya yönetimi, gönüllü yönetimi gibi alanlarda eğitimler düzenlenmesi; sivil toplum örgütlerinde faaliyet raporu, çalışma programı ve stratejik plan hazırlanmasının ve doküman arşivi oluşturulmasının teşvik edilmesi yararlı olacaktır.
- ✓ Gönüllülerle İşbirliğinin Geliştirilmesi için örgütlerde gönüllü politikalarının oluşturulması, Gönüllü ağlarının oluşturulması, Üniversitelerin sürekli eğitim merkezlerinde STK çalışan ve gönüllülerine yönelik bir eğitim paketi hazırlanması önemlidir.
- ✓ Örgütlerin Mali Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Çeşitlendirilmesi için fon kaynakları konusunda bilginin artırılması, Örgütler arasında işbirliklerinin teşvik edilmesi, Gençlerin ve üniversite öğrencilerinin gönüllü olarak yeni gelir kaynaklarının kullanımı için örgütlere destek olması, Valilik ve Kalkınma Ajanslarında proje yazımında destek olacak birimlerin olması ve proje döngüsü yönetimi eğitimlerinin alınması gibi önlemler yararlı olacaktır.

10.4. Sonuç

61

Van ilinde aktif sivil toplum örgütleri içerisinde dernekler önemli bir yere sahiptir. Çocuk, genç, kadın, engelli, çevre, eğitim gibi alanlarda çalışan örgütlerin arasında ise faal olarak çalışanların genel olarak az olduğu, daha çok yardımlaşma örgütlerinin etkin olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenlerle, sivil toplum örgütlerinin gelir kaynaklarını geliştirecek yenilikçi yöntemler izlemeleri gerekmektedir. Son dönemde sivil toplum örgütleri için önemli fırsatlar sunan fon destekli çalışmalar da artmaktadır. Bu kaynaklardan yararlanılması ile faaliyetler geliştirilebilecektir.

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı desteğiyle 2013 yılında hazırlanan ve TRB2 bölgesini kapsayan “Sivil Toplum Kuruluşlarının Araştırılması ve Geliştirilmesi Projesi Sonuç Raporu”na göre bu araştırmaya katılan derneklerin birçoğunun bulunduğu illerin, eğitim, sosyal alan, sanayi ve ticaret konusunda zayıf olmaları, derneklerin zayıf üye profilleri, doğal olarak derneklerin hem mali kaynakları bakımından zayıf kalmalarına yol açmaktadır, hem de derneklerin geniş bir vizyona sahip oluşunu engellemektedir. Araştırma bulgularına göre derneklerin önemli sorunlarından biri de mali kaynaklarının yetersiz oluşudur. Derneklerin büyük bir kısmının en önemli gelir kaynağı üye aidatlarına dayanmaktadır. Ancak yapılan görüşmelere göre üyelerin ancak yüzde otuzunda düzenli olarak aidat toplanabilmektedir. Derneklerin küçük çaplı esnaf ve sanatkârlara dayalı üye profili, derneklerin geniş açılımlar yapmalarını ve profesyonel biçimde yönetilmesini sağlayacak mali kaynaklara imkân verememektedir. Bu bağlamda özellikle işadamları dernekleri, bölgelerindeki yatırım imkânlarıyla ilgili fizibilite ve etüt çalışmaları yaparak, yatırım alanlarını paket projeler halinde potansiyel yatırımcılara pazarlayarak, hem kurumlarına gelir sağlayabilirler, hem de bölgeleriyle yatırımcılar arasında köprü işlevi görebilirler. Araştırmaya göre derneklerin çoğunda tüm işleri üstlenen sınırlı sayıda insanların olduğu anlaşılmaktadır. Bu insanlar amatör bir ruhla ve gönüllü olarak çalışarak her tür işin üstesinden gelmeye çalışmaktadırlar. Derneklerin, birçok noktada ortaya çıkan verimsiz çalışma sistemlerinin temelinde bunun yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Buradan hareketle derneklerin yatırım, Ar-Ge, proje, banka ve finans, kaynak yaratma, pazarlama, etüt ve fizibilite gibi alanlarda uzmanlaşmış birimler oluşturarak profesyonel bir yönetime kavuşmalarının ne kadar gerekli olduğunu söylemek gerekir. Bu alanların her biri aynı zamanda dernekler için birer gelir kaynağı olarak da kurgulanmalıdır. Derneklerin özellikle yerel, ulusal ve uluslararası projeler konusunda uzman, yabancı dil becerisi gelişmiş, güçlü iletişim özelliğine sahip birimler oluşturması kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak görünmektedir. Bölgede Faaliyet Gösteren Dernekler kadın sorunları, sokak çocukları, özürlüler gibi toplumun katmerleşmiş sosyolojik sorunlarına karşı ilgisiz kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu tespitten hareketle, hedef kitle derneklerinin bölgelerinde sosyal sorumluluk alanlarına daha fazla eğilmelerinin gerekli olduğunu söylemek gerekir.

11. İSTİHDAM

Toplumu oluşturan bireylerin gereksinimlerini karşılayabilmeleri için bir gelire sahip olmaları, diğer taraftan kişisel olarak gelişimlerinin sağlanması ve sosyal sermaye elde edilmesi açılarından istihdam piyasası büyük önem taşımaktadır. Kişilerin eğitim aldıkları alanda istihdam edilmesi, insana yakışır iş kapsamına girecek şekilde ücrete ve çalışma koşullarına sahip olabilmeleri kalkınma açısından büyük önem taşımaktadır.

11.1. İşgücüne Katılma ve İstihdam Oranları

İşgücüne katılma oranı, işgücünün çalışma çağındaki nüfusa oranıdır. Çalışma çağındaki nüfus, Türkiye için “kurumsal olmayan (kurumsal yerlerde değil, hanelerde ikamet eden nüfus) sivil nüfus içerisindeki 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus olarak” tanımlanmaktadır.

Tablo 31: TRB2 Bölgesi Özet İşgücü Tablosu

	TRB2					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	2010	2015	2010	2015	2010	2015
Kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus (bin)	561	673	577	667	1.138	631
İşgücü(bin)	399	452	100	179	499	631
İstihdam edilenler(bin)	328	399	87	173	415	572
Zamana bağlı eksik istihdam(bin)	20	-	4	-	24	-
Yetersiz istihdam(bin)	8	-	0	-	8	-
İssiz(bin)	72	53	13	6	85	59
İşgücüne katılma oranı %	71,2	67,2	17,4	26,8	88,6	94
İşsizlik oranı %	17,9	11,8	13,4	3,4	31,3	15,2
Tarım dışı işsizlik oranı %	22,9	-	38,4	-	61,3	-
İstihdam oranı %	58,4	59,2	15,1	25,9	73,5	85,1
İşgücüne dahil olmayan nüfus(bin)	162	221	477	488	639	709

Kaynak: TÜİK

Tablo 32: İşgücüne Katılma Oranları

	Van	TRB2	Türkiye
2010	45	43,9	48,8
2011	48,1	47,3	49,9
2012	47	45,8	50,0
2013	46,2	46,0	50,8
2014	-	-	50,5
2015	-	-	56,1

Kaynak: TÜİK

İşgücüne katılım oranlarına baktığımızda erkeklerde bu oran düşmüşken kadınlarda ise yükselmiştir. İstihdam ve sayısı ve oranlarına baktığımızda kadınlarda yükseldiğini görmekteyiz. Son yıllarda kız çocuklarının okula gönderilmesindeki artışın istihdama yansıdığını söyleyebiliriz.

Tablo 33: Van İli İstihdam Oranları

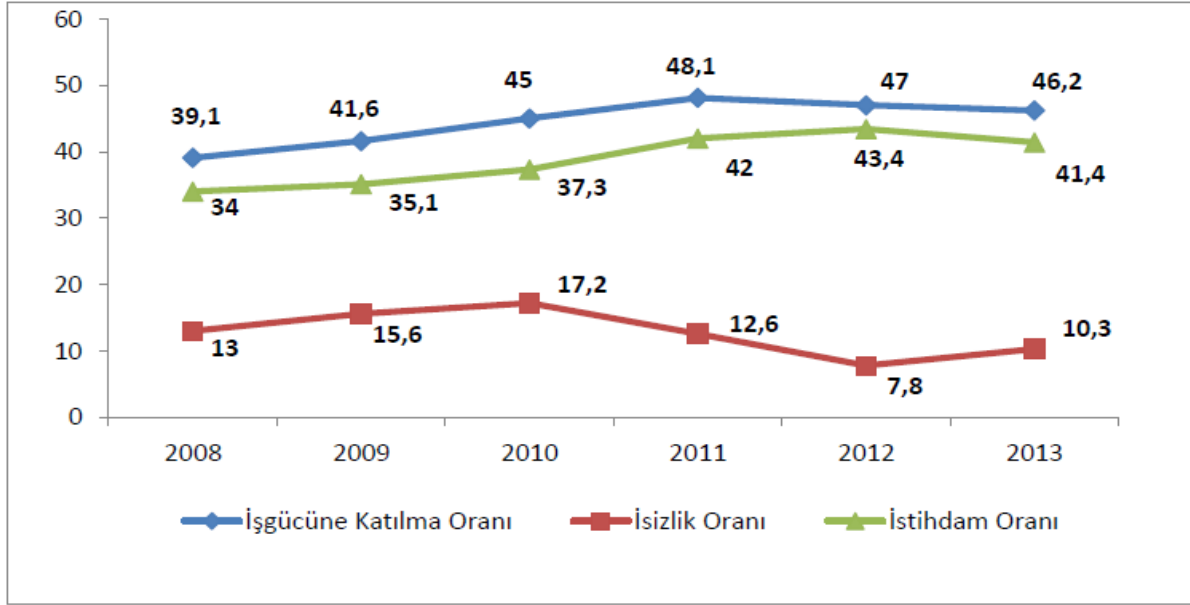
Yıllar	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
2008	% 39,1	% 13	% 34
2009	% 41,6	% 15,6	% 35,1
2010	% 45	% 17,2	% 37,3
2011	% 48,1	% 12,6	% 42
2012	% 47	% 7,8	% 43,4
2013	% 46,2	% 10,3	% 41,4

Kaynak: TÜİK

İşgücü piyasasının en önemli unsurlarından biri de istihdamdır. Bir ülkedeki istihdamı gösteren en önemli verilerden biri de istihdam oranıdır. İstihdam oranı, çalışanların çalışabilir yaştaki nüfusa oranıdır. Bu oran ülke ekonomisinin istihdam yaratma gücünü göstermekte iken; yaş, cinsiyet ve iktisadi faaliyetlere göre istihdam politikalarının oluşturulmasında da kilit unsurdur.

Van ili istihdam rakamlarına baktığımızda ülke istihdam oranının altında bir seyir izlememektedir. Keza iş gücüne katılma oranı da ülke işgücüne katılımının altındadır. Bu iki oranın ülke oranlarından daha kötü bir çizgide seyretmesi işsizlik oranlarını etkilemektedir ve işsizlik rakamları ülke oranlarının üstünde bir seyir izlemektedir.

Tablo 34: Van İli Temel İşgücü Göstergeleri

Kaynak: TÜİK

Tablo ve grafikte görüldüğü üzere, işgücüne katılım oranı 2008 yılından 2011 yılına kadar artış göstermiş olup, 2011-2013 yılları arasında ise azalmıştır. Bu oran; ekonomik olarak aktif olan yani üreten nüfusun çalışabilir yaş aralığındaki toplam nüfusa oranını göstermekte olup, ekonomik olarak üreten nüfusta değişkenlik göstermektedir.

Çalışanların, çalışabilir yaştaki nüfusa oranını ifade eden İstihdam oranında ise 2008-2012 yıllarında artış izlenirken, 2012-2013 yılları arasında azalış olduğu görülmektedir. Bu eğri yorumlanacak olursa iki farklı analiz söz konusu olmaktadır. Birinci durumda çalışabilir yaştaki kişi sayısının çoğalması, ikinci durumda ise istihdam alanlarının yeterli seviyede gelişmemesiyle, çalışabilir çağa gelen insanların işgücüne katılım gösterememesi söz konusu olmuştur.

İşsizlik oranı eğrisi incelendiğinde ise, işsizlik oranında bazı yıllarda bir önceki yıla göre azalış olmuşsa da genel eğilim işsizlik oranının artışı yönündedir. Bu oran diğerleri ile birlikte yorumlandığında ise, Van ili işgücü piyasasında çalışma çağına giren nüfusun arttığı fakat bu duruma nazaran istihdam alanlarının artmadığı söylenebilir. Grafikte açıkça görüldüğü üzere ilimizdeki işsizlik oranı 2010 yılından itibaren ciddi bir azalma göstermiş ancak 2012 yılından sonra tekrar yükselişe geçmiştir. 2011 yılında yaşanan yıkıcı depremlerin etkisiyle işgücüne dahil olan nüfusta meydana gelen ciddi azalmanın işsizlik oranı hesaplarını kayda değer bir biçimde etkilediği varsayılmaktadır.

Tablo 35: Bölge ve Türkiye’de İstihdam Oranları

	Van	TRB2	Türkiye
2010	37,3	43,9	45
2011	42	47,3	49,9
2012	43,4	45,8	45,4
2013	41.4	46,0	45,9
2014	-	42	45,5
2015	-	42.6	46

Kaynak: TÜİK

10.1.1 Sektörlere Göre İstihdam

İstihdam yaratan sektörler tarım, sanayi ve hizmetler ana iktisadi faaliyet kolları altında incelenmektedir. Gelişmekte olan bölgelerde tarım ekonomideki ağırlığını korurken, daha gelişmiş bölgelerde hizmetler sektörünün önde geldiği görülmektedir.

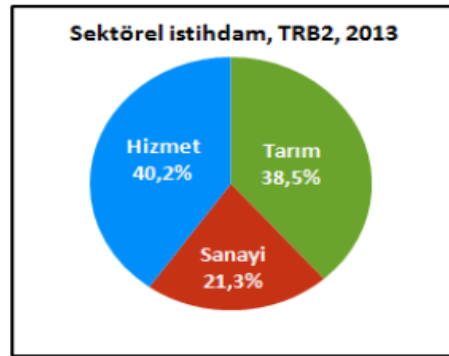
Tablo 36: Van İli Sektörlere Göre İstihdam

Yüzde (%)				
Yıllar	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler
2010	23,3	21,1	6,6	49,1
2011	23,3	20,8	7,2	48,7
2012	22,1	20,5	7,2	50,2
2013	21,2	20,7	7,2	50,9
2014	21,1	20,5	7,4	51,0
2015	20,6	20,0	7,2	52,2

Kaynak: TÜİK

Tablo 37: Bölgede İstihdamın Sektörel Dağılımı

Yıllar	Toplam	(Bin kişi)			(%)		
		Tarım	Sanayi	Hizmet	Tarım	Sanayi	Hizmet
2004	355	190	31	134	53,5	8,6	37,9
2005	362	195	38	129	53,9	10,4	35,7
2006	378	209	36	133	55,4	9,5	35,1
2007	372	171	43	158	45,9	11,6	42,5
2008	364	125	50	190	34,2	13,6	52,2
2009	388	141	50	197	36,3	12,9	50,7
2010	415	159	56	199	38,4	13,6	48,0
2011	497	210	84	202	42,3	17,0	40,7
2012	521	231	89	201	44,3	17,1	38,5
2013	519	200	110	209	38,5	21,3	40,2

Kaynak: TÜİK

TRB2 Bölgesinde istihdamın yıllar itibarıyla sektörel yapısı incelendiğinde, en büyük değişim tarım ve sanayi sektörlerinde gözlenmiştir. Tarım sektörünün payı 2004 yılında %53,5'ken 2013 yılında %38,5'e düşerken, sanayi sektörünün payı 2004 yılında %8,6'dan 2013'de %21,3'e yükselmiştir. Hizmet sektörünün payında ise önemli bir artış gözlenmemiş 2004 yılında %37,9'dan 2013 yılında %40,2'ye bir artış gerçekleşmiştir. Bölgede sektörel değişimin en önemli gözlemlendiği dönem 2006-2008 yıllarıdır. 2006 yılında tarım sektörü %55,4'den 2008 yılında %34,2'ye düşerken, hizmet sektörü %35,1'den %52,2'ye yükselmiştir. Aynı dönemde sanayi sektöründe de %9,5'den, %13,6'ya artış kaydedilmiştir.

Tablo 38: Van İli Sektörlere Göre İşyerlerinin Dağılımı

Sektörler	
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	313
İnşaat	289
İmalat	129
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	61
Ulaştırma ve depolama	60
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	58
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	50
Eğitim	35
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	25
Diğer hizmet faaliyetleri	18
Madencilik ve taş ocaklığı	10
Bilgi ve iletişim	10
Finans ve sigorta faaliyetleri	7
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	5
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	3
Gayrimenkul faaliyetleri	3
Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor	2
Genel Toplam	1.078

Kaynak: Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015

Van'da en fazla çalışan toptan ve perakende ticaret, idari ve destek hizmet faaliyetleri ile inşaat sektörlerindedir. Çalışanların yüzde 54'ü bu sektörlerdedir. İşyerlerinin yüzde 68'i bu sektörlerde iken çalışanlarda 14 puanlık bir düşüş söz konusudur. Erkeklerde en fazla çalışan sektörlerin sıralaması aynı iken kadınlarda en fazla İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri daha sonra sırası ile İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri ile Eğitim sektörlerindedir. Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor ile Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri sektörlerinde kadın çalışan hiç bulunmamaktadır.

En az çalışanı olan sektörler ise işyeri sayısı ile bağlantılıdır. İşyeri sayısı en az olan sektörlerde çalışan sayısı da azdır.

Tablo 39: Van İli Çalışanların Meslek Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
Hizmet ve Satış Elemanları	4.570	802	5.372
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	4.400	774	5.174
Tesis ve Makine Operatörleri Ve Montajcılar	2.770	71	2.841
Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	1.893	394	2.287
Sanatkârlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	2.164	14	2.179
Profesyonel Meslek Mensupları	1.208	688	1.896
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	1.258	476	1.734
Yöneticiler	1.020	62	1.082
Nitelikli Tarım, Ormancılık ve Su Ürünleri Çalışanları	10	0	10
Genel Toplam	19.292	3.283	22.575

Kaynak: Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015

Van ilinde çalışanların yüzde 23'ü Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışmaktadır. Bu oran Türkiye genelinde yüzde 16,7'dir. Van'da erkeklerin yüzde 22,8'i, kadınların ise 23,6'sı nitelik gerektirmeyen işlerde çalışmaktadır. Türkiye genelinde bu oranlar erkekler için yüzde 15,4, kadınlar için ise yüzde 20,2'dir. Kadınlarda niteliksiz işlerde çalışma oranı erkeklere göre daha yüksektir. Diğer yandan genellikle lisans mezunlarının çalıştıkları Profesyonel Meslek Mensupları meslek grubu incelediğinde Van'da kadınların yüzde 20,9'u, erkeklerin ise yüzde 6,2'si bu meslek grubunda çalıştığını görülmektedir. Fotoğrafa bu açıdan bakıldığında da kadınların yüksek eğitim gerektiren meslek grubunda daha yoğun çalıştığı tespit edilmiştir.

Van'da erkek ve kadınlarda en fazla Hizmet ve Satış Elemanları ile Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar meslek grubunda çalışmaktadırlar.

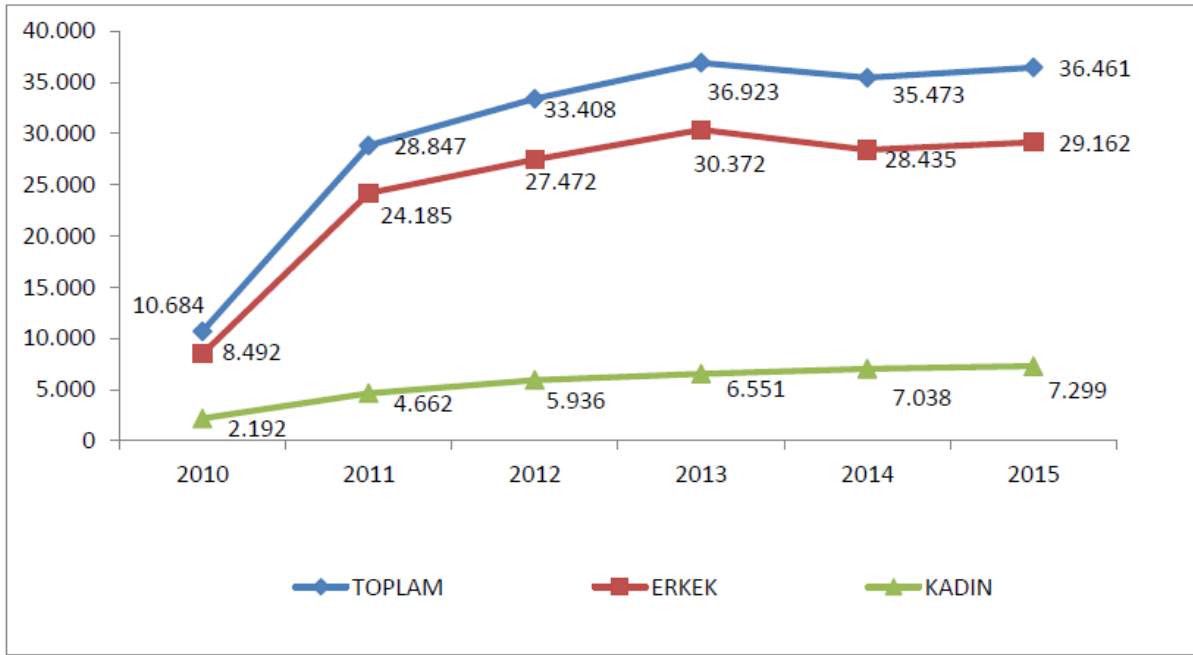
Tablo 40: Kayıtlı İşsizlerin Mesleklere Göre Dağılımı 2015

Meslek	Kayıtlı İşsiz
Beden İşçisi (Genel)	11.442
Beden İşçisi (Temizlik)	1.191
Büro Memuru (Genel)	1.162
Temizlik Görevlisi	885
Şoför-Yük Taşıma	860
Büro İşçisi	800
Beden İşçisi (İnşaat)	745
Şoför (Yolcu Taşıma)	711
Ağır Kamyon Şoförü	686
Satış Danışmanı	588
Diğer Meslekler	17.391
Toplam	36.461

Kaynak: Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015

İŞKUR'a kayıtlı işsiz sayısı 2015 yılı Haziran ayı sonu itibari ile 36 bin 461'dir. Kayıtlı işsizlerin mesleklere göre dağılımı sıralamasında yer alan ilk iki meslek nitelik gerektirmeyen meslekler iken devamında Büro Memuru, Temizlik Görevlisi, Şoför-Yük Taşıma, Büro İşçisi ve Beden İşçisi (İnşaat) mesleklerinin sıralandığı görülmektedir. Tabloda yer alan nitelik gerektirmeyen mesleklerin daha çok sezonluk inşaat işi yapılan firmalarda icra edildiği ve en çok bu sektörde iş arayan ve işveren bulunduğundan kayıtlı işsizler nitelik gerektirmeyen meslekler yönünde ağırlık kazanmıştır.

Tablo 41: Kayıtlı İşsizlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015

İŞKUR'a kayıtlı işsiz sayısı 2015 yılı Haziran ayı sonu itibari ile 36 bin 461'dir. Kayıtlı işsizlerin mesleklere göre dağılımı sıralamasında yer alan ilk iki meslek nitelik gerektirmeyen meslekler iken devamında Büro Memuru, Temizlik Görevlisi, Şoför-Yük Taşıma, Büro İşçisi ve Beden İşçisi (İnşaat) mesleklerinin sıralandığı görülmektedir. Tabloda yer alan nitelik gerektirmeyen mesleklerin daha çok sezonluk inşaat işi yapılan firmalarda icra edildiği ve en çok bu sektörde iş arayan ve işveren bulunduğundan kayıtlı işsizler nitelik gerektirmeyen meslekler yönünde ağırlık kazanmıştır.

Tablo 42: Açık İşlerin Mesleklere Göre Dağılımı

69

Meslek	Açık İş
Temizlik Görevlisi	231
Beden İşçisi (Genel)	173
Zabıta Memuru	100
Satış Danışmanı	90
Garson (Servis Elemanı)	77
Dokuma Konfeksiyon Makineci	73
Makineci (Dikiş)	66
Ön Muhasebeci	45
Bilgisayar Ağ Sistemleri ve Yönlendirme Elemanı	45
Paketleme İşçisi (Gıda)	44
Diğer Meslekler	873
Toplam	1.817

Kaynak: Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015

İŞKUR kayıtlarına göre Van ilinde en fazla temizlik görevlisi ve genel beden işçisine ihtiyaç vardır.

10.1.2. İşyeri Verileri

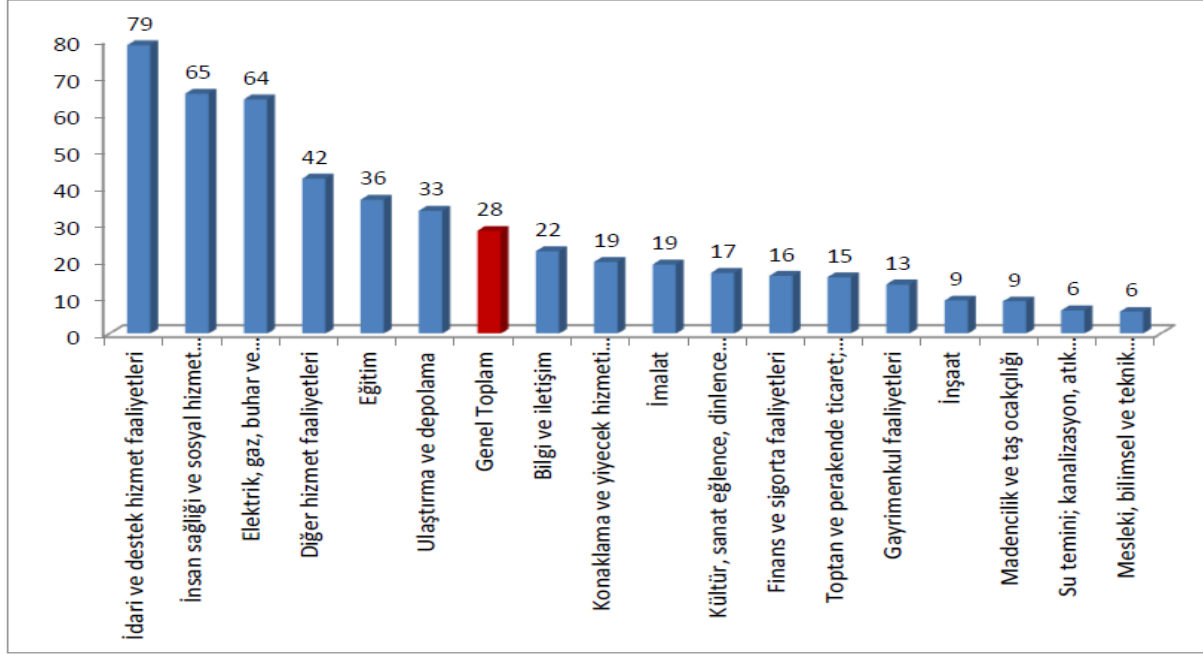
Van ilinde 10 ve daha fazla kişi istihdam eden ve çalışma kapsamına giren işyerleri için veriler derlenmiştir. Araştırma kapsamında toplam 1078 işyeri için veri üretilmiştir. Araştırma kapsamındaki 17 sektörden işyeri bulunmaktadır. İşyerlerinin sektörel dağılımı Tablo 43'te gösterilmiştir.

Tablo 43: Sektörlere Göre İşyerlerinin Dağılımı

Sektörler	İş Yeri Sayısı
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	313
İnşaat	289
İmalat	129
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	61
Ulaştırma ve depolama	60
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	58
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	50
Eğitim	35
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	25
Diğer hizmet faaliyetleri	18
Madencilik ve taş ocaklığı	10
Bilgi ve iletişim	10
Finans ve sigorta faaliyetleri	7
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	5
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	3
Gayrimenkul faaliyetleri	3
Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor	2
Genel Toplam	1.078

Kaynak: Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015

Tablo 44: Sektörlere Göre Ortalama Çalışan Sayıları

Kaynak: Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015

Van ilinde 10 ve daha fazla kişi istihdam eden işyerlerinde ortalama çalışan sayısı 28'dir. Türkiye genelinde ise bu sayı 35'tir. Van'daki işyerleri Türkiye geneline göre daha küçük ölçekli işyerleridir.

Türkiye genelinde en fazla işyeri ve çalışan olan ilk üç sektörden İmalat sektörü ortalamanın üzerinde iken Toptan ve Perakende Ticaret ile İnşaat sektörleri ortalamanın altındadır. Van'da ise en çok çalışanı olan İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri sektörü ortalamanın üzerinde olup, İmalat, İnşaat ve Toptan ve Perakende Ticaret sektörü ortalamanın altındadır. Özellikle İmalat sektöründe Türkiye genelinde ortalama çalışan sayısı 50 kişi iken Van'da bu sayı 19'dur. Van'da ortalama çalışan sayısı en yüksek sektörler İdari ve Destek Hizmet faaliyetleri, İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet faaliyetleri, Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı, Diğer Hizmet Faaliyetleri, Eğitim ve Ulaştırma ve Depolama sektörleridir. Van'da ilk sırada yer alan İdari ve Destek Hizmet faaliyetleri Türkiye genelinde de ortalama üzerindedir.

Van ilinde 10 ve daha fazla kişi istihdam eden işyerlerinin yaklaşık üçte biri 5-9 yıl süredir faaliyet gösteren işyerleridir. Daha sonra ise daha 5 yılını doldurmamış yeni işyerleri gelmektedir. İşyerlerinin yüzde 50'sinden fazlası bu iki gruba aittir.

10.2. Öncelikli Sorunlar

- Kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük olması
- İstihdam sağlayan ana sektörün tarım olması nedeniyle katma değerli üretimin düşük ve gelirin düşük olması
- Hizmetler sektöründe kayıt dışı istihdamın görülmesi
- Sosyal güvenlik sigortalarının düşük olarak yatırılması
- İlde istihdam olanaklarının kısıtlı olması
- Kırsal alanlarda ve küçük ilçelerde gelir getirici faaliyetlerin sınırlı olması
- İlde genel eğitim seviyesinin düşük olması
- Eğitim ile işgücü bağlantısının zayıf olması
- Gençler arasında işsizliğin yaygın olması
- İŞKUR aracılığıyla işe yerleştirme oranlarının düşük olması
- Mesleki eğitim kurslarının istenilen sonuçları vermemesi
- İlde genel olarak ücretlerin düşük düzeyde olması
- Sığınmacıların (Suriye ve İran) kayıt dışı olarak düşük ücretlerle çalıştırılması

10.3.Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar

- ✓ İşgücüne katılım oranlarının artırılması için öncelikle kadınların işgücüne katılımlarının artırılması gerekmektedir. Bu nedenle kadınların eğitim düzeylerinin ve mesleki bilgilerinin artırılmasının yanında, uygun maliyetli kreş imkânlarının geliştirilmesi ve işyerlerinde kreşlerin açılması da önem taşımaktadır. Ancak diğer taraftan kadın istihdamının işverene ek sorumluluklar getirdiği durumlarda kadın personel alımının az olabildiği de göz önüne alınarak düzenlemeler yapılmalıdır.
- ✓ İlde hem istihdam olanaklarının kısıtlı olduğu hem de işverenin istediği niteliklere sahip olan işgücünün yeterince olmadığı görülmektedir. İstihdam olanaklarının artırılması için özel sektörün desteklenmesi gerekmektedir. Mevcut durumda girişimcilik ve KOBİ'ler için çeşitli destekler verilmektedir. Girişimcilik kursları sonrasında işyerlerini açıp sürdürebilenlerin az sayıda olduğu genel olarak görülmektedir. Bu nedenle özellikle kırsal alanlardaki ve küçük ilçelerdeki kişiler için kooperatif benzeri ortaklı çalışmaların yapılması ve gerekli yönlendirme ve danışmalıkların yapılması gerekmektedir. KOBİ desteklerinin ise işletmelerin istihdam yaratma kapasitelerini artıracak şekilde düzenlenmesi önemlidir. Diğer taraftan işletmeler desteklenirken çalışma şartlarının uygunluğu ve kayıt dışı işçi çalıştırma gibi noktalarda denetimlerinin sıkı bir şekilde yapılması gerekmektedir.

- ✓ Bitirilen eğitim düzeyi istatistiklerinden görülebilen ve aynı zamanda dile getirilen işgücünün gerekli niteliklere sahip olmaması sorunun çözülebilmesi için öncelikle örgün eğitime ve yükseköğrenime katılımın artırılması ve eğitim kurumlarında verilen eğitimin niteliğinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Mesleki eğitim ve istihdam bölümünde vurgulandığı gibi mesleki eğitimde uygulamalı eğitimlerin payının artırılması ve işletmeler ile eğitim kurumları arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- ✓ İŞKUR son yıllarda verdiği hizmetleri çeşitlendirmiş bulunmaktadır. İŞKUR tarafından istihdam garantili mesleki eğitim kursları verilirken, Halk Eğitim merkezleri de çok çeşitli kurslar vermektedir. Ancak, bu kursların etkinliklerinin artırılması ilin ihtiyacı olan alanların iyi belirlenmesi ve özel sektörle işbirliklerinin artırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

73

- 1- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007-1). *Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Sosyal Güvenlik, Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara: DPT
- 2- Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015
- 3- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
- 4- Sosyal Güvenlik Kurumu, 2016
- 5- İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2016
- 6- YYÜ, 2016
- 7- TÜİK Van Bölge Müdürlüğü, 2015

İNTERNET KAYNAKLARI

- 1- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı www.sydv.org
- 2- Sivil Toplum Kuruluşlarının İhtiyaçlarının Araştırılması Ve Geliştirilmesi Projesi Sonuç Raporu <http://www.daka.org.tr/panel/files/files/yayinlar/STKLARIN%20%C4%B0HT%C4%B0YA%C3%87LARININ%20ARA%C5%9ETIRILMASI.pdf>
- 3- TÜİK. (2015). www.tuik.gov.tr
- 4- SGK www.sgk.gov.tr
- 5- Vakıflar Genel Müdürlüğü www.vgm.gov.tr
- 6- Dernekler Dairesi Başkanlığı www.dernekler.gov.tr

VAN İLİ SOSYAL ANALİZ RAPORU

2015

🏠 Şerefiye Mah. Cumhuriyet Cad. 943. Sok. No:1 65140 İpekyolu / Van

☎ Tel : (0432) 215 65 55 (pbx) / Faks : (0432) 215 65 54 - (0212) 381 79 93

🌐 E-mail : bilgi@daka.org.tr / Web : www.daka.org.tr

www.facebook.com/doguanadolukalkinmaajansi
www.twitter.com/DAKA_org_tr